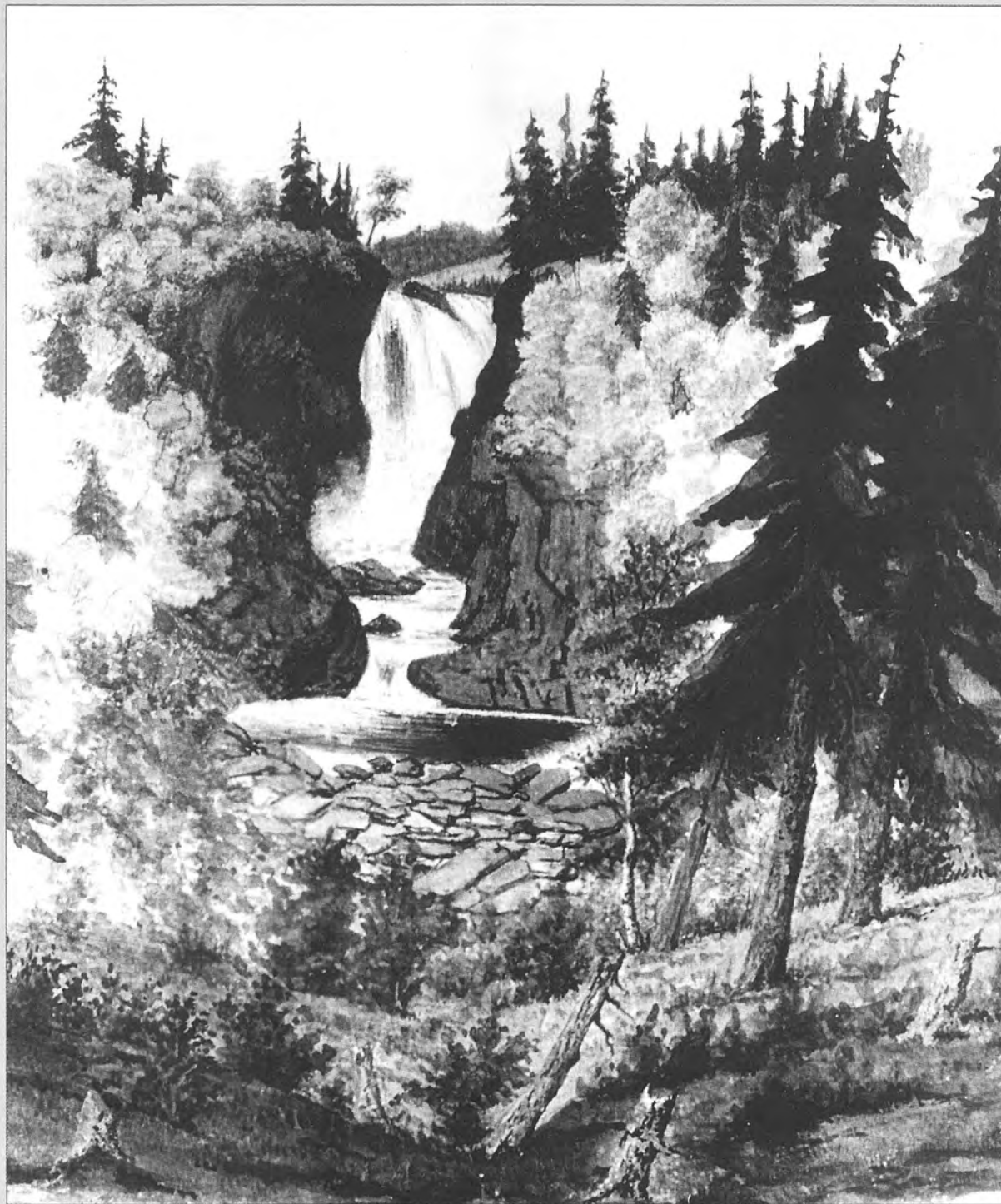

Helgådalsnytt

Helgådalsnytt

Utgis av:
Helgadal idrettslag
7660 Vuku

I redaksjonen:
Joar Nesseemo
Brit Ness
Lasse Johnson sen.
Johannes Overmo
Håvard Elnes
Arnt Kjesbu

Tidligere utgitte årganger for salg:

1972 - utsolgt	1983 - utsolgt
1973 - utsolgt	1984 - kr 40,-
1974 - utsolgt	1985 - kr 40,-
1975 - utsolgt	1986 - kr 40,-
1976 - utsolgt	1987 - kr 50,-
1977 - utsolgt	1988 - kr 50,-
1978 - utsolgt	1989 - kr 50,-
1979 - utsolgt	1990 - kr 50,-
1980 - kr 25,-	1991 - kr 60,-
1981 - kr 35,-	1992 - kr 60,-
1982 - kr 35,-	

Utvalg av Helgådals-Nytt gjennom 10 år.

Utgitt av Verdal Historielag.

Interesserte bes ta kontakt med Johannes Overmo.

På grunn av at det de siste åra er kopiert stoff fra H-Nytt uten kildeangivelse, ber vi om forståelse for følgende:

På grunn av fare for feil i artiklene skal forfatterne kontaktes for stoff offentliggjøres.

Ettertrykk fra H-Nytt er fillatt, men ved bruk av stoff skal kilde angis.

Forsidebilde:

Hundreårsminnet for Hærfossens gjennombrudd vart markert i det gamle fossejuvet om kvelden den 12. september og påfølgende kvelder.

Bildet viser en gammel tegning av fossen mens det ennå gikk vatn i den. Desverre vet vi ikke hvem tegneren er eller når den er tegnet.

Forord

Vi i redaksjonen vil med denne årgangen av Helgådals Nytt, den 22. i rekken, få ønske alle våre lesere en riktig god jul og et virkelig fint nytt år. Vi vil spesielt takke alle bidragsytere og hjelpere i året som er gått og ytre ønsket om et godt nytt arbeidsår og et nyttig samarbeid for oss alle i det nye året. For oss som arbeider med samling av lokal-historisk stoff er dere uvurderlige og for utgivelsen av Helgådals Nytt er dere uunnværlige.

Sommerens minste solsikke

*En liten dompap la et frø
i bedet med lupiner.*

*Der lå det under jord og snø,
men frøet ville ikke dø
lik som'rens georginer.*

*Og våren kom med gras og strå.
Lupinene ble store.*

*De drakk alt lys de kunne få,
de strakte seg mot him'lens blå,
og det var alt de gjorde.*

*Men i de mørke skyggers hjem,
der stakk et bustehode frem.*

Det var vår lille Sikke.

*I skyggen under svære blad
den kjempet, stri og sterk og sta.
Og Sikke ga seg ikke!*

*Nå står hun som beviset på
at det du vil, det kan du nå.*

Da må du løfte blikket.

*For lyset kommer ovenfra,
og lyset gjør deg sterk og glad.
Se på vår lille Sikke!*

Randi Schjølberg.

Innhold

Formannen har ordet	01
av Håkon Bjartan	
Et besøk i Vera i 1920	02
av Iver M. Tronsmo	
Zakarias Eriksen Mønnes	07
av Hans Jøsås	
Drukningsulykke for 50 år siden	08
av Arnstein Roe	
Tømmerfløting i Helgaa	14
av Olav Snekkermo	
Gammelt nytt fra Kleppen	16
av Grethe Forbregd	
Bjartan Sanitetslag 40 år	18
av Margot Skoknes	
Skråddaren Mikael Alnäs	21
av Margaretha Karlsson	
Surrusvollen, Slaggåsen.....	22
av Reidar Prestmo	
Olaus Andersen Dillenget	23
av Reidar Prestmo	
Storsmeden på auksjon	23
av Reidar Prestmo	
Sommerminner fra barndommen	24
av Per Brønstad	
Storstadfamilien	26
av Jostein Molde og Johannes Overmo	
Et gammelt brev	28
av Oddbjørn Øgstad	
Lovsong til molta	29
av Arnfinn Berstad	
Min album	30
Gammelt fra bygda	32
Melkbilen	34
av Johannes Overmo	
Clara Pauline Lundquist	40
av Jon Bakken	
Alaskahilsen til Helgådalsnytt	44
av Joyce Haugan	
Nedtur for en lokal Don Juan	45
av Anders Bendiksen	
Der elva grov seg ned	46
av Arnt Kjesbu	
Balgårdskanalen	47
av Arnt Kjesbu	
Verdalsrasen	48
av Arnt Kjesbu	
Årskavalkade	49
- Vårloken	
- Veresfestivalen	
- Malsåspelet	
- Hærfossminnet	
- Granfosshuset	
Takk til Helgådals-Nytt	64
av Odd Helge Roksvåg	
Prisvinnere	65

Formannen har ordet

Kjære lesere av Helgådals-Nytt. Det er vel en kjent sak at Helgadal IL ved utgivelsen av Helgådals-Nytt har gravd fram mange ukjente sider ved vår kulturarv for våre lesere. Året 1993 ble veldig spesielt for vårt lag. I år gjorde vi kulturen kjent på en annen måte, nemlig gjennom teater og oppførelsen av Malså-spelet skrevet spesielt for laget av Hans Rotmo. Malså-spelet var et skikkelig løft for oss, nå skulle vi vise folk at vi kan lage teater også. Selv om vi ved tidligere anledninger har hatt teaterstykker, ble dette noe helt annet. For det første var det noe nær autentisk stoff, for det andre skulle vi bruke bare egne krefter i rollene. Med meget god hjelp av Arnulf Haga som instruktør og Nils Ragnar Lier som musikalsk leder må vi si oss meget godt fornøyd med resultatet. Spesielt moro var det at etterkommere av personer som var med kom helt fra Ogndal for å se Malså-spelet.

Men det sluttet ikke der. Som alle vet hadde vi en historisk begivenhet å markere i år, nemlig Hærfossens gjennombrudd. Teatergruppa gikk på dette prosjektet med krum hals. Odd Helge Roksvåg hadde alle tekstene og melodier klare i god tid før markeringen skulle skje. Med hans tekster og melodier ble det en minneverdig markering inne i den gamle Hærfossen. Det var formelig vi hørte bulderet fra fossen som stilnet for 100 år siden.

Vi har også drevet med litt andre ting enn teater siste året. Og som vanlig er det våre skiløpere som har de beste resultatene å se tilbake på. Den sterkeste innsatsen gjorde nok Ole Petter Storstad da han under Holmenkollen Skifestival gikk inn til tredjeplass. Arild Olav Sagvold gikk et sterk løp da han besatte 4. plassen i Flyktningerennet. Dessuten hadde vi for første gang lag i NM i stafett som gikk på Dombås. På laget gikk Ole Petter Storstad, Arild Olav Sagvold og Tore Øgstad.

I de yngre klassene var det som vanlig jentene som gjorde det best. Kretsmeester ble Marit Anette Julnesi kl. 12 år og Merete Sagvold i kl. 10 år individuelt. Dessuten ble det gull i stafett kl. 12-13 år ved løperne Marit Anette Julnes, Lillian Bergsmo, og Tove Svartås. I klasse 10-11 år vart det sølv til laget i stafett. I Midt-Norsk mesterskap ble Lillian Bergsmo nr. 2 og Marit Anette Julnes nr. 3 i sine klasser. Veresfestivalen ble også i år en suksess med stor deltakelse. Festivalen hadde 20-årsjubileum og moro var det at det i jubileumsåret for første gang ble registrert over 1000 deltakere.

Til slutt vil jeg takke alle som har støttet og hjulpet oss i løpet av året. Det er et fint samhold og stor dugnadsånd innen laget, det håper jeg aldri tar slutt.

GOD JUL ALLE SAMMEN.

HÅKON BJARTAN

Et besøk i Vera i 1920

av Iver M. Tronsmo

Bakgrunnen for denne historia er en kassett som jeg fant etter min far Ingvald Tronsmo, der blant anna Ingrid Johannesen, fars søskenbarn fra Bergen, forteller om en tur hun og hennes far, Ingebrigt Johannesen, gjorde til Vera i 1920.

Ingebrigt Johannesen var fødd i 1849 i Nord Vera. Han skulle til Levanger på tannlegebesøk da han var ca. 15 år og dermed forsvant han. I Vera visste de at han dro til sjøss, men det skulle gå ca. 50 år før de hørte noe mer til ham.

Han dro altså til sjøss, men fikk etterhvert problemer med synet og bosatte seg da i Bergen, der han fikk seg arbeid og ble etterhvert glassmester. Han giftet seg og fikk familie, men det var først på sine gamle dager, etter at han var blitt enkemann for andre gang, at heimlengselen til Vera kom og han bestemte seg for å ta turen til Vera sammen med sin datter i 1920.

Ingrid Johannesen forteller:

Sammen med min 71år gamle far ble turen til Vera en opplevelse. I mange år hadde han ønsket - og snakket om en tur dit. Han undret om det ennå var søsken som levde og bodde på heimtraktene der.

Da jeg kom fra ferie i Kristiansand sa han: "Nå må du være med til Vera". Jeg trodde ikke det var alvor, men han bestilte plass på båten og da var det bare å ordne seg til. Jeg var ikke så begeistret for å dra med min blinde far, for han såg knapt nok forskjell på natt og dag. Jeg visste også at det var en fjellbygd helt inne ved grensen. Her på Vestlandet var fjellbygdene små og fattige og var det slik i Trøndelag, da fantes kanskje ikke hverken slektninger eller husvære. Senere fikk jeg høre at far hadde skrevet til sognepresten og fått vite at det fantes en Iver Johannesen på Tronsmoen. Derfor var han så trygg og forventningsfull. Var han trygg, så var jeg spent, det var jo å ta ut på en eventyrreise.

Vi kom på Verdalsøra ved middagstider og tok inn på et pen-

sjonat på høyre side av vegen. Det var ei dame som drev stedet. Da vi hadde spist og hvilt oss, konfererte far med vertinna om vegen til Vera. Hun mente det måtte være slekt på Tronsmoen. Far mente det måtte være slektninger i Nord-Vera.

Det var ikke råd å kjøre bil til Vera, vegene var for dårlige, så hun kjørte oss til Sandvika neste dag. Hun snakket med tolleren på grensa og fortalte at vi skulle til Vera. På siste gården (Melen),

fikk vi en av sønnene til å kjøre oss med motorbåt til Esingen. Så var vi kommet så langt.

På Esingen spurte far etter en skolekamerat og barndomsvenn. De to gamle ble sittende på trappe der og prate og prate. Det endte med at far fikk litt rede på slekta i Vera av ham. Jeg undres om det var Anders eller Andreas han hette? Jeg husker det ikke. Vi fikk komme inn og det var imens dekket bord der, så vi fikk mat i Sverige.

Ingebrigt Johannesen og Ingrid Johannesen

Iver Tronsmo

følge over jordet til stien vi skulle følge og så tok vi oss fram på egen hånd. Det var litt spennende å gå en ukjent sti med en blind gammel mann i armen, litt tøy og en liten koffert i den andre armen.

Da vi hadde gått et temmelig langt

må du kjenne forskjellen på sven-skluft her og norskluft nede ved bekken, "sa han.

(Da de kom fram til denne brekken (kneika), spurte Ingebrigt om hun såg en sjø langt der borte? Det var da hun hadde fortalt ham at de skulle ned denne han sa dette. "Nei, det gjorde hun ikke," sa hun. "Da må du se etter når vi kommer lenger frampå her," sa Ingebrigt. "Jo, nå ser jeg den," sa Ingrid. "Ja det er Veressjøen det," sa Ingebrigt. (Tross sine mange år borte så husket han dette.))

Jeg var mest konsentrert på å få far ned brekken og det gikk jo bra, men det gikk ikke så bra over bekken. Stokkene var glatt og far gled ned og ble sittende på skrevs over dem. Jeg måtte la ham sitte og prøve å komme over med det jeg hadde i armen. Så først kunne jeg hjelpe far over på det tørre. Han ble våt til over kneet. Han hadde prøvd om han kunne spenne fra, men nådde ikke bunnen. Da vi kom så langt at jeg såg husa på

"Ser du en sjø der framme?" (Foto: A. Berstad)

stykke, syntes jeg, sa jeg til far: "Her skal vi ned en liten brekke." Da sa far: "Ser du grensen?" "Nei, jeg ser ingen grense," sa jeg. Da rettet far stokken sin rett fram og spurte om jeg ikke ser en gate i skogen der borte? "Å jo da, med småskog i gaten," sier jeg. "Ja, da

Sør-Vera, sa jeg: "Her kommer vi rett på et hus og det står fire menn på trammen." "Så er vi da kommet til Vera," sa far. Vi gikk rett på, og far hilste goddag. De var så alvorlige alle sammen og vi fikk senere vite at sjømannen var "politimester" og hadde ordre om å passe

godt på farende folk. En russisk offiser var etterlyst. Han var en eldre mann som gikk med skyggelue og han hadde med seg en ung jente, og det passet jo svært godt på oss.

Far spurte om han Haldor, (Jeg tror det var det han hette) om han levde? Nei, det var nok sønnen hans nå, som levde. Far spurte om de kjente til om noen av

Johan Magnus Væren

Johannes Ingebrigtsen Nord-Veras barn levde i Vera? - enten Ingeborg, Andreas eller Jonetta m.a. "Jo, han Iver bor her, han har Tronsmoen, men Andreas bor ute i bygda, og så var det enka etter han Johan på Nord-Vera, og jo mere far spurte, jo mere forundret ble de over hvor godt norsk han talte og hvor godt kjent han hørtes ut. "Dere har kanskje hørt at eldste gutten, Ingebrigt, reiste ut ganske ung?" sa far. Jo, men det var nå ingen som visste om han levde nå. "Ja, ja, her står han", sa far og kunne noen ro oss over til Tronsmoen? Og så ble vi rodd over. En ting ante vi ikke, og det var at det fantes telefon og at det ble ringt til Tronsmoen så nyhetene kom fram før oss.

Ellen(kona til Nils Tronsmo), låg og vasket det siste av gangen. Vi ble bedt inn i stua og fortalte så hvem vi var. Vi fortalte at far hadde falt i bekken og var blitt våt - om

han kunne få låne en bukse og et par strømper? Onkels bukse gikk godt oppunder fars armer og var også dertil nokså vid.

Det gikk ilbud til onkel på saga om at det var kommet storfremmen fra Bergen, men han kom nå ikke

Andreas Væren

så fort likevel. Han skulle nå først ha mat, og Beda hadde ikke fortalt hvem det var, men hun skyndte nå på ham likevel. Onkel forhastet seg ikke.

Da han kom inn og såg på oss, vet jeg ikke om han kjente sine store bukser på den meget mindre mann. Kanskje Beda hadde sagt det.

"Det er du som er han Iver Johannesen?" spurte far. "Ja, det var så det ja", sa onkel. "Du har en bror som heter Andreas og ei søster som heter Jonetta?" sa far. "Ja, det var så det ja". "Og så har du en bror som reiste ut fra Vera som ganske ung og som heter Ingebrigt?" "Ja, det er så det ja, men vi vet nå ingen ting om han nei", sa onkel. Da reiser far seg, holder buksene med en hånd og går ett skritt mot onkel og sier: "Ja, her er han Ingebrigt". "Nei, nei, er det han Ingebrigt", sier onkel og går mot ham. Og så omfavner de hverandre der midt på gulvet. Det var virkelig rørende å se de to gamle brødre klemme

hverandre i et langt favntak og de var nesten på gråten. Tante var ikke heime, hun var på seteren. Ingvald var i slåtmyrene, Johannes var borte på arbeid. Det var bare Beda og Olagutten, og så Berthe, som var heime.

Vi ble sittende lenge den kvelden og høre på de to brødrene. Onkel var så overveldet over at han fikk se sin eldste bror igjen.

Senkvelds gikk onkel til setra og til Henrika og fortalte om det uventede besøket. Men på vegen dit hadde han satt seg ned og grått, det var så utrolig at det var sant dette. Utpå formiddagen kom Henrika heim og var heime i flere dager. Berthe overtok på setra,

Ingvald kom fra myrene om kvelden, han hadde fått bud han også. Han hentet koffertene fra Esingen. Tredje dag kom Andreas fra Vuku, han hadde gått hele vegen. Tante hadde ringt etter ham. Kanskje det var femte dagen han kom.

Vi var på Nord-Vera før Andreas kom far og jeg, og da gikk vi dit alene. Da vi kom til grinda der, slapp far armen min og gikk direkte opp til steinen som han kaldte kanonen sin. Han formelig omfavnet den og kjente etter minehullet oppå steinen. Det var fullt av hull der og han sa: "Ja, her er steinen min, som min far salluterte på og som jeg lekte på."

Tronsmoen

Nord-Vera

den gamle". Så gikk far hen til gruva og stakk armen opp inne i den og sa: "Ja, her er steinen min". Han hadde hevet seg opp inne i gruva etter en stein. En av småguttene var borte etterpå og såg etter steinen.

Så ble vi bedt til bords inne i stua og en slik traktering hadde jeg

Onkel Iver tok da motorbåten og var med oss dit bort for å hilse på Ingeborg. Det var også en av fars barndomsvenner og sikkert også skolekamerat. Det var jo barndoms og ungdomsminner som ble frisket opp igjen og fars levnetsløp som ble fortalt.

Vi var også en tur på Sisselvolden, da var Ingvald med

Fra et annet besøk på Litjenget i 1920.

F.v.: Johannes Helmo, Julie Helmo Thornes, Inga Helmo Ward, Arne Ward, Anders Ward, Beret Helmo, Arnt Helmo.

Foran: Borghild Thornes og Trygve Thornes.

aldri vært med på. Det var 3 måltider oppå hverandre og den skikken hadde jeg ikke greie på. Jeg har aldri i mitt liv reist meg så mett fra et bord. Det var først smørgås, så middag og etterpå kaffe og kaker. At ingen hadde gitt meg et tips, at slik serveres det når det skal gjøres ære på folk. En av guttene serverte så elegant som noen kelner, mens tante sto ved komfyren og annrettet. En skulle ikke tro man var på en fjellgård, langt inne i landet, avsides og avstengt fra det pulserende livet. Senere fikk jeg vite at Gurianna var kjent for å lage god og vel-smakende mat.

Far og Johannes satt nå lenge og pratet mens tante var mere fåmælt. Jeg lurte på om ikke en av guttene rodde oss til Tronsmoen, jeg er ikke sikker.

En annen dag var vi til Sweet.

og der ble meget prating også. Gamle Benjamin og far hadde mange gamle minner og de hadde visst vært gode venner. Ingvald kunne nå få praten til å gå også. Jeg fortalte noe om Bergen m.a.

Benjamin satt og såg på meg så oppmerksomt og det såg ut som han fulgte så godt med. Da jeg var ferdig, sa han: "Æ ferstår ailder de slag tå ka hu sei!" Men jeg forsto det meste av hva Veresbyggene sa.

En dag gikk jeg borti vedskuten på Tronsmoen etter ved. Onkel Andreas kom bort til meg og pratet. Plutselig spør han: "Du, har far din et arr på ene fotbladet sitt?" "Ja, det har han. Som gjetergutt hadde han tråkket en spiker tvers igjennom fotbladet, så det er arr både under og oppå bladet". "Jeg husker det", sa onkel, han ville forsikre seg at far var Ingebrigt. Å nei, sikkert ikke, dertil var far for slekt-skjent og stedkjent, så det var nok ingen tvil. Men minnet hans onkel lå der og han ville vite om det ble noe mere etter denne historien i utmarka i Nord-Vera. Det er underlig med barndomsminner, de kan ikke glemmes.

To ganger var vi på seterbesøk hos tante Henrika og den ene gangen fulgte Helga oss, hun var vel 5 år da? Andre gangen rodde vi dit og det var festlig å ro på en sjø med småholmer og trær her og der som vi rodde innimellom.

Jonetta, Martha og Oline Kolstadeng

På setra fikk vi riktig setermat, som dravle med rømme eller fløte på. Kanskje begge deler? Oppi dette skulle vi skjære oss geitost-biter, og det var vel godt, men jammen var det kraftig også. Jeg har aldri fått slikt senere i livet, ikke en gang i Vera - jeg har vært der en 6-7 ganger, men da var ikke far med.

seng, hun var ikke videre frisk og det samme var det med Martha også. Tante Jonetta hadde nok litt å streve med forsto jeg. Også der gikk praten mellom søsknene. Etter måltidet reiste onkel Andreas og Iver som skulle på Berga for å handle. Vi tok avskjed med onkel Iver der for vi skulle overnatte på Kolstadengenget. Neste dag tok vi bussen til Vuku der vi

Grennes hotell, pensjonatet på Øra

Da vi kom til setra var Helga tørst, og spurte bestemor Henrika om en kopp melk. "De va forgæli godt", sa hun. Det var fløte hun fikk. Ja, ja, når det regner på presten, så drypper det på klokkeren sies det.

Det kunne vært mye å fortelle fra besøket i Vera, men vi skulle også besøke Lilleengenget, Kolstadengenget og Vuku. Onkel Iver kjørte oss. Far og han satt foran mens onkel Andreas og jeg satt bak, på et sete uten pute og med skarpe kanter så jeg ble både øm og blå.

På Lilleengenget hilste vi på Berit og Arnt Helmo og der ble også minner frisket opp. Helmo hadde god greie på fars barndom. Berits mor ble nektet å gifte seg med bestefar, hun var for ung sa Strådalfolket og så for sønnen. Berit dekket bord og de tre søsknene hadde mye å snakke om.

Så kjørte vi til Kolstadengenget og besøkte tante Jonetta og Martha som tok imot oss. Oline låg til

skulle besøke onkel Andreas og tante Hanna. Hanna var en høy, rank dame selv så gammel som hun var. Hun var også en flink husmor. Også der ble det gjort stor stas på oss og vi hadde en hyggelig dag der også. Far og Andreas hadde fortsatt mye å prate om.

Neste dag tok vi skyss ned på Øra der vi tok inn på samme pensjonat som da vi kom fra Bergen. Storstreiken i 1920 hadde brutt ut og det gikk ingen tog. Derfor bilte pensjonatvertinna oss til Trondheim. En mere engstelig, ustødig og nervøs bilfører enn henne fantes ikke, ja, det var litt av en biltur. Vi kom til Trondheim etter kl 17.00 og alle forretningene var stengt. Jeg hadde jo tenkt å kjøpe med litt nistemat til turen videre. Heldigvis gikk kystruta ennå, så det var bare å komme seg ombord. Vi var reddet og slapp å traske til Bergen, for å bile ville kostet gryn, mye gryn - mange sekker.

Historier fra nedre enden av Helgådalen

av Hans Jøsås

Ein gong skogsjef Morten Moen på Værdalsbruket kom kjørende tok han att ei lita jente oppe på Ekerbakken. Han stoppa og let jenta sitja på. Då dei kom dit jenta skulle stiga av, stoppa kjørakaren. Kva blir eg skyldig for skyssen, spurde jenta. Av slike småpiker pleier jeg å ta eit kyss svara skysskaren. Då er det vel best at ho bestemor får betale skyssen sa jenta, og ho sprang på veg heim.

Presten Georg Flogenfjeldt hadde to søner som var svært aktive på mange måtar. Ein gong var det ein mann som skulle til Prestgarden og tala med presten. Då hadde prestsønene grave eit stort hol att-med vegen til Prestgarden. Mannen stoppa, og han spurde dei om kva dei heldt på med. Vi tenkjer oss til Japan, bar svaret han fekk. Til Japan, sa mannen, de kjem då ikkje dit med dette. Veit ikkje du at Japan er på den andre sida av jorda, var det ein av prestsønene som svara.

Ei historie frå før dei fann opp naturforureiningane. Det var ein framand mann som kom til ein gard. Han møtte drengen som han spurde om sjølv mannen var heime. "Eg trur ikkje at han er heime", svara drengen, "for eg såg då at han slo ut vaskevatnet sitt i måres."

Zakarias Eriksen Mønnes Lindset

av Hans Jøsås

Zakarias Eriksen var fødd i 1815, og foreldra hans var Erik Ingebrigtsen Øgstadmyren Mønnes og kone Beret Olsdtr., fødd på Auskindvald. 3.7. 1845 vart Zakarias Eriksen gift med Berith Marta Larsdtr. Ho var fødd i 1816, og foreldra hennar var Lars Jeremiassen Ulvild og kone Guru Olsdtr. Etter at Zakarias Eriksen og Berith Marta Larsdtr. var gifte budde dei på husmannsplassen Kristiansveet. Erik Ingebrigtsen døydde i 1850, og Zakarias Eriksen tok då over nordre Mønnes etter faren. Men i 1852 flytta Zakarias Eriksen med familie til Lindset. Dei var der i omlag 10 år. Då flytta dei til Strinda ved Trondheim.

Zakarias Eriksen og Berith Marta Larsdtr hadde seks born:

1. Bergitte Zakariasdtr., fødd 23.1. 1846 på Mønnes. Ho døydde 15.4. 1846.
2. Lars Zakariassen, fødd 7.3. 1847 på Mønnes.
3. Elen Bergitte Zakariasdtr., fødd 11.9. 1849 på Mønnes.
4. Malena Zakariasdtr., fødd 19.2. 1853 på Lindset.
5. Guruanna Zakariasdtr., fødd 11.1. 1855 på Lindset. Ho døydde 16.5. 1855.
6. Ingeborganna Zakariasdtr., fødd 27.4. 1856 på Lindset.

I 1865 budde Zakarias Eriksen med kone og to døtrer på Colonien nr. 194 på Strinda.

1. Zakarias Mønnes Lindset, husmann med jord dag-leier, 51 år, fødd i Verdal.
2. Beret Marta Larsdtr., husmor, 50 år, fødd i Verdal.
3. Malena, dotter, 13 år, fødd i Verdal.
4. Ingeborganna, dotter, 10 år, fødd i Verdal.

Colonien i 1875:

1. Zakarias Mønnes, husfader, husmann med jord, tømmermann, fødd Vuku sogn Verdal prestegjeld 1815.
 2. Beret Marta hans kone, fødd i Vuku sogn Verdal prestegjeld 1816.
- Ingeborganna Mønnes fødd 1856 i Verdal var i 1875 tjenestepike i Ørjaveiten 6 i Trondheim. Malena Mønnes var gift i 1875.

Zakarias Eriksen Mønnes Lindset hadde to sysken som budde i Trondheim.

Ole Eriksen, fødd i 1804. Han var enkjemann og han budde hos sonen Erik med familie.

Erik Olsen var material skriver på Ørens mekaniske verksted.

Ingeborg Eriksdtr. var fødd i 1818, og ho var gift med Hammer. Tilvirket lutefisk står det folketeljinga.

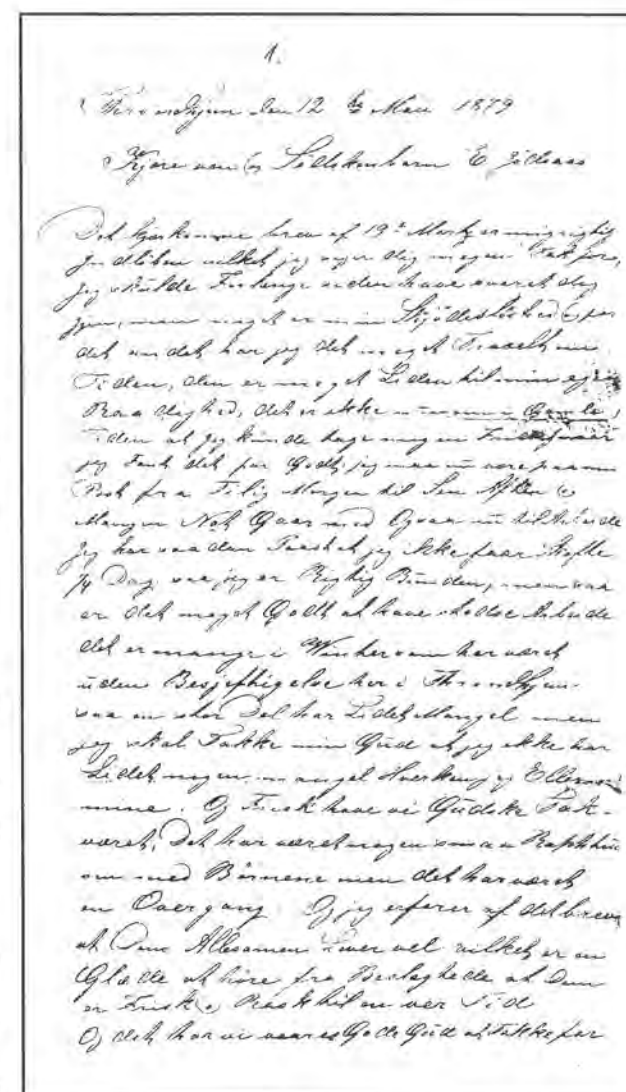
I et brev dagset 12. mai 1879 frå Erik Ilsen Mønnes til syskenbarn Erik Jøsås står det til slutt: Dere hilses flittigt frå tante Hammer og onkel, og frå Zakarias og hans kone. Hun er dårleg under tiden, foresten lever deim som sedvanlig vel alle sammen.

Kjelder:

Kirkebøker for Verdal.

Verdalsboka bind 5.

Verdalinger i det nordentfjeldske i 1865 og 1875 ved Jostein Molde.

Faksimile av brev fra Erik Olsen Mønnes til Erik Jøsås fra 12.5. 1879.

Drunningsulykke for 50 år siden

av Arnstein Røe

Jon Røe druknet i Grunnfossen den 7. juli 1943 under tømmerfløting. Dette er en artikkel bygd på fortellinger av folk som minnes hendelsen.

Forord

I og med at Jon omkom 4 år før jeg ble født så har jeg ikke annet enn annenhånds kjennskap til ham og hendelsesforløpet. Men etter det min far, samt onkel Iver har fortalt så var det arbeidet på gården samt fløtingen som både var hans yrke og hobby. Han levde for å arbeide, ikke motsatt. I tillegg var det hestene som var hans store lidenskap. Disse stelte han godt med, og var veldig forsiktig med å ikke kjøre dem for hardt. Iver, Oddvar og Kåre Overmo måtte noen ganger spørre Jon om de fikk låne "Rauen" når de skulle "Nordom" elva for å spille, og det var som regel i orden, men på en betingelse. De fikk ikke kjøre ham sveitt. Dette sier kanskje litt om mannen og hans omtanke for det levende og underdanige vesen, som vi kan dominere og herse med som vi vil etter eget forgyddbefinnende. Dette var Jon's livsholdning overfor alt liv, som han hadde stor respekt og ærefrykt for.

Ettersom jeg overhode ikke kjente noenting til selve hendelsesforløpet skal jeg her prøve å gjengi hva som er blitt meg fortalt av de gjenlevende fra denne dagen.

Jeg begynte med Margit og Helge Kjesbu som bodde nærmest Grunnfossen. Men alle

Grunnfossen ca. 1910. Husa midt på bildet er Fosnesset.

som har levd en stund vet at å ta en hendelse som skjedde for 50 år siden på sparket er ikke lett. Men Margit husket at hun hadde stått på Nessibrua da ulykka hendte. Dessuten tipset hun meg om å dra på Storstadmoen og snakke med Jon, for han hadde så godt et minne, som hun sa.

Dermed bars det på Storstadmoen, der Jon kunne fortelle meg at av mange hadde Guttorm og Agnar Storstad vært med. Siden nøstet det på seg og jeg synes jeg har fått en meget god informasjon om hendelsesforløpet. Men denne artikkelen er like mye en gestus til bygdefolket som engasjerte seg helt og fullt for å finne Jon etter den tragiske ulykken. Så det er dette jeg vil prøve å vise med denne historien.

Det var den 7. juli 1943, været var fint, men elva gikk flomstor av damvatn både fra Skjækervatnet og Veresvatnet. Fløtingen var i full

gang og Martin Overmo og hans menn hadde fullt opp å gjøre fra morgen til kveld. Tømmeret skulle ned på Øra hvor det ble tatt opp og videreforedlet.

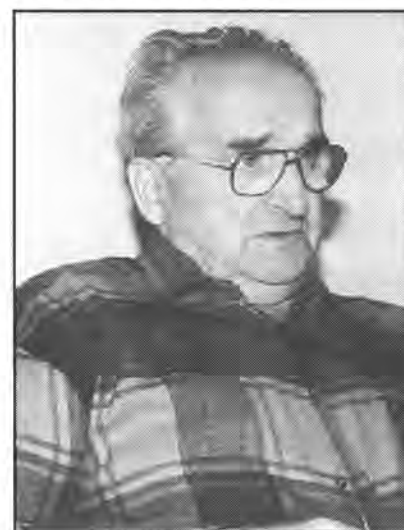
Fløtegjengene, som hovedsakelig besto av folk fra Ulvillå, hadde kommet til Grunnfossen. Der hadde det floket seg utpå fossen, midt ute i elva. Det var ingen bønn, noen måtte dit for å løse den opp. Agnar Storstad og Jon var to av dem. De la til noen sliper over den smale strupen på nordsida av fossen for å komme seg ut til floken. Begge gikk over og gjorde jobben sin. På tilbaketuren gikk Jon først. Agnar kom like etter og såg hva som skjedde.. Jon gikk ut på spennet. Antakeligvis såg han ned i fossen, eller kanskje fikk han et illebefinnende, for plutselig vinglet han til og falt rett i fossen. Agnar fikk selvfølgelig sjokk over det som hendte og hadde store problemer med å ta seg tilbake, så han satt lenge der ute før han til slutt greidde å dra seg på baken over og til lands. De øvrige var

Margit Kjesbu

Margit "Næssi" sto på brua og såg hva som hendte, og forteller følgende:

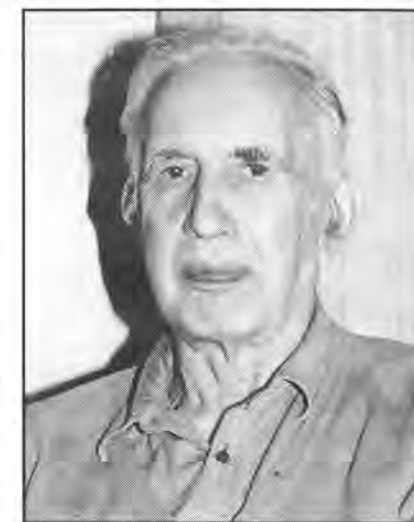
Ingemar Bjørnmælen, Arthur Aune og Jørgen, bror min, var nedenfor fossen og da de så hva som hendte, sprang de utmed elva i håp om å få tak i Jon, men elva var stor og stri, så det var lite de kunne gjøre. Personlig såg jeg han var oppe på Sveinstuberget, men forsvant uti igjen. Deretter såg jeg han var oppe såvidt, midt ute i elva utenfor brua. Deretter var han ikke oppe i det heletatt, men forsvant i fossen.

Helge Kjesbu

Helge Kjesbu: Det første redskapet de brukte under letingen var en not, som kom fra Aust-Grunnan. Det var August Grunnan som kom med den, han

kjørte hest. Men dette var ikke vellykket da nota, hvis den var i nærheten av den forulykkede, bare glei over. Dette var også siste gangen denne nota ble brukt. Helge kjørte den tilbake til Aust-Grunnan. Deretter fylte de strømper med stein, påhektet angler på utsiden, som de dro etter botnen og soknet med. Men dette ga heller ikke resultater. Arne Grunnan,

Jon Storstadmo

Ole Aunet og Jørgen Fosness var med på letingen.

Jon Storstadmo: Det var Jon som ga meg ledetråden til denne historien. Den første han nevnte var Guttorm Storstad, som jeg fikk et glimrende intervju med. Likeså var Ola Magnus Holmli (Storstad) med.

Letinga pågikk en hel uke. I hovedsak med en lang stang med en trearmet dregg i enden. Men først ble det prøvd med en dregg, gjort av ei hjulriva fra Auni, men det var for djupt til at det ble vellykket. I tillegg prøvde letemannskapet med en lang fiskestang. Slik ble etterhvert leteutstyret eliminert, og til slutt sto de tilbake med fiskestanga med krokene i enden. Og bygdefolket i Ulvillå var der både sent og tidlig. De prøvde også med en hane i båten, den skulle gale når de rodde over et lik. Det var ikke bare å rekvirere froskemenn i denne tiden, så en fikk lære seg å nyttiggjøre seg av det en hadde. Det

ble også lett mellom fossene. Elva var lita, for de hadde stengt av damvatnet. Men, sier Jon, du får snakke med Guttorm, for han var med og fant ham. "Men vi for nu å såg utme ælven aill i hop."

Sigvard Bjørnmælen

Men først vil jeg gjengi hva Sigvard Bjørnmælen hadde å fortelle etter beretning fra hans nå avdøde bror Ingemar.

Sigvard: Om morgenen den 7. juli dro det tre mann fra Røesgrenda, det var Martin og Jon Overmo samt Jon Røe. Fra Bjørnmelsbakkene dro Arne og Ingemar. På Grunnfossen møttes de alle sammen, Ola Brønstad, Agnar Storstad, Jørgen Fosnesset, Ingemar og Arne Bjørnmælen, Martin Overmo, Jon Overmo, Jon Røe og Arthur Aune. (Det kunne ha vært flere, men det er disse jeg har greidd å få opp i dagen.) Før de startet arbeidet sa Martin, som var bas for gjengen, at de skulle ta seg en kopp kaffe. Dette var under krigen, så det var Korneliuskaffe de drakk. En erstatning for vanlig kaffe.

Dette var den siste kaffekoppen Jon drakk. Etterpå gikk de utpå og begynte å plukke vekk stokk for stokk. Jeg skulle også ha vært med på fløtingen, som så mange ganger før, men ble i stedet beordret til Skjækerdalen på vedhugging. Men Ingemar var med og han fortalte meg i grove trekk hva

som hadde hendt. Han sto litt nedenfor fossen sammen med Jørgen og Arthur når tragedien skjedde. Elva var stor og stri, men Jørgen og Arthur sprang så fort de kunne etter den sleipe, berglendte og steinete elvebredden i håp om å få tak i Jon i tilfelle han skulle drive i land. Men det var stor fart i vannet så om karene gjorde hva de kunne, ble de for

Guttorm Storstad

sen. Jon var såvidt oppe på Sveistuberget, men gled livløst uti igjen. Karene prøvde å følge vannstrømmen med øynene, og såg Jon dukke opp såvidt midt ute i elva for så å forsvinne for godt. Guttorm Storstad: Jeg var med og fant Jon nedenfor fossen. Foruten meg var det Arne Bjørnmælen, Petter, bror min, Ola Magnus Holmli og Ingemar Bjørnmælen. I tillegg kom Ola og Gunnar Storhaug oppover. De øvrige hadde mer eller mindre gitt opp letingen etter en hel ukes intensiv sokning. Mange mente at han hadde drevet ut. Vi hadde to båter.

"Men fer å begynne me søndan så va æ utpå Kastberge. Da kom a Margit Næss reinna bortåt mæ å sa at æ mått vǎrrå i ro i stund te fer n'Jørgen skuill kǎmmå, men hain va åt Grunnom fer å heint en hani, så æ mått itj fǎrrå utpå førri han kom. Æ sætt mæ neppå i stuin å snakka me a Margit. Så kom n'Jørgen å vi la i vein. Vi begynt neri hōla neafer Grunnfossa å lætt

ås segl me strauma utover. Å da vart hanin plutsle så rar. Hain vart så lōddin å kokla å trampa. Dæm sa hain skuill gǎllå, men de gjordn ikke. Vi rodd fleir gong over der. Å akkurat på sǎmmå plassa vart det sǎmmå levenet på hanin. Men vi tenkte ikke mere på dette da vi ikke fekk han te å gǎllå."

Men for å begynne med begynnelsen. Jeg arbeidet på el-linja i den tiden, så når jeg kom hjem om kvelden så sa jeg: "Jeg vet ikke om jeg skal i potetåkeren eller nedi fossen i kveld." Men da sa a mor: "Nå de må nu vel neri fossen å hjelp te å leit." Og det var ikke så tungt, for interessen for å finne Jon var stor. Jeg hadde gått på skole sammen med ham i mange år, og var en meget god venn av ham.

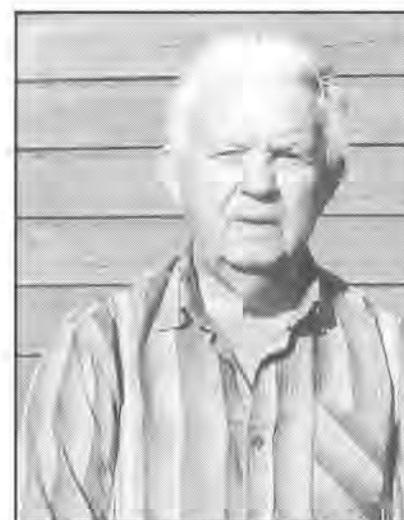
Så var det mandagskvelden. Petter og jeg gikk nedi fossen igjen. Det var bare en båt der da, og den tok vi. Da kom Ola Magnus opp på berget og ropte at vi måtte komme i land for han og tenkte seg ut. Petter og Ola gikk opp på øver fossen etter den andre båten. Det hadde blitt lett der også. Ved tilbakekomst var også Ingemar Bjørnmælen med. Arne Bjørnmælen hadde også kommet. Jeg og Arne og Jørgen var i en båt, Petter og Ingemar og Ola Magnus i den andre.

Plutselig roper Arne: "Nu va æ bortiom ja". Hvordan han visste det, vet ikke jeg. Men vi prøvde enda en gang uten resultat. Deretter lot jeg båten segle ut i stilla. Derfra snakket jeg til Petter og Ingemar som holdt på inne i hōla, og fortalte at Arne mente at han hadde vært borti ham. De måtte komme så de fikk ligge ved siden av hverandre. Vi rodd oppunder fossen, og mennene med stengene var rask til å senke disse. Ola Magnus og jeg holdt sammen båtene. Deretter seglet vi et lite stykke til vi kom til den flekken hanen hadde galt. Da ropte Petter plutselig: "Nu hi æn!" Hvordan han visste det, vet ikke jeg, men

han var sikker. Deretter drog han opp stanga så langt at han såg Jon. Etter det rodde de i land på sørsida. Kroken hadde festa seg i trøya oppe ved skuldra. Selv rodde jeg i land, for jeg greidde ikke å være med lenger. Funnstedet var i skilnaden på strømmen og stilla. Så feilen tidligere var at letemannskapene hadde soknet på andre siden. For Margit Næss (Kjesbu) som sto på brua hadde sett at han for i nordre enden. Så det skulle være opplagt at han var på nordsida. Etter funnet rodde jeg i land alene og der møtte jeg Paul Aunet og Ola og Gunnar Storhaug. Jeg sa de måtte gå å hjelpe de andre å få ham opp. Og de sprang med en gang. Deretter bars det til å hente bømte og kost for å vaske ham, og til slutt stige for å bære ham på.

Dessverre så vart det soknet på feil sted en hel uke. Så at det var hanen som hjalp oss er jeg overbevist om. Fjæra sto rett ut og han trampa og kokla når Arne og jeg rodde over det senere funnstedet. Når vi hadde passert var hanen helt normal. Men når jeg ser tilbake på hendelsen, må jeg si at det var en utrivelig jobb å ro der og lete. Men det var flott at vi fant ham. Selv var jeg med mange kvelder og leitte. Mange av letemannskapene seglet også utover elva og leitte i tømmerlunnene, for de lurte på om han hadde gått ut. Men det mest naturlige var jo at han ble liggende i skilnaden mellom strømmen og stilla.

Tilbake til hendelsen på fossen. Broren min, Agnar var også med. De hadde bare lagt til et par sliper over strupen på nordsida for å gå over. Men etter at Jon hadde falt uti så greidde ikke Agnar å gå over, men slepte seg på baken over. Ingemar var litt nedafor fossen da dette hendte og han fikk visst sjokk for han "kauka" noe helt forferdelig, kanskje mest for å vekke oppmerksomhet til folk som kunne holde til lenger nede.

Ola Storhaug

Ola Storhaug: Faren min kom fra lensen på Øra der han jobbet, gikk bort til meg og sa: "Hvis de (Gunnar og jeg) ikke har noe annet å gjøre så må de ta dokk en tur oppi Ulvilla å hjelpe til for å finne Jon." Da hadde de allerede soknet i "8-daggå." Vi gjorde som far sa og tok syklene og la i veg. Først var vi innom Fosnesset for å låne båt og forskjellig utstyr. (Dette var sannsynligvis hos Oddgeir Klukan og kona.) Når vi kom nedi elva var det allerede to båter der som soknet for fullt. Dette var i halv sju tida på kvelden, og ca. kl. 23.00 på kvelden var det en av båtene som hadde noe. Disse ropte til de andre at de trodde at de hadde funnet ham. Og det stemte. Deretter dro de ham på sandøra der, hvorefter det ble hentet utstyr til vasking. Jeg tok på meg oppdraget med å gjøre det. Etterpå fikk vi tak i en stige og bar ham opp på Fosnesset hvor jeg tok en grundigere rengjøring. Jeg var såvidt ferdig med det da Iver og Rauen kom for å hente ham. Jens Åmo hadde ringt og gitt beskjed om at han var funnet.

Gunnar og jeg ble også med oppover til Røe. Men det var noe rart med turen. Jeg sa til min bror Gunnar: "Kan du sjå kor tungt hesten dreg?" Det var alldeles som han hadde et forferdelig lass. I en liten bakke (antakelig Erikbakken) stoppa hesten og såg

seg tilbake. Iver måtte gi ham et lite rapp for å få ham igang igjen.

Men når vi nærmet oss Røe sakk jeg og Gunnar på. For jeg må si jeg gruet meg fælt til å møte Kristine og Anton Røe. Grudde noe forferdelig. Når vi kom på gården, satt Anton ute og ventet, og når Iver hadde stoppet hesten, satt Anton en stund før han reiste seg. Så gikk han bort til vognen, lettet på presenningen, sto en stund og bare såg. Så sa han: "De henne skuill ha verri mæ de Jon, å itj du." Det var tydelig å høre at han hadde gråten i halsen. Dette var et meget sterk øyeblikk for oss alle.

Deretter bar vi ham inn i skolestua hvor han ble liggende til dagen etter. Da kom Janna Leirhaug. Hun klippet av ham klærne og hjalp meg å vaske og stelle ham. Jeg overnattet selvfølgelig hos Kristine. Deretter dro vi hjem, jeg og Gunnar. Far ble meget glad da han fikk høre at vi hadde funnet Jon. Men jeg spekulerer den

Petter Storstad peker på klipa der Jon datt i fossen.

dag i dag på denne hesten. Jeg tror han forsto mere enn vi var klar over.

Petter Storstad: 50 år er lang tid, men jeg skal prøve å gjengi hva jeg mener å huske. Vi var nedi Grunnfossen og leitte kvar kveld etter at dette skjedde. Vi hadde i begynnelsen en båt under nedre

Grunnfossen, men så hadde vi hørt at det skulle brukes en hane som etter utsagn skulle "let om sæ" hvis han vart rodd over lik. Jørgen Næss for til Aust-Grunnan og lånte en hane. Han kom tilbake med en svart en. Om søndagen dro vi nedi fossen og tok med hanen utpå. Og vi fkk reaksjon. Han galte ikke, men han strekte hals og "skrål". Noe mer ble det ikke gjort om søndagen. Men så om mandagen, etter arbeidstid, jeg og Guttorm arbeidet på linja for E-verket - dro vi ned og begynte og lete. Vi gikk da ut etter hvor hanen hadde reagert. Det var Jørgen, Guttorm og jeg som først gikk ut. Da hadde vi ordnet oss med stenger med kroker på. Det var veldig djupt der ute, anslagsvis 5-6 meter. Mens vi holdt på kom Ingemar Bjørnmælen, som også hadde ordnet en stang. Vi rodde da til lands. Ola Magnus, Jørgen og jeg tok da turen opp til øverfossen og hentet den andre båten. Guttorm og Arne Bjørnmælen gikk ut med den båten de hadde. Da vi kom tilbake med

den andre båten, holdt Arne og Guttorm på ute under fossen, da ropte de at de trodde de hadde vært borti noe og ba oss komme med den andre båten med en gang. Vi rodde oppunder fossen der vi måtte være styggrask med å få ut stanga slik at vi kunne sokne maksimalt når båten drev med

strømmen utover. Vi hadde to karer som holdt båten sammen og to som rodde, og to med stenger. Da plutselig kjente jeg at det var noe i kroken og jeg visste med en gang hva det var. Det kjente jeg, men for å være 100% sikker så dro jeg ham så langt opp at vi så ham. Etterpå rodde vi over på steinøra. Der kom Ola Storhaug og tok seg av vask og stell. Senere ble det hentet en stige som vi bar ham opp på Fosneset på. Der ble han liggende til Iver kom og hentet ham noe senere på kvelden.

Iver Røe

De kveldene letingen pågikk var

Her var det Jon ble funnet viser Petter Storstad.

det mye folk i Grunnfossen som bivånet det hele, men det var selvfølgelig begrenset hvor mange som kunne være med å lete. Men mange kom jo dit for å se utviklingen av og finalen på dramaet.

Iver Røe: Jeg var i Auskin på tømring denne sommeren. Evald Bjørsmo var sjef for dette arbeidet. Og mens vi arbeidet der fikk Evald beskjed om at det var telefon til ham. Jeg fortsatte med arbeidet og da Evald kom tilbake merket jeg at han virket litt rar. Så sa han: "Du får samle ihop utstyret ditt du Iver, og dra hjem." Mere sa han ikke. Jeg spekulerte veldig på dette, og hadde nok en anelse om at noe var galt fatt hjemme, så jeg tok sykkel og dro av gårde. Da jeg kom til Grunnfossen, såg jeg at det var så mye folk der,

men det var ingen som sa noe til meg, så jeg syklet hjem. Der fikk jeg høre hva som hadde skjedd. Det var kanskje bra at ingen i Grunnfossen sa noe for jeg tror det hadde blitt for mye for meg å være der nede. Men det var jeg som hentet Jon på Fosneset etter at de fant ham. Jeg og Rauen.

Oddvar Røe: Jeg og mange andre var i Ferlandet og hogg ved. Paul Aunet var bas der og kom med beskjed om at jeg måtte komme hjem. Han sa ikke noe om hvorfor, men jeg skjønte at noe galt hadde skjedd og tenkte at det kanskje var Iver som hadde falt ned og skadet seg. Petter Green ble med meg nedover. Da vi kom til Skjækerfossen, traff vi Johan Holmen som satt ute. Han kunne fortelle at det var en som hadde

Oddvar Røe

omkommet under fløting. Jeg skylder å gjøre oppmerksom på at Johan ikke kjente meg. Jeg skjønte da med en gang sammenhengen, og Petter og jeg dro så fort vi kunne til Røesgrenda

Vi fikk god støtte fra alle hold. Skogsholm, presten i bygda, kom for å snakke med oss. Likeså kom det kondolansetelegram fra lensmannen, Jon Suul, og fra mange andre hold.

Hanna Overmo Lyngstad: Jeg husker godt da vi såg pappa komme bortpver Moaplassen, dette var midt i arbeidstida. Vi skjønte at noe var riv, ruskende galt. Enda mer forundret ble vi da vi såg at han gikk direkte til Røe. Det var hans tunge lodd å gå å fortelle om den tragiske ulykken. Jon var en arbeidets mann og jeg mener

Hanna Overmo Lyngstad

en helt frelst hestekar, og disse stelte han godt med. I tillegg var Jon en meget god venn som en kunne stole på. Det ble et stort savn blant ungdommene i Røesgrenda etter at Jon druknet, men verst var det selvfølgelig for foreldre og søsken. Jeg husker

også at etter pappa hadde kommet hjem, kom Anton Røe "stuil-lan" over dalen og hit for å snakke mere med pappa. Det var en nedtrykt Anton som kom inn, med tårene trillende nedover kinnene. Et meget sterk øyeblikk for oss.

Bilde fra Øster-Røe som må være tatt i 1921. To av barna på bildet drukna i 1921 da fem skolebarn datt i elva og drukna. Det er Olaf Røe og Ingolf Helmo.

Foran fra v.: Ingolf Helmo (drukna i 1921), Inga Helmo, Oddvar Helmo, Jon Røe, (drukna i Grunnfossen), Kristine Røe, Oddvar Røe, Anton Røe, Iver Røe.

Bak fra v.: Gustava Røe, Olaf Røe, (drukna i 1921).

Jon Røe med Raua (NB! Ikke Rauen.). Bildet er tatt ved Dalbakken.

Etterord

Jon ble bare 28 år gammel. Han var den eldste i søskenflokket på tre. Den aller eldste var Olaf, som omkom i drukningsulykke sammen med fire andre unger da vaieren som førte kassen

med skolebarn over elva røk. Alle fem omkom. Dette var i 1921.

Som nevnt i intervjuet med Petter og Guttorm Storstad så brukte denne hane for å lokalisere den omkomne. Dette var det Mette Næss, mor til Margit, som hadde freslått. Men betingelsen for at dette skulle være vellykket, var at hanen måtte være svart. De hvite regerte ikke på samme måten. I Aust-Grunnan hadde de en svart hane og det var dit Jørgen dro og lånte den med seg.

Det var Petter Storstad som var sammen med meg og la siste hånd på verket til denne artikkelen da han var med meg ned i Grunnfossen og påviste hvor de hadde lagt til sliper for å komme seg ut på fossen, hvor Jon falt uti og til sist gikk vi nedunder fossen hvor Petter påviste nøyaktig hvor han og de andre fant ham.

I denne sammenheng vil Petter presisere på det sterkeste at det var mange, mange flere som lette i den uka sokninga pågikk enn de som er nevnt i denne artikkelen. Dette for at folk ikke skal tro at de var alene om sokningen.

Til slutt vil jeg få takke alle som var med og bidro til at denne artikkelen ble til. Uten dere hadde det ikke blitt noen ting. Hjertelig takk!

Tømmerfløting i Helgåa

av Olav Snekkermo

Starten på fløtinga var beroende på tidlig eller sen vår, men som regel kom den igang kring midten av mai.

Fløterlaget fra øvre Helgådalen hadde strekninga av elva fra Djupdalsbekken til Skjækerfossen som sitt arbeidsområde. Laget besto vanligvis av mellom ti og femten mann.

Fra Djupdalsbekken og nedover Ferlandet var Helgåa vanskelig som fløtningselv.

I de fossende strykene kunne det være livsfarlig ved uforsiktighet og uoppmerksomhet, men takket være vante fløtere og noen ganger en god porsjon flaks, skjedde det ikke alvorlige ulykker. Mindre uhell var likevel ikke til å unngå. Det kunne være forslåtte og oppskramte fotlegger, noen ganger blåklemt tær, eller en og annen ufrivillig dukkert i det iskalde vannet. Disse småuhellene ble aldri viet noen spesiell oppmerksomhet, de hørte liksom naturlig med til fløtingen.

Ferlandet er bratt og ulendt. Det syntes også noen utenbygds karer som en vinter lå inne ved Fagerlifossen på tømmerhogst. En gang - på hjemveien etter endt arbeidsuke - kom disse karene i

prat med noen helgådalingene. Dette var på den tida da ukantbygdene hadde jakt og fangst som bi-inntekt til småbruk og skogsarbeid. Ekornskinn var en salgbar vare, og helgådalingene var nysjerrig etter å få greie på hvilket inntrykk fremmedkarene hadde av ekornbestanden.

- Sjer di om de e tægn te nå my ekoinn inni Ferlainni?

- Ekoinn?! - næ de finns itj næ, fer

steinblokker, av og til gamle vindfall i solid klemme mellom steinene. På denne strekningen samlet stokkene seg i mer eller mindre vanskelige brøyter, både langs breddene og midt i elva.

De to båtkarene måtte være ekstra forsiktig i den strie strømmen. Når brøyten kom i drift gjalt det å manøvrere slik at båten holdt seg ovenfor. Ble den innestengt mellom stokkene nedover stryket, kunne det bli farlig.

Langbrøyten kunne være uberegnelige. Under riving av bindingstokkene kunne plutselig hele brøyten finne på å komme i bevegelse, da gjalt det å handle raskt før retrettveien til land ble brutt. En gang i blandt kunne det hende at sistemann fikk bløyte seg litt.

Å frakte båten forbi fossene var en tildels innviklet affære. Uryddig var det både ved Fagerlifossen og Kløftåfossen, men forbi fossen ovafor Rundlunet, der var det ekstra ulendt. En elgsti, skrått oppover brattthenget, var den eneste mulige adkomstleia til stedet nedenfor fossen. Etter mye mas og strev - med farkosten på høykant mellom trærne, med løfting over store

steiner og gamle vindfall - var endelig elgstietappen tilbakelagt. Før nedfiringa ble satt i verk, ble festeknuten og tauet grundig sjekket. Båten måtte ikke slite seg løs, for da kunne den finne på å tulle seg ut i elva helt på egen hånd, uten både skipper og styrmann.

Fagerlivollen var et årvisst overnattingssted. Koja var gammel og litt glissen i gulv og vegger, men i vårværet var den godt brukbar for en natt eller to. Men selv med vårluft både ute og inne, kunne karene som hadde soveplass på golvet bli litt "hustrin" når det led ut på natta. Det var nemlig ikke kjøleplass til mer enn halvparten av mannskapet.

En gang kom fløterlaget fram til Fagerlivollen sent på kvelden. Som vanlig hadde musa husert på bord og benker, så endel kosting og rengjøring måtte til. Før kaffekokinga og kveldsmåltidet var unnagjort, kom vårsrumingen sigende inn i koja, det var snart midnatt og sengetid. Med ryggsekken som hodepute og yttertrøya som pledd over skuldrene, sovnet snart alle mann etter en lang dag.

Når det lir ut på natta får en av karene et voldsomt nyseanfallet, det er nesten så det klirrer i glassrutene i de morkne treframmene. Noen tverrvåkner, andre snur seg hastig over på den andre sida litt iltre over å bli uroet i sin søtteste søvn av slikt leven.

Om morgenen får han som var så fæl til å nyse spørsmål om han er blitt forkjøla, han får formaning om å passe seg så han ikke blir dårlig her inne i villeste Ferlandet. Men den "syke" påstår at han er frisk som en fisk. Det var hverken bakterier eller virus som hadde forårsaket utblåsningen, men en mus som hadde vimset som besatt oppunder nesen. Det hører med til historien at musa hadde vært som for-

dufta resten av natta, den var vel blitt så vettskremt at den hadde rømt til skogs.

Bakevja nedenfor Kløftåfossen var hver vår fullpakket med tømmer.

En gang hadde en av karene tatt oppstilling på en smal avsats i bergveggen like ved fossen. I det han skal sende en stokk ut i strømmen, fester ikke fløterhaken godt nok, han mister ballansen og stuper på hodet ut i elva og blir borte. Omsider dukker han opp mellom stokkene og får kavet seg i land. Han har mista hakastanga, den kommer seilende nedover strømmen som et ubåtperiskop, en av karene får omsider haket den til lands. På rasteplassen like ved blir det opptent en ordentlig stokkeld, klærne må tørkes så noenlunde.

Ikke langt nedenfor Kløftåfossen dundrer vannmassene nedover den kring femti meter lange Kvass-strokkene, den er som en langstrakt foss. Innsnevringen av elveløpet i utfallet fra Luslunet gjør at strømmen får en voldsom fart, med langstrakte hvitskum-

mende bølger.

Det var vanlig at båtkarene seilte nedover denne fossestrekningen med bakenden av båten vendt nedover. Da var det lettere å styre, likeså å bremse i de verste unnakjøringene nedover fra bølgetoppene. Var elva flomstor og det ble vurdert som risikabelt å seile, ble båten fraktet langs med den noenlunde framkommelige elvebredden på sørsida.

Framme ved Brattåslunet var Ferlandet - med ulandskapet, de farlige strykene, de vanskelige brøytenes og klatringen opp og ned i bergveggene et tilbakelagt stadium. Vi var med andre ord kommet fram til blankbygda. Visst gjensto det mang en arbeidsom brøyt, mange timers vading, mangt et stryk som det var lurt å se opp for, og til sist, men ikke minst - kraftprøven når bommen skulle trekkes for å få ut alle de tusen stokkene som hadde samla seg i Ratvika.

Men dette til tross, i sammenligning med Ferlandet fortonte strekningen nedover til Skjækerfossen seg som den rene søndagsskolen.

Tømmerbrøyt i Ferlandet.

inni den e'e fer bratt at honnom ja!

Hvert år ble noen stokker liggende att i Aurehola. Å komme til med båten var ikke mulig, vading var heller ikke å tenke på, til det var det for dypt.

Fra Svartlunet nedover langsmed Hommelberget ligger det store gråsteiner i elveløpet, nedramlede

Fløterlag i Ferlandet 1920.

Foran f.v.: Martinius Helgås, Jon Ottermo, Jon Johnsen Væren, Olaus Brattås, Gustav Julnes.

Bak f.v.: Severin Helgås, Ole Helgås, Edvard Ottermo, Hans Snekkermo, Iver Julnes, Martin O. Nesseemo.

Gammelt nytt fra Kleppen

av Grethe Forbregd

Jon Olsen var antakelig rydningsmann. Han var 40 år i 1665, og døde på Kleppen i 1707. Han var gift med Guri, død 1707. Barn: Magnhild Jonsdtr. Kleppen (1658-1738).

I 1711 bor Nils der - han var kanskje gift med Magnhild. Jeg finner ikke Nils etter krigen (Den store nordiske krig), - han døde muligens utenbygds.

Barn:

A1. Gjertrud Nilsdtr. Levring
1696-1772

g1. 1738 Anders Ped. Molden
1688-1743

g2. 1747 Mattias Eriksen Efskin
1706-1806
Ingen barn.

A2. Lars Nilsen Kleppen Ulvild 1685-1760
g1. 1717 Anne Olsdtr. Kleppen 168?-1742
d. på Åsen.

g2. 1744 Kirsti Stensdtr. Daling, Ulvild 1710-1786
B1. Ole Larsen Kleppen 1718-1719
B2. Jon Larsen Ulvild 1720-1798

g. 1752 Mali Rasmusdtr. Ulvild 1728-1797
Datter av Magnhild Kristoffersdtr. (fra Sul) og Rasmus
Tomassen Vest-Kluken.

C1. Rasmus Jonsen Merkedal 1753-1803
(Prestenget)
g. 1782 Kirsti Tomasdtr. Merkedal 1750-1814
(født på Helgåsen)
D1. Tomas Rasmussen 1782-1782
D2. Anne Rasmusdtr. 1785-18??
D3. Rasmus Rasmussen 1788-18??
D4. Jon Rasmussen 1791-18??

I 1815 tjente Anne og Jon på Holmli, Rasmus var på
Akran.

C2. Kristoffer Jonsen Ulvild 1755-18??
g. 1789 Anne Jonsdtr. Ulvild 1763-18??
Datter av Berit Olsdtr. og Jon Andersen Auglen.

D1. Jon Kristoffersen 1789-18?? g. 1815
D2. Berit Kristoffersdtr. 1791-1791
D3. Anders Kristoffersen 1792-1795
D4. Anne Kristoffersdtr. 1795-18?? g. 1829

Kleppen ca. 1920.

D5. Anders Kristoffersen 1797-1879 g. 1830
De bodde på Klukenvald i 1815.

C3. Lars Jonsen Hellan 1757-18?? Ugift?

C4. Ole Jonsen Holmlivald 1758-18?? Skomaker.

g. 1784 Siri Olsdtr. Holmlivald 1757-1810

D1. Marit Olsdtr. Vangstadvald 1785-1785

D2. Ole Olsen 1788-18??

D3. Marta Olsdtr. Vangstadvald 1790-18??

D4. Anders Olsen 1792-1825

D5. Jon Olsen 1794-18??

D6. Agnes Olsdtr. 1798-18??

C5. Anne Jonsdtr. Ulvild 1761-1762

C6. Magnhild Jonsdtr. Ulvild/Elnesvald 1763-18??

g1. 1797 Jonas Eriksen Grundanvald 1755-1800

g2. 1802 Lars Simensen 1771-18??

Flyttet til Botnan ved Namsos.

Fra Ogndal.

D1.1 Jon Jonassen Grundanvald 1797-1824

D2.2 Simon Larsen f. ca. 1805-

D3.2 Jonas Larsen f. ca. 1808-

De bodde på Elnesvald i 1815.

C7. Tarald Jonsen Ulvild 1769-1837

g. 1794 Sara Olsdtr. Ulvild 1772-18??

Datter av Ingeborg Jonasdtr. og Ole Svendsen
Storstad.

D1. Arnt Taraldsen Ulvild 1794-1795

D2. Arnt Taraldsen Ulvild 1796-1805

D3. Mali Taraldsdtr. 1800-

D4. Ingeborg Taraldsdtr. ca. 1803-

D5. Jon Taraldsen 1809-1809

B3. Nils Larsen Kleppen 1723-1723 Tvilling.

B4. Tarald Larsen Ulvild 1723-1768 Tvilling.

g. 1761 Marit Halstensdtr. Ulvild 1722-1812
Ingen barn.

B5. Anne Larsdtr Kleppen 1727-1728

I 1745 kom Ole Larsen til Kleppen. Han var født i Kall's
sogn i Jämtland 8. oktober 1712, og var sønn av Marit
Olsdtr. (1682-1725) og Lars Olsen Stormoen (1677-
1755). Lars kom antakelig opprinnelig fra Holmli. Ole
var på Kleppen til ca. 1770 og senere på Tromsdal. Han
døde på Kjesbu i 1786.

A. Ole Larsen Kleppen 1712-1786

g1. 1740 Brynhild Tomasdtr. Kleppen 1714-1773
Datter av Gjertrud Ellevsdtr. og Tomas Pedersen
Tromsdal.

g2. 1773 Anne Pedersdtr. Ulvild 1735-1799
Enke etter Ole Vestgård.

B1.1 Tomas Olsen Brenna, f. på Stormoen
1741-1815 Ugift.

B2.1 Ellev Olsen Ulvild, f. på Kleppen 1745-1814
g. 1769 Ragnhild Olsdtr. Ulvild 1738-1814
Datter av Sunni Svendsdtr. og Ole Olsen
Storlangdal.

C1. Ole Ellevsen Ulvild 1770-1771

C2. Sunni Ellevsdtr. Ulvild 1772-1862.
Gift 3 ganger.

C3. Ole Ellevsen Sulstuen 1775-1832 Gift.

C4. Brynhild Ellevsdtr. 1777-18?? Gift.

C5. Lars Ellevsen 1780-18?? Gift.

C6. Marit Ellevsdtr. Ulvild 1783-1814

Gift og hadde et åndsvakt barn som døde liten.

B3.1 Lars Olsen Kleppen 1748-1771

B4.1 Arnt Olsen Ulvild 1750-1793

g. 1784 Ingeborg Johannesdtr. Ulvild 1759-18??

Datter av Ingeborg Arnsdtr. og Johannes Andersen

Neset. Gift igjen med Ole Halstens Ulvild.

C1. Brynhild Arnsdtr. Karlgård 1784-1814

C2. Ingeborg Arnsdtr. 1786-18??

C3. Kirsti Arnsdtr. 1789-18??

Tjente på Åkervolden i 1801.

C4. Peder Arntsen 1791-18??

Tjente på Reppe i 1815.

C5. Anne Arnsdtr. 1793-18??

B5.1 Peder Olsen Kleppen 1754-1775

B6.1 Gjertrud Olsdtr. Brenna 1757-1839

g1. 1780 Ole Olsen Brenna 1752-1798

g2. 1799 Erik Taraldsen Brenna 1764-1844

C1.1 Mali Olsdtr. 1782-18??

C2.1 Ole Olsen 1791-18??

C3.1 Brynhild Olsdtr. 1796-1879 Gift 1820.

C4.2 Ole Eriksen 1800-1858 Gift 1834.

C5.2 Peder Eriksen 1807-

B7.1 Marit Olsdtr. 1761-?

Konfirmert fra Tromsdal 1777.

B8.2 Brynhild Olsdtr. Tromsdal 1777-1777

I 1775 bygslet Tore Jensen gården, hvor han døde i
1786.

A. Tore Jensen f. på Tangen. 1715-1786

Sønn av Maria og Jens Andersen Lillegården.

g1. 1739 Marit Olsdtr. Haugen 1710-1749

Datter på Ørtugen.

g2. 1750 Kirsti Larsdtr. Kjesbu 1714-1785

Søster av Ole Larsen Kleppen.

B1.1 Ole Toresen Øra 1739-1803

g. 1768 Anne Olsdtr. Myr, Øra 1734-1808

Datter av Marit Gabrielsdtr. og Ole Halvarsen Øra.

C1. Jacob Olsen Ulvild 1768-1776

C2. Ole Olsen Øra 1771-18?? Gift 1799.

C3. Tore Olsen 1775-18?? Gift 1799.

B2.1 Maria Toresdtr. 1740-1740

B3.1 Jens Toresen Brenna 1742- før 1801

g. 1777 Lisbet Andersdtr. 1753-18??

Datter av Kirsten Haldsdtr. og Anders Olsen
Overholmen. Hun var på Helmoen i 1801 og på Haugen
i 1815.

C1. Tore Jensen Kleppen 1777-1778

C2. Marit Jensdtr. Brenna 1779-1779

C3. Marit Jensdtr. Haugen 1782-18??

g. m. Kristian Jørgensen Haugen.

B4.1 Ole Toresen 1744- Flyttet.

B5.1 Jacob Toresen Haugen 1748-1761

B6.2 Marit Toresdtr. Haugen 1751-1764

B7.2 Marit Toresdtr. Ulvild 1755-18??

g. 1785 Kristoffer Olsen Ulvild 1752-18??

C1. Ragnhild Kristoffersdtr. Kulslø 1782-18??

g.m. Ole Olsen Kulslø

C2. Lisbet Kristoffersdtr. Ulvild 1785-1804

C3. Ole Kristoffersen 1787-18??

C4. Johannes Kristoffersen 1789-1798

C5. Tore Kristoffersen 1791-18??

Tjente i Åsen i 1801.

C6. Kirsti Kristoffersdtr. Grundan 1793-1793

C7. Ellev Kristoffersen 1794-18??

C8. Gjertru Kristoffersdtr. 1797-18??

C9. Daniel Kristoffersen 1799-1891 Gift 1826.

De bodde i Ulvild i 1801 og i Øster-Kluken i 1815.

B8.2 Maria Toresdtr. Klukken 1760-1833

g. 1785 Tørris Knutsen Klukken 1756-1842

C1. Simon Tørrisen Kjesbu 1786- 18?? Gift 1819.

C2. Tore Tørrisen Klukken 1788-18??

C3. Sivert Tørrisen Klukken 1790-1790

C4. Sivert Tørrisen Klukken 1792-1868 Gift 1834.

C5. Marit Tørrisdtr. Høylovald 1794-1892 Gift 1833.

C6. Tomas Tørrisen 1797-1823 Gift.

C7. Kirsti Tørrisdtr. 1802-18?? Åndsvak.

C8. Berit Tørrisdtr. ca. 1808-

Tørris fikk også en sønn, Arnt Tørrisen f. 1793 med
Ranni Olsdtr. mens han var gift. Arnt bodde sammen
med moren på Tromsdal både i 1801 og i 1815.

Bjartan Sanitetslag 40-år

av Margot Skoknes

Det var etter krigen, i 1952 - vi kvinner, ja, mannfolka med, hadde ikke rettelig kommet oss over at det var blitt fred i landet, men litt om senn begynte da alt å fungere. Det ble oppbygging av hus og byer som var lagt i grus. Det var da at tanken på å starte et Sanitetslag i Bjartan krets ble unnfanget. Vi kvinner hadde sett og vært med på noe av hvert under krigen, så vi bestemte oss for å ha et lager og lære om ulykker og sykdom som kunne komme en gang. Så det ble starten.

En kveld i desember 1952, samlet det seg 7 damer på Bjartan gamle skole til et møte, men alle syntes det var for lite oppmøte så det ble bestemt et nytt møte til over jul, nemlig 25. februar 1953 hos Margrethe Bjartan på Bjartan gård. Der møtte det 17 damer og det ble straks startet et lag som de kalte Bjartan Sanitetslag. Det ble valgt et styre og Astrid Huseby ble formann, Klara Bjartan nestformann, Ingeborg Holmen kasserer, Brit Johnsen sekretær og Kari

Astrid Huseby

Sellæg styremedlem. Gudvor Kjesbu og Åsta Nymoen ble revisorer og varamenn til styret ble Haldis Bjartan og Åsta Nymoen. Årskontingenten ble bestemt til kr 1.- pr. medlem.

Det ble bestemt å kjøpe inn 6 sangbøker og om behov flere senere. Astrid Huseby var "føre var" som det heter. Hun hadde kjøpt inn ei skål som ble loddet ut om kvelden. (Det var penger om å gjøre fra første stund.) Brit Johnsen vant skåla og den fine summen ble 37 kr.

Det ble straks bestemt å kjøpe inn til handarbeid som skulle opparbeides og gjøres ferdig til påtenkt basar, for som sagt, penger måtte laget ha skulle det fungere.

Møtene gikk på omgang med møte hver 14. dag. Det har laget fortsatt med, men nå er det hver 3. uke.

Første basaren var på Gammel-Råkja, det var bra med folk og det kom inn kr 753,80. Det var bra med penger det. Senere ble det kjøpt inn fjær, og det ble solgt fastelavensris for kr 5.- pr. ris.

Så vart det skrevet etter sykemateriell. Førstehjelpsvesker, beken, klysteringsapparat, luftringer, puter, varmekasser, el. varmeputer, urinflasker, lørrett, staut, til laken, putevar, varetrekk, ulltepper, puter og vanlige sengtepper. Noen år senere ble det sykekurv, rullestol, innklosett.

Det vart gitt penger til kreftsaken, reumatismesaken (50 kr. til hver). Til sykesøster i Vuku kr. 100.-, men den lønna steg fort, den gikk opp i kr 300.- for året.

Så vart det solgt maiblomster og festblanketter, lommeterklær, syskrin m.m.

Laget skulle arbeide for bedre helse, og hjelpe andre som kanskje hadde det trangt eller det var sykdom i huset, eller små barn.

I 1954 ble det et sykurs på skolen. Småbrukerlaget søkte kommunen om støtte til dette og med litt støtte fra laget ble det holdt et seksu-kers kurs. Kjellaug Rannem kom og lærte 16 damer å sy sine kjoler, drakter og bluser selv. Laget ga 100 kr. og av kommunen fikk vi 250 kr.

Det vart utstilling av ferdigsydder produkter på Gammel-Råkja en lørdags ettermiddag, men det var en uheldig dag, for det var messe i Vera dagen etter, og på messa måtte alle som kunne gå eller krype. Det var en tradisjon, på Veresmessa måtte de, det var ikke så forferdelig mye som hendte i nærheten, folk måtte ha med det som var noe verdt. Det var lite folk på utstillingen vår, så det ble lite både av ros og ris.

Vi hadde også noe vi kalte for husmorferie, da fikk slitte husmødre tilbud om ei ferieuke, laget betalte for dem. Vi sendte 2-3 på husmorferie på Snåsa, Bostadhaugen eller Inderøya. Det var meget populært og mange var i veg.

Dåpskjole ble sydd. Det var mange som hadde behov for å låne den. Det kostet kr 2.- å låne den, og det var Margrethe Bjartan som hadde med utlån, vasking og stryking for neste utlån. Alle visste hvor de skulle finne henne som hadde med den jobben.

Ellers som tiden gikk ble det spørsmål om kopier og kar når noen skulle ha selskap. Det ble skrevet etter kopier, 75 stk av hvert. Servise med kløvermerket på, så vi visste det var laget som eide det. Det var av alle slag, kjeler store og små. Senere har laget kjøpt til mer, så nå har vi til 150 personer. Kasser vart snekret til utlånet, bord vart laget som passet til enhver stue.

1. juledag fikk alle over 60 år gratis skyss til kirken, det var mange som benyttet seg av den muligheten.

Laget ba heim til kosekvelder, både Volden sanitetsforening og Helgådals kvinneforening, på kaffe og kaker både på Råkja og i Elnes bedehus.

Laget har i alle disse 40 årene gitt penger til forskjellige formål. Vi har gitt til NKS sine merkesaker, men også lokalt, både forsamlingshus, idrettslag og private har m.a. opp gjennom årene fått betydelige summer av sanitetens midler.

I 1964 vart det bygd badstue i samfunnshusets kjeller. Det vart frivillig dugnad på grunnmur og det vart søkt om støtte til arbeidet fra badebønder, rikstryk-deverket, Nord Trøndelag helseråd, Vuku helseråd og Verdal Samvirkelag. Og penger fikk vi. Høsten 1964 kunne vi åpne badstua for bading og folk kom. Det kom storbesøk fra Snåsa, Ida Sandnes, Nina Eik Ness og Einar Musum. De skulle til Vera på sametur. De skrytte av arbeidet og av badstua. Senere kom helselegen og helsesøster og godkjente den.

Vi hadde bading for herrer hver fredag og kvinner og barn lørdag. Badstua ble drevet i 11 år, men lysregningene ble så store for hvert år at vi så oss nødt til å slutte med

den. Da hadde vi også fått laget dusj for damer, slik at når det var skirenn fikk både kvinner og menn hvert sitt rom å være i. Det vart bestemt å gi badstua til Bjartan krets for ettertiden. Skolebarna skulle få nytte av den og folket ellers i kretsen til skirenn, tur og orienteringsrenn og forskjellige ting.

Det viser seg at etter 8 år, selv om den er brukt bare litt, så virker alt som det skal. Det var nemlig et skirenn på Råkja vinteren 1993 der det var ca. 200 deltakere, og det ble nok både varmt og kaldt vann til alle. Håper kretsen får mye nytte av den og vi ønsker dem lykke til.

I 1968 hadde vi stort besøk igjen. Reidun Piene, Nina Eik Ness og Otelie Johansen var våre gjester på basaren den 29. juni.

Laget gir blomster til alle over 75 år til jul og ellers i året om noen runder år. På sykehuset, aldersheimen, eldresentret og sykeheimen blir det gitt blomster. Ved begravelser brukes minnetelegram eller bærebukett. Laget er med og serverer kaffe og underholde hvert år for aldersheimen, sykeheimen og eldresentret. Messe er det en gang hvert år på

samfunnshuset. Da er det prestene fra Verdal som skifter på å komme. Laget stiller opp med kirkekaffe.

Pensjonistene og revmatismeforeningen fra Verdal er her av og til og har hyggekveld, da er det laget som har med serveringa. Vi har en basar om våren og en minibasar til jul.

Så har Bjartan Sanitetslag sammen med Leirådal, Inndal, Vuku, Ulvillan og Volden Sanitetslag stått på fra 1983 med å samle inn penger til å få bygd Vuku eldresenter. Da lagene hadde samlet inn en million kroner, kunne ikke kommunen si nei lenger. Det vart et prektig hus. Sanitetskvinnene er fortsatt med å hjelper til med frivillig nattevakt siden februar 1992.

Da laget fyllte 10 år, hadde vi jubileumsmøte hos Olga og Odd Green på Tveitan. Det var innbedt noen som var flytta ned på Øra. Det var en trivelig kveld. I 1963 hadde vi basar på 20-årsdagen og i 1983 hadde vi basar i lag med feiringa. I jubileumsåret 1993 hadde vi et festlig samvær for hele kretsen og alle de som var med å starte opp sanitetslaget.

Laget har prøvd mye for å få inn

Bjartan, Volden, Ulvillan, Vuku, Leirådal og Inndal Sanitetslag var pådrivere i aksjonen for å få bygd eldresenter i Vuku. Det vart samla inn over en million kroner til bygget.

Fra venstre: Bjørnhild Landfall, Agnes Dillan, Margot Skoknes, Irene Årstadvoll, Sigrid Kjesbu, Sofie Haugan, Mosse Gomo. Foto: Verdalingen.

Kari Sellæg

penger. Det kan være vanlig basarer, tombola, kaffe og rømmegrøtsalg, bingo ikke minst - sammen med de fem andre lagene ble det spilt bingo i Ulvilla forsamlingshus mange ganger til inntekt for eldresentret. Laget deltar hvert år på et fellesmøte med de andre laga i bygda.

Ellers har vi tilbud om fotpleie. De gamle får gratis fotpleie to ganger om året.

Det var brystundersøkelse før i tida også, da måtte sanitetskvinnene stille opp og hjelpe til. Nå sender vi damene til Trondheim på mammografi.

Det ble kjøpt nytt flagg til samfunnshuset, nytt NKS-flagg til laget, duker, vimpel med NKS-merkene på til bruk for laget. Dåpskjolen ble utstilt, det var mange som brukte den. En ny ble laget og vi håper den rekker i vår tid.

Vi låner også ut kopper og kar når det blir spørsmål om dem. Det er valgt en koppteller som skal ha ansvaret for å låne ut og ta imot og telle dem. Om det går i stykker noe, skal det betales av låneren, men selve lånet koster ingen ting for bygdefolket.

De tre siste årene har laget vært med på Sanitetens uke sist i september, der alle sanitetslaga i

Margot Skoknes

Verdal går sammen om å samle inn penger til et godt formål enten lokalt eller sentralt.

Jubileumsdagen var den 25. februar, men vi feiret dagen den 6. mars. Vi hadde bedd alle i Bjartan krets og de som var utflytta og som hadde stått i laget. Ca. 100 kom og det vart en fin kveld med sodd og isfromasj til dessert. Det var taler ved bordet og blomsterover-rekkelser, kaffe og bløtkake, musikk av Knut Tore Haugan med flere, sang av Rune Sundby.

Videre så har møtene fortsatt og handarbeidet er i gang, det skal

Oddny Nessemø

bli basar til høsten og alt må være ferdig.

Styret i jubileumsåret er:

Formann: Oddny Nessemø
Nestformann: Sigrun Helmo
Kasserer: Tordis Johnson
Sekretær: Brynhild Nessemø
Styremedlem: Hanna Green
Vara til styret: Åsta Nymoen
Formenn i laget har vært:

Astrid Huseby	4 år
Klara Bjartan	6 år
Kari Sellæg	11 år
Margot Skoknes	11 år
Oddny Nessemø	8 år

Fra jubileumsfesten 9.3. 1993.

Fra venstre: Oline Helmo, Oddny Nessemø, Henrikke Helmo.

Foto: Verdalingen.

Surussvollen, Slaggåsen, Stormyr-brua

av Reidar Prestmo

Surussvollen.

For de som måtte være mindre kjent i Vera, så ligg Surussvollen i sør-østr ende av Veressjøen ved utløpet av Årvindbekken. Det var nok her finnlenderen Henrik Johsnen bodde. Etter kirkeboka druknet han på Veressjøen i 1748/49. Flere opplysninger om

han har vi ikke.

Tidligere låg hustomta på østre side av bekken. Idag ligger den på vestre side av Årvindbekken. Etter som det fortelles var det under fløytinga i 1910 at bekken tok nytt løp. Før den tid gikk bekken ut i sjøen vest for en liten tange som stikk ut i sjøen her.

Oppsetting av skilt på Surussvollen

Oppsetting av skilt i Slaggåsen

Stormyrbrua

Det fortelles at det var første gang det vart fløyt i Årvindbekken. Da damvatn, isflak og tømmer kom med en voldsom fart ned gjennom det bratte og smale bekkåfaret, tok bekken nytt løp. Hustomta på Surussvollen fikk hard medfart, berre restene av grunnmuren sto igjen. Heldigvis har årboka for 1952 i en artikkel av Peder Brønstad bilde av det som sto igjen av grunnmuren. Med Bernhard Olsen som kjentmann vart vi losa fram til plassen. På bilde fra 1928 er det skoglaust her, i dag står skogen tett over den gamlebo-plassen, som ligg ca. 45-50 meter fra sjøkanten og en 20-25 meter fra stien.

Her over vollen drog major Coldevin med sine soldater i 1808 på veg mot Jerp-skansen. Morten Mortensen-veien, Vera - Stormoen, passerte også Surussvollen. Den 2/10- 93 var vi her og satte opp skilt på tomta.

Slaggåsen

Denne åsen ligg på østre sida av Stormyra, hit gikk vår veg fra Surussvollen. For ca. 15 år siden var Ingvald

Tronsmo kjentmann for Sverre Johnson og meg her. Da var det skog her og vi fann slagg på bakken. Nå er åsen snauhogget og vi måtte bruke spade for å finne litt slagg. I lag med slagget var det rester etter tegel, som bar merker etter treverk som hadde vært brukt som forskaling under arbeidet med å lage seg en ovn.

Vi fant fort ut at vi hadde for lite kjennskap til myrmlambrenning. Her var det behov for fagfolk til å lede arbeidet. Men det haster, for restene fra jarnvinninga forsvinner mer og mer. Muligens har vi her med et meget gammelt anlegg å gjøre. Vi satte opp skilt på vestre side av åsen.

Stormyrbrua.

Østenfor og i øvre kant av Slaggåsen er det ei steinbru. Mange er det gjennom årene som har stoppet opp her og tenkt: Hva i all verden er dette for slags byggverk? Brudekket er ei steinhylle ca. 4,5 m lang, 1,5-2 m bred og ca. 20 cm tjukk, lagt på solid, fint oppmura vanger. Vår representant fra vegvesenet som krøp både høyt og lavt, uttalte etterpå at her måtte det være folk fra den gamle vegetaten som hadde stått for bygginga.

Men hvem har hatt bruk for bru her? -og hvem har bygget den? Er den bygget av mennesker eller er det Vår Herre som har gått vegvesenet i næringa?

Hvis noen av Helgådals Nytt lesere kommer til Vera, ta da en tur bort i Stormyra, så vil dere få se et bruarbeide av topp kvalitet.

Sommerminner fra barndommen

av Per Brønstad

Nostalgi ?

Somrene i Kjesbua var både strevsomme og avslappende - og solrike! Tja, - stemmer det siste? En trønder som har bodd på Østlandet i over 30 år vet at både statistikken og erfaringen tilsier at det var mye regn og gråvær. Men en glemmer fort det negative og husker vel best herlig båtliv og bading på fine sandstrender ved Kjesbuvatnet. (Men vatnet var nok ofte iskaldt!) Det var mye folk i Kjesbua sommers tid. Den tungdrevne gården krevde stor arbeidsinnsats av hele familien, dvs. tre generasjoner, dessuten var det nesten bestandig besøk av slektninger, som oftest noen av søskenbarna våre.

Lange arbeidsdager

Tynning og luking i nepåker og potetseng var ikke det morsomste en kunne ta seg til! Da lengta en bare etter at økta skulle være slutt og en kunne ta seg en velfortjent dukkert i vatnet. Det ble alltid jobbet i tre økter, med middag i halv toltida og non ca. halv fire/fire. Slutt på arbeidsdagen var det ikke før i sjutida om kvelden. Kvilene var romslige, noe vi ungene satte pris på. Etter den ordinære arbeidsdagen skulle krøttera hentes fra skogen, så måtte det melkes og separeres. En dag i uka var det som oftest kjerning. Mannfolka på gården hjalp til med sveivinga, men ellers falt alt smørarbeidet på husmora som fikk lange og strevsomme arbeidsdager og lite fri.

Slottonna

Slottonna og høyonna var ei travel tid, men tross alt triveligere enn lukinga. Morfar kjørte slåmaskin og skuvrive, far var flittig med ljaen, og ungene og kvinnfolka tok seg av raking og hesjing. Det måtte som

Hesjing på Tangen. Bård og Per Brønstad. Bildet er tatt sommeren 1961.

oftest "karahjelp" til når det skulle stappes staur og legges hesjetråd. Fem tråder på hesja var standard - til fortvilelse for oss unger. (Vi visste at enkelte gårder brukte bare 4!) Hesjinga var et ufyselig arbeid i regnvær, men kunne være riktig trivelig når sola skinte og graset var tørt. Det var mye lja-slått i meler og reiner. Vi gutta syntes dette var lite effektivt og bortimot bortkastet arbeid, men tradisjonen tilsa at alt for skulle tas vare på.

Å dra slipsteinen når lja og slåmaskinkniver skulle kvesses, var heller ikke noe vi stod i kø for!

Tangen

Når vi var ferdige med hesjinga heime, stod Tangen for tur. Da ble skuvrive og delvis slåmaskin frakket i slepebåt over vatnet mens en av gutta fikk i oppdrag å ri hesten rundt. Det siste var populært. Da kunne en leke cowboy

Arnt Kjesbu bak skuvriva, 1961.

på spennende tokt ute i villmarka! På Tangen camperte vi og jobba ofte sammen med Skavdals-folka, og det var trivelig. Det var jo rene storfamilien som i pausene slo seg ned ute i enga - med kaffe, smørbrød og kokte egg. Rikelig med tørstedrikke hadde vi alltid med, som oftest heimlaga saft eller heimbrygd øl. Hvis vi jobba hver for oss, fulgte vi nøye med i hvor langt naboen hadde kommet. Hvem ble først ferdig i år tru? Hvis den ene gården hadde att ei eker eller to, var det alltid dugnad på innspurten. Morfar, Arnt Kjesbu, var en ivrig pådriver i arbeidet. Full fart hele tida, alltid godt humør og et lager av friske replikker og artige uttrykk!

Vandringen

..Nå vil jeg ta med noe som ikke har noe med sommeren å gjøre, men som trolig få 50-åringer i Norge har vært med på. Har du kjørt vandring noen gang? Før vi fikk bensinmotor som drivkraft for trøska, var det ofte min jobb å kjøre hesten i vandringen. Oppgaven gikk jo ut på å holde hesten i gang, runde etter runde i en evig vandring dagen lang - derav navnet på oppfinnelsen!

Men noen ganger bestemte gampen seg for en liten stopp, kanskje den skulle gjøre sitt fornødne. Da kunne det komme iltre gaul gjennom gluggen i låveveggen! Å kjøre hest har jeg bestandig likt, men denne jobben var forferdelig kjedelig - både for hest og kjørekar!

Vatnet

Vatnet var allfarveien til gards. Rundt vatnet var det vei-løst. Bare noen skogsstier og delvis myrlendt terreng. Fram til 50-tallet var det bare robåter av ymse slag som var framkomstmidlet på vatnet. Vi ungene var ikke gamle før vi lærte oss å ro alene over vatnet, fortøye båten i ei lun vik på Tangen, for så å ta oss til fots videre fram i bygda.

Så kom en periode med forskjellige påhengsmotorer på vatnet. Upålitelige djevler som ofte skapte stor frustrasjon hos eierne! Men så kom motorsnekka! En 18-fots trebåt med 4-taktsmotor fra Fredrikstad mek.! Den gikk i styggmange år på Kjesbuvatnet, svært pålitelig når den fikk godt stell. Jeg kan tydelig høre for meg den koselige tøff-tøff-lyden og husker i detalj alle smørepunkter, innstillinger, startprosedyrer osv.

Med motorsnekka "Sjøsprøyt" over Kjesbuvatnet.. (1961)
Ved roret: Bård Brønstad.
Bak Per og Astrid Brønstad.

Fritida

I fritida drev vi med litt av hvert. Bading og fiske var selvsagt viktig aktivitet sommers tid, men mormor var livredd at vi unger skulle leike alene ned ved vatnet. Ikke så rart, hun hadde jo mista en sønn i ei drukningsulykke. På Geilvollen drev vi med fotball, friidrett og leiker av ymse slag. Da jeg kom i militæret, var det flere kraftkarer som hadde problemer med kravet i kulstøt. Dette har jeg aldri hatt trøbbel med, enda jeg er forholdsvis spedbygd. Forklaringen er nok å finne i treninga i barndommen og ungdomstida. Teknikken ble innøvd da og sitter fortsatt i kroppen, akkurat som ferdigheter som svømming og sykling.

Å hoppe eller grave tunneler i høyet var selvsagt moro. Ellers arrangerte vi idrettstevlinger, sirkusforestillinger og rebusløp. Noen ganger klatra vi i berga, en ikke helt ufarlig sport, selv om vi av og til sikra oss med morfars kjøretømmel!

Oppfinnsomheten var stor, vi var aldri oppradd for å finne på noe å gjøre. Gutteklubben "Cowboy", som jeg har skrevet om i Helgådalsnytt tidligere, opptok mye av tida i helgene.

Nye tider

Telefon kom tidlig til gards, takket være samarbeid med Værdalsbruket, og betydde mye for tryggheten og kontakten med omverdenen. Etter at jeg flytta hjemmefra rundt 1960, kom det strøm (1965) og vei (1971). Store framskritt som har gjort livet lettere for folka i Kjesbua.

Men tenk deg noen hundre år tilbake: Hvordan kunne folk slå seg ned på slike steder, langt fra folk og alfarvei, inne i den trønderske villmarka?

Skrevet under en palme på Gran Canaria, juli 1993.

Storstadfamilien

Harde tider

av Johannes Overmo

Det å være leilending før i tida, var såvisst ingen dans på roser. Mange mener leilendingene var hardere stilt enn husmannen. I Helgådals-Nytt har vi tidligere hatt med eksempel på slike kontrakter. Nå i dag kan vi undre oss over at noen i hele tatt satte sitt navn under et slikt dokument, men saken er vel den at de ikke hadde noe valg.

Under mitt første besøk i USA sommeren 1975, fikk jeg lese brev min onkel Gustav Moen (1873-1964) hadde fått fra gamlandet. Han hadde tatt vare på alle brev han fikk fra sin far og søsken. Det var mye interessant å finne i disse brevene. Eynen til å skrive brev ser ut til å gå tilbake for hver generasjon i min familie, de best skrevne og mest interessante brevene var de min farfar John O. Overmo (1843-1916) hadde skrevet, fordi han skrev detaljert fra dagliglivet heime, hva han hadde kjøpt eller solgt av redskaper og husdyr med pris, og hva hver enkelt i familien hadde gjort. Han hadde også med en del om andre kjentfolk.

Det går tydelig fram i brevene at farfar hadde oppfattet det slik at Gustav skulle over for å tjene penger for så å komme heim og ta over gården. Nå ble det ikke slik, Gustav kom aldri mer tilbake til gamlandet. Farfar la ikke skjul på at han var litt skuffet over at hans eldste

sønn ikke ville komme heim og ta over farsgården, men som han skriver 29/8 1914: "Jeg forstår dig når du ikke vil komme og ta over heimgården, men foretrekker å være selveier, da leilendingskontrakterne på Værdalsbruket ikke svarer til nutidens krav til frihed."

Da jeg leste dette, kom jeg til å minnes noe min far hadde fortalt da jeg var guttunge, om en som var leilending på en av Storstadgårdene. Midt i våronna fikk han ordre om å kjøre tømmer fra Bomberget vest for Steingrunnan til Grunnfoss sag. Han nektet å spenne hestene fra harva, og resultatet var at han måtte forlate gården med øyeblikkelig virkning. Han reiste over til Amerika og gjorde det godt der, fortalt far.

På vårparten i 1993 fikk jeg lyst til å prøve å finne ut om det var noe i denne historien, og jeg tok turen til Joar Nessemø. Han har massevis av lokalhistoriske hjelpemidler og har orden i papirene sine foruten at han kjenner til de fleste slektene i Helgådalen.

For å finne ut av dette, måtte vi lete før 1872, for da ble Grunnfoss sag nedlagt. Det ble ikke noe langvarig arbeid å finne ut at på Storstad mellom hadde Kristoffer Olsen vært leilending fram til 1870, da han var reist til USA. Resten av familien kom over senere.

Så var det å ta en rask telefon til Jostein Molde, og han kunne med en gang fortelle at Kristoffer Storstad hadde han en god del opplysninger om. Og her følger så det Jostein Molde har fått tak i av opplysninger om familien til han som måtte forlate gård og grunn og fedreland fordi han nektet å spenne hestene fra harva for å kjøre tømmer til Grunnfoss sag i 1870.

Co., mens sønnes Christoffer ble konfirmert i Holden kirke, Goodhue, i 1873. Ole oppga Faribault, Minnesota, da han reiste i 1872, og den byen ligger like vest for Goodhue. Fra Goodhue spredte familien seg i flere retninger etter hvert. Christoffer og Guru bosatte seg ved Grand Forks, Nord-Dakota, sammen med sønnes Christoffer. Der døde faren 14.12. 1893, mens mora døde 29.10. 1901. De beholdt Storstad-navnet, mens de andre kalte seg Christofferson. Christoffer og Guru hadde 7 barn.

B1. Martha Cristoffersdtr. Storstad, f. 5.1. 1842. Utvandret 1870. Gift 18.5. 1872 i Red Wing, Minn., med NilsOlsen Dahle, f. 1.9. 1839 i Østre Slidre. De flyttet samme år til Big Stone County, Minn., og i

nær Albee, hvor de var farmere. Hun døde 24.2. 1920, han 4.3. 1928. De hadde 7 barn.

C1. Ole Dahle, f. ? Bodde 1927 i Gibson, Montana. Gift, men ingen barn selv.

C2. Charles J. Dahle, f. 21.3. 1874, d. 21.7. 1962. Gift, ingen barn selv.

C3. Marie Louise Dahle, f. 11.9. 1875, d. 11.1. 1954 i Clear Lake, SD. Ugift.

C4. Anna Gurine Dahle, f. 9.10. 1877, d. 26.4. 1945. Ugift.

C5. Martin Alfred Dahle, f. 17.1. 1879, d. 2.6. 1947. Gift.

C6. Gerhard Nils Dahle, f. 11.2. 1881, d. 13.12. 1970 i Milbank, SD. Ugift.

C7. Emelia D. Dahle, f. 3.4. 1888, d. 17.10. 1960. Gift med Arthur Wayne Williams.

B2. Ole Christoffersen Storstad, f. 15.4. 1843. Utvandret 1872 til Faribault, Minn. Lite vites om hans liv i Amerika. Men han brukte Christopherson som navn. Ukjent når han døde, men ca. 1917-1920. Bodde i Chrisholm, Minn., hvor han arbeidet i en jernvare-forretning. Var ugift.

B3. Anna Christoffersdtr. Storstad, f. 18.2. 1845. Utvandret 1870. Gift ca. 1873 med Olaus Jacobsen Holmen, f. ??9. 1844 på Elnesvald i Verdal. Han utvandret 1871. I 1900 bor de i Michigamme,

Caroline Storstad

Christopher Christophersen Storstad (1857-1913)

Marquette Co., Michigan. Alle barna født i staten, og det oppgis at foreldrene har vært gift i 27 år. Ole kalte seg Elnes, og driver kjøring ("teamster"). Det er ukjent når foreldrene døde.

C1. John Elnes, f. ??11. 1875. Er sagbruksarbeider i 1900.

C2. Gunder Elnes, f. ??5. 1877. Er skredder i 1900 ("dress maker").

C3. Oscar Elnes, f. ??8. 1880. Er kjører i 1900 ("teamster").

C4. Edward Elnes, f. ??7. 1882.

C5. Ida Elnes, f. ??11. 1887.

B4. Jacob Christoffersen Storstad, f. 8.10. 1846. Utvandret 1870. Kalte seg Christopherson. Ukjent hvor han bodde.

B5. Guruanna Christoffersdtr. Storstad, f. 10.8. 1848. Utvandret 1871. Gift ca. 1875 med Peter Omdahl, f. ??8. 1850. (utv. 1866). De bodde i St. Paul, Minn. Hun kalte seg Anna og ifølge adessekatalog for St. Paul døde hun 30.1. 1938. Mannen død før 1930. Ifølge tellingen i 1900 har de hatt 8 barn, hvorav 4 er i live.

C1. Alvilda G. Omdahl, f. ??4. 1876. i Minn. "Milliner" i 1940. Ugift.

C2. Arthur Omdahl, f. ??6. 1883 i Minn. Gift med Marie. Maskinist i 1920, ansatt i Mpls.

Moline Power Implt. Co. 1940. Sønn (?) Charles (bor på samme

Farmen til Christopher C. Storstad ved Grand Forks, N-Dakota ca. 1905.

Slekta etter Kristoffer Olsen Storstad

av Jostein Molde

A. Christoffer Olsen Storstad, f. 1809. Gift 2.12. 1841 med Guru Jacobsdatter, f. 28.11. 1810. Han utvandret i 1870 med tre barn, Jacob, Martha og Anna, mens hun kom etter i 1871 med de tre yngste. Ole utvandret først i 1872. Familien kom til Goodhue County, Minnesota, hvor så mange andre verdalinger og øvrige trøndere oppholdt seg en tid før de flyttet lenger vest. Martha ble gift i 1872 i byen Red Wing, det administrative senteret i Goodhue

adresse som Arthur i 1920).

C3. Lillian K. Omdahl, f. ??8. 1885 i Minn. Stenograf i 1918 og 1940. Ugift.

C4. George C. Omdahl, f. ??3. 1887 i Minn. Gift med Louise. Arbeidet i Dept. of Pub. Works i 1930. Selger i 1940.

B6. Mette Christoffersdtr. Storstad, f. 12.9. 1851. Utvandret i 1871. Ugift. Død før 1908. Bodde sammen med foreldrene. Begravet i Middle Grove Cemetery, Mecinoc, ND.

B7. Christoffer Christoffersen Storstad, f. 14.6. 1857. Utvandret 1871. Dro til Grand Forks sammen med foreldrene, hvor de bosatte seg i Rye township. Gift 1) ca. 1885 med Hellik(?). Hun døde etter ett år. Ingen barn. Var så ugift i 10 år. Gift 2) 16.12. 1896 med Caroline Anderson, f. 12.6. 1877 i Houston Co., Minn., av norske foreldre. Hun kom til Nord-Dakota i 1880. De hadde 8 barn, hvorav to døde som spebarn

(det ene før 1900, det andre etter 1910). Han døde 27.6. 1913 av kreft i ansiktet. Hun døde 29.3. 1968. Sønnen Clifford tok over farmen.

C1. ? (død), f. 1897 ?

C2. Minnie Storstad, f. ??4. 1898. Levde i 1910. (Hun kan være den samme som Marie.)

C3. Marie Storstad. Gift med Emil Botten. Bodde i Grand Forks.

C4. Cora Storstad, f.??1. 1900. Gift med William Stadstad. Bodde i Ferry township. 3 sønner: Raymond, Odell, Leroy.

C5. Clifford Storstad, f. ca. 1903. Bodde på det gamle homestead i Rye township.

C6. Arthur Storstad, f. ca. 1905. Gift med Ellen Knudson. Farmer i Ferry township.

C7. Alvilda Storstad, f. ca. 1908. Gift med John Coulter. Bor i Moorhead, Minn.

C8. Lilah Storstad. Gift med Lee Coulter. Bor i East Grand Forks.

Et gammelt brev - skipriser for 110 år siden.

Ordrett gjengivelse av et 110 år
gammelt brev:

**Hr. Nils Øgstad
Værdalen.**

Som de vil erindre, var jeg for nogle Aar tilbage saa uheldig at brække en Dem tilhørende Ski.

Istedetfor Betaling vilde De helst have en Ski istedetfor den ødelagte. Siden den Tid har jeg næsten stadig været fraværende, og min Gjæld til Dem er saaledes beklageligt nok forblevet ubetalt.

Da jeg atter om kort Tid kommer til at reise bort, og det saaledes vil være mig vanskelig at faa fat i en Ski, sendes Dem herved 2 - to - Kroner, som jeg haaber vil være tilstrekkeligt, som Erstatning for ovennevnte Ski.

Den 30te Marts 1883.

Ærbødigst
Iver Green

Denne Iver Green er vel mest sannsynlig identisk med Iver Gundbjørnsen Green, f. 1854, d. 1922 i Trondheim, benemnt som ingeniør. Han var farbror til Paul og Edin Green m.fl.

Eldste bror til Paul og Edin Green, som het Iver Odin Eriksen Holmen, f. 1872, må ha vært for ung denne gang til at det kan ha vært ham.

Nils Olsen Øgstad (1822-1901) er bl.a. tippoldefar til Tore Øgstad.

27.10 1993

Oddbjørn Øgstad

Iver Gundbjørnsen Green

Olaus Andersen Dillenget - Kvernmo

Også kalt "Storsmeden".

av Johannes Dahl

Olaus levde frå 1846 til 1897. Han var son av "Anders smed", Anders Mikkelsen og kone Agnes Olsdatter. Han tok tidleg til å lære smedhåndverket av faren. Han var ein hag og dugande reiskaps-smed. Han var ein meister til å smi på finare kjøretøy, kariolar og breisleder.

Dei beste fjørerne var av hamra jarn. Eg såg på at han og smed-drengen stod med kvar sin hamar og slo dask om dask på ei jarnstong som låg på ambolten medan det draup vatn av ein kopp som hang over, truleg for at det ikkje skulle bli varmt av hamringa. Det skulle "Kaldhamrast".

Olaus smed ville tildels også drive handtverket litt forretningsmessig, idet han kjøpte treverk til ymse slag kjøredoningar og plogar, smidde på dei og selde dei.

I 1880-åra vart han smed ved nikkelverket i Skjækerfossen. Stor og sterk var han, storlagt og stortenkt i all si framferd. Han ville ha noko meir å sysle med enn berre å smi, han ville ha eit gardsbruk Peder Olsen Kvernmo, gamal ungkar og spelemann, ville helst ha eit mindre bruk. Så vart han og Olaus smed samde om å bytte i Dillenget og Kvernmoen, som begge låg under Verdalsbruket. Sidan han vart bonde slutta han meir som handtverkar, og dreiv den tungvindte garden godt.

Olaus smed var ein heilt igjennom snill og godmodig mann. Han hadde særst omsut for kone og born, ordhalden op pålitande i all si ferd. Men kom han i dårleg selskap, der han vart traktert med brennevin og øl, kom blodet i kok, så han tålde ikkje så mykje. Fekk han eit

sneiord av nokon, var han ferdig til å ha eit oppgjør med han, og ein kan seie med Wessel: "Han farleg var når han blev vred."

Det var berre store sterke karar han ville prøve styrke med, medelmådige brydde han seg ikkje om. Ingen våga seg borti han, han var frikar. Slike bataljer var det godt høve til da han var smed i Skjækerfossen. Når han hadde vore borti noko slikt, angra han det så sårt etterpå. Han var så redd han skulle sære kona og borna med det.

Men så kom det ein opp til Skjækerfossen og skipa ein godtemplarlosje. Olaus gjekk inn i losjen og var sidan stø fråhaldsmann heile si tid. Han var så glad etterpå, han tykte vera kvitt eit onde som hadde plaga han heile hans liv.

Olaus var ikkje så reint utan humor. Som før nemnd var Kvernmoen leilendingsgard under Verdalsbruket og såleis hadde han noko hopehav med bruket som skaffa pengar eller varer for arbeide dei hadde gjort. Olaus var på Øra og gjekk på brukskontoret for å få seg ein mjølsekk. Han traff direktøren og bar fram erendet. Direktøren var i dårleg lune og bad Olaus fjerne seg så fort som mogleg og reise til h.. Olaus gjekk ein tur på Øra, men kom om ei stund att på kontoret. "Nå, er du her igjen", seier direktøren. "Ja, eg ska riktig sei Dokk som sant e, eg hi så lite løst på den den reisa. Di får heller skaff meg ein mjølsekk". Direktøren kunne ikkje stå for den lune og humoristiske måte å ta det på, han måtte le, og Olaus fekk mjølsekken.

"Storsmeden" på auksjon

av Reidar Prestmo

Det har gått mange historier om "Storsmeden" i gjennom åra. Sterke karar har til alle tider blitt omsnakka med respekt og beundring. Når slike historier går frå mann til mann, blir nok noko lagt til og noko trekt ifrå for å få til ei god historie. Dei fleste historiene om "Storsmeden" er nok gått i gløymeboka. Her er ei som eg har hørt, sikkert har andre ei anna utgave om same hendinga.

Det var auksjon i Vuku. Her er nemnt både Stein og Holmen. På auksjonene den tida var det godt om sterkt drikke fortelles det. Kanskje var det med tanke på å få folk til å komme, sikkert vart det nok lettare å få kallane til å gi bud.

Etter kvart vart både "Storsmeden" og dei andre kallane i godt humør. Ein av kallane hadde nok komme i vegen for smeden, som tok å kasta han opp på eit torvtak. Kallen sprang til lensmannen og klaga på behandlinga han hadde fått av smeden. Lensmannen tok seg ein tur bort til "Storsmeden" og bad han vere snill. Smeden sa han hadde da ikkje gjort noko gale. "Ja, kva gjorde du da", ville lensmannen vite. "Nei, eg gjorde berre slik", sa smeden. Så tok han kallen i trøye-kragen og buksebaken og i neste nu var kallen på nytt oppe på taket.

Historia om korleis det gjekk med lensmannen og "Storsmeden" etterpå, har eg ikkje høyrte noko om.

Lou song til molta

av Arnfinn Berstad

Mel.: Tyttebæra oppå tua

Har du frett om molteplanten
blømer raust att no i år
eller om den lure fanten
falsk med mykje hanblom står?

Var det snø i fjell og kulde
slik at karten skada er
no det lir på og han skulde
vekse ut til mogne bær?

Slike spørsmål har dei mange
som med moltefeber går
og har tanke for å fange
teikna som om molta spør.

Endeleg er tida komen
til å dra på moltetur,
og da gjeld det om å finne
steder der ho står på lur.

Det kan vere opne myrer
som du lett får augo på,
eller du som kjentmann styrer
dit ein ukjend knapt vil gå.
Moltturane kan by på
mangt av både vondt og gildt -
uver slik at du i ly må
søkje og får turen spilt.

Eller gå med frosne knokar
så at du knapt plukke vinn
der du mellom tuer krokro
deg og lite molte finn.

Men for herlegdom i verda
når ein heldig tur du fekk! -
nøgda av dei edle bæra,
vind som jaga knotten vekk.

Og når du tek kaffikosen
slik ein herleg solfylt dag
på den tørre mjuke mosen
saknar du knapt anna lag.

Kjære, vesle molteplante
lær oss kunsten som er din
å av myr og mager rante
skape det som prisen vinn.

Kaffikos under molteplukking 1993.
Arnfinn Berstad og Hans Figenschou.

Skräddaren Mikael Alnäs

av Margaretha Karlsson

Skräddaren Mikael Alnäs var fødd den 22.11 1851 på Elnes plass, døpt den 18.1. 1852, konfirmerad den 6.10 1857 och gift i Sverige 4.10. 1893. Norge och Sverige var i union vid den tiden och i grän-

strakterna var det god gemen-skap mellan de båda länderna.

Mikael Johannesen Elnes (Alnäs i Sverige) även kallad Skäddar-Mikal, gift med Anna Persdotter från Esingen, född 20.8. 1860. Paret bodde i Esingen, Gråsjøen och Melen. Mikael och Anna fikk en dotter, Anna Brita, född 26.3. 1894. Hon var deras enda barn.

Anna Alnäs dog år 1916, endast 56 år gammal. Hon är begravd på kyrkogården vid Kapellet i Veron, och än i dag 77 år efter

hennes död planterar Johannes Tronsmos efterkommare blom-mor på hennes grav. Mikal var Johannes gudfar. Är inte det en riktig solskenshistoria? Jag tycker det. Varför blev nu Anna Alnäs begravd i Vera, jo byarna i västra Jämtland nära norska gränsen var för det mesta väglöst land medan det då som nu var närmare till såväl kyrka som handelsbod på den norska sidan. Kontakten mellan Annas svenska släkt avbröts med tiden, men familjen Tronsmo fortsatte att plantera blommor varje vår och en dag i samband med släktforskning nämnda jag nästan i förbigående om min mormors grav i Vera till Joar Nessemø. Då dröjde det inte länge förrän Joar skrev och skickade ett kort som han fotograferat på kyrkogården i Vera.

Samma år hade jag förmånen att medverka i Helgådalsnytt med en artikel om Mikael Alnäs. Det löste mitt problem angående vem eller vilka som planterade blommor på Anna Alnäs grav ty jag mottog ett brev från Ingrid Krieg Tronsmo Där hon berättade att familjen Tronsmo ialla dessa år skött graven med samma kärleksfulla omsorg som för en medlem av egna familjen.

Som barnbarn till Mikael Alnäs känner jag stor tacksamhet till familjen Tronsmo och skriver än en gång det är en riktig solskenshistoria.

Grava til Anna Alnäs på Vera kirkegård.

ÅR 1910 FRA GAMLE SKRIFTER

Nordenfjells var sommeren 1910 slik at gamle folk kunne ikke minnes, skriver en samtidig kilde samme høst, Unge folk får nok fortælle sine barnebarn om det året da de kunne springe tørrskodd over både Gaula og Orkla, da Lerfossene lå tørre og bjørka stod gul i august. Kleggsommeren 1910 da man i verste solsteken midt på dagen forfulgt av 1000 klegg og blindinger i 27,5 grad Celsius slet seg frem

over endeløse myrer, mot åser i det fjerne hvor man fant bare vand i gamle og sikre, men nå tørre bekke-leier.

Fjellheim i riktig styggveir
den 1. mars 1975

Ingvald Tronsmo

Min album

I år har vi bladd litt i billedalbumen til Arne Skoknes. I et rikholdig album har vi plukka ut noen bilder som vi håper leserne vil like. De fleste er tatt rundt Skjækerfossen og uten at vi har fotografnavnet på alle, formoder vi at de fleste er tatt av Ole Snekkermo.

Begravelse etter Anton Helmo på Vuku kirkegård.

Et bilde som Anders Vandvik, tidligere lærer i bygda har tatt.
F.v.: Ingeborg Vandvik, Anna Ottermo, Ragna Ottermo

Tre innflyttere hos fotografen.
F.v.: Sigbjørn Sellæg, Petter M. Sellæg, Aksel Solum.

Bryllupet til Marius Skoknes og Aslaug Ørtugen.

Et bilde tatt i 1964 hos Skoknes.
F.v.: Johannes H. Nesse, Randi Nesse, Margot Skoknes, Arve Skoknes, Ragna Ottermo, Signe Skoknes, Olav Skoknes.

Til venstre:
Fire syklistar ved Holmsbrua i 1920.
F.v.: Olai Langdal, Olav Bjartan, Ingvar Helmo, Ole Åkran.

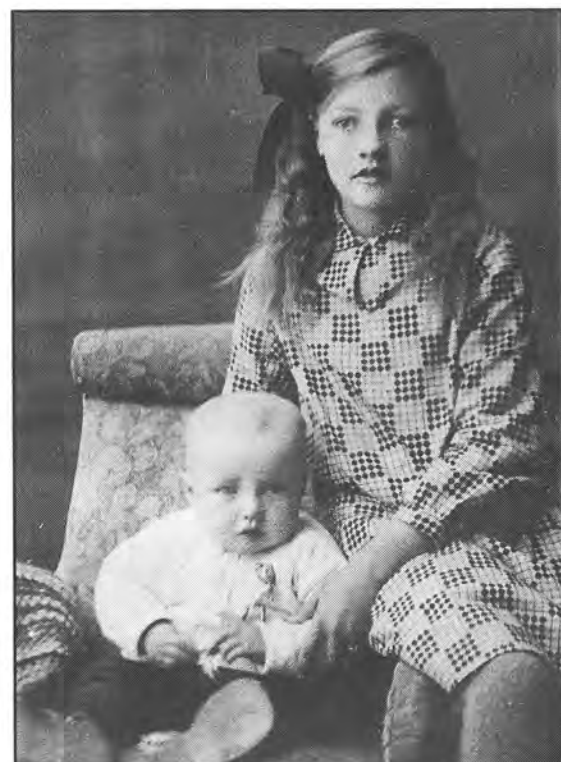

Familien Storlunet før 1920.
Martin, Mathilde, Hanna og Borghild Storlunet.

Gamle bilder fra bygda

Arvid og Astrid Green fotografert på
Sundbyenget i 1939.

Margit og Gunnar Overholmen 1931.

Plantelag i
Leirdalen
1944. (Sør for
Bunesset på
sørsida av elva
midt for husa
til Wilhelm
Bengtson.
F.v.: Sigrun
Svartås, Oddny
Nessemo,
Gudvor
Kjesbu,
Johanne Røe,
Olga
Storholmen,
Kari Åkran,
Magne
Blybakken,
Borghild
Helmo, Karl O.
Nessemo,
Johannes
Helmo.

Jernhest. En av de første traktorer i bygda. Bildet er sansynlig-
vis tatt på Fæby og det er antakelig John Fikse vi ser.

Ingeborg Sørli med to døtre i 1918.
F.v.: Manda, Ingeborg og Edel Sørli.

Til venstre: Paul og Maren
Reitan inne på Reitan.

Fire jenter på spasertur.
F.v.: Henrikke Holmli, Gudrun Helmo,
Janna Eggen, Oline Holmli.

Midt i geiteflokken på Kulslivollen.
Setertausa er Emma Kulslø og Jon Trøbakk.

Melkbilen

av Johannes Overmo

I dag kommer tankbilen tre ganger i uka på gårdene til de relativt få som driver melkproduksjon i Helgådalen. Men slik har det ikke vært bestandig, i likhet med på andre områder har det også på dette området skjedd en enorm utvikling i løpet av 50-60 år.

Det er faktisk ikke mer enn 60 år siden den første melka fra Helgådalen ble levert til Verdal Meieri, og det var geitmelk fra O. Varslot, vi regner med at det var Olaf Varslot i Volden i 1933.

Før den tid ble melka separert heime på gårdene, de ysta ost og kjerna smør. Delvis til eget matforbruk, delvis ble dette brukt som betaling på butikkene i stedet for kontante penger, som det slett ikke var så mye av hos folk flest.

Levering til meieriet

Som nevnt støter vi i Verdal Meieris papirer på de første Helgådals-navnene i 1933. Det er mulig noen gårder i Ulvilla leverte til Vuku Meieri før. Falkfjell og Liland på Trøndelag Meieri avdeling Verdal var som vanlig imøtekommende da Helgådals-Nytt ba om lov til å se igjennom en del gamle årsmeldinger for å finne ut når de enkelte grender kom med som melkleverandører.

Det var levering av geitmelk som først kom i gang i Helgådalen. Som nevnt var O. Varslot først ute i 1933, så finner vi navnet til A. Leirset i 1935. I 1936 kom langt

Separering var daglig arbeid før leveringa til meieriet tok til.

flere til, bl.a. Olai Langdal med flere i Nordkleiva samt gårdene på Holmlibakkene. I Røsgrenda var Anton M. Røe førstemann ute med geitmelk i 1937.

Ved leveranse av kumelk kom gårdene i Helgådalen med for fullt

Olaf Varslot

i 1938. Da finner vi navnene på gårdeierne i Storstad, Kluksbakkene, Holmlibakkene, Røsgrenda, Bjørstad, Kolstad, Nordkleiva og Leirset. Byna kom med i 1939. Gårdene i Austbrekka opp til Skjækermoen og Skoknesset like etter krigen, øvre Helgådalen i 1951 og Veresbyggene i 1954.

Omkring 1950 tok seterdrifta slutt i dalføret, i Helgådalen noen år før og i Vera noen år etter 1950.

Totalt innveid melk ved Verdal Meieri avtok betydelig under krigen, noe følgende tabell viser:

1939:	4.633 mill. kg
1940:	3.763 mill. kg
1942:	2.763 mill. kg
1943:	2.118 mill. kg
1944:	1.988 mill. kg
1947:	5.170 mill. kg

Detter hadde nok to årsaker, det ble mer vanskelig å få tak i kraftfor slik at avdrått for hver enkelt ku avtok, men en annen årsak var at folk beholdt mer melk selv på gårdene til produksjon av nødvendige matvarer.

Melktransporten

For unger av i dag er melkspannet, eller meierispannet som vi kalte det, en ukjent gjenstand. I mine guttedager var det noe av det mest vanlige syn både på gårdene og langs vegene. Og rundt 1950 kom det opp melkramper over alt hvor en gårdsveg eller bygdeveg kom inn på hovedvegen opp gjennom dalen.

Melkspannet var før krigen mest av stål, og det var Gjethe som solgte dem samtidig som han

solgte andre kopper til seterdrifta. Petter Varslot forteller at Gjethe kom oppover til Volden med handvogna si fylt av kopper og spann. På gården Volden hadde han "depot" mens han for rundt på gårdene og solgte. Albert Flatås, bedre kjent som "Surven", var med som hjelpemann. Gjethe dro vogna og "Surven" gikk bak og skulle hjelpe til å skyve i motbakkene. Gjethe var ikke alltid fornøyd med skyvehjelpen han fikk, og det er vel mye trolig at han hadde rett i sin mistanke om at mannen bak ikke alltid bidro så godt han kunne.

Senere var melkspannene som oftest av aluminium. Størrelsen kunne være fra 15 opp til 50 liter. 15 og 20-literspannene hadde en hank over, fra 25 liter og oppover var det en hank på hver side. Melkespannene var innsnevret mot toppen, der lokket hang i en liten kjetting. Så var det festet leverandørnummer på skrået opp mot lokket. Hver gårdbruker hadde sitt leverandørnummer hos meieriet. Ofte kunne noen av tallene løsne, og da var det oftest skrevet nummeret med lakk på andre siden av spannet. Det var meieriet som da forhandlet spannene.

Melkrampene

Tidlig på 1950-tallet ble det vanlig at leverandørene satte opp melkramper der gårdsvegene kom inn på hovedvegen. Et bilde i kulturlandskapet som i dag er borte. Her i Helgådalen står fremdeles melkrampa ved Ørtugen som et synlig bevis på en "utdødd rase" av byggverk.

Platten på rampene var ca. 1,2 meter over bakken, eller sånn midt mellom høyden på hestdomningene som ble brukt til å frakte spannene dit og karmene på melkbilen, som fraktet spannene videre. Melkrampa var som oftest

trukket litt til sides for vegkanten, slik at trafikken kunne gå sin gang når melkbilen sto ved rampa for lessing og avlesing, og det var oppgruset inn mot rampa.

Melkrampa var bygd på pilarer, platten var av plank og kunne rekke omlag en halvmeter fram fra de forreste pillarene. En liten stige eller trapp førte opp fra siden, på de største rampene en fra hver side. Så var det skråtak over rampa som kunne strekke seg litt framom platten, og vegger bak og på sidene fram til der stigen/trappa gikk opp. Enkle byggverk som gjorde nytten for seg.

Melkrampene ble ikke bare brukt

«Nordsturampa».

«Ørtugrampa»

til melkspannene, men tjente ofte som et kjærkomment krypinn i ymse situasjoner, uten at vi her skal gå nærmere inn på alt som ble gjort i melkrampene.

I grendene som låg litt til side for hovedvegen var det organisert melklag, der den enkelte gård kunne kjøre en, to eller tre dager i slengen fordelt mest mulig rettferdig etter levert melk. Så var det å være på plass med spannene i rampa om morgenen før melkbilen kom, og så hente tomspannene om ettermiddagen. I noen spann var det returmilk, skummetmelk eller saup. Spesielle merker festet til spannløkket fortalte meierifolket hva som var ønsket i retur. For å unngå at spann skulle velte, ble det lesset bakfra på

hetstdoningene, spesielt når en brukte slede på snøføre. På melkbilen ble det lesset forfra, der var det oppbremsinga som kunne være skarpest. I melkrampa ble spennene plassert i rekke for hvert leverandørnummer. Når melkbilen kom på meieriet, måtte alle spennene som tilhørte samme leverandør komme etter hverandre på transportbåndet.

Melkkjørere

Det var Matheus Green som først begynte med melkkjøring i Helgådalen. Det var i 1938. Han kjørte opp til Volden, delvis også opp til Langdal i Nordkleiva. Når krigen kom, ble bilen inndratt, og Fylkesbilene tok over melktransporten. Bussene de brukte dengang hadde lang nese foran, en knottforbrenner bak og så gikk bagasjerommet nesten halvt forover bussen, og der sto melkspannene. Det vil si, det kunne sitte folk både i den delen av bussen som egentlig var beregnet til dette formål, samt blant melkspannene og liketil på taket og i stigen opp på taket bak på bussen. Det er nok sannsynlig at bussjåførene Fikse og Sevaldsen ville ha fått mang ei bot i dag hvis de hadde møtt UP langs vegen, men dengang var det mest om å gjøre å få lov til å henge med på bussen, de var ikke så nøye på det, passasjerene.

Så i 1946 begynte Alf P. Green som melkkjører. I nær 25 år drev han melktransporten, og må vel kunne sies ble en slags institusjon i Helgådalen. Vi har tatt en prat med Green for å høre litt om utviklingen som skjedde mens han drev som melkkjører.

Han kjøpte sin første bil like før jul i 1945. Det var en Ford V8 lastebil som han kjøpte av Borghild og Sverre Fikse for 4500

Alf P. Green.

kroner. Med denne bilen begynte han melktransporten. I tillegg inngikk han høsten 1946 avtale med Verdal kommune om snøbrøyting på strekningen Bredingsberg - Volden. Avtalen er underskrevet av lensmann Jon Suul og Alf P. Green, og godtgjørelsen var kr 500,- pr. år pluss kr 35,- for hver tur på hele strekningen. Ulvillavuku gav kr 10,- pr. tur, Ulvillavolden kr 25,-. Kommunen holdt plogen, mens alle utgifter til bilen ble bekostet av Green.

Hos Alf P. Green i 1955: F.v.: Agnar Brueng, Alf P. Green, Lind.

Høsten 1947 kjøpte Green en brukt Dodge av Vuku Meieri for 10000 kroner. Han solgte da Forden. På 1950-tallet kjøpte han en brukt buss av Ingemann Liff, og den ble brukt til både melktransport og persontransport. Avtalen om melktransporten var mellom Fylkesbilene og Green, og der var det unntatt at han ikke skulle drive persontransport. Men av og til kunne fylkesbussen være overfylt, og da kunne Green ta med passasjerer i bussen sin, men det var fylkesbilsjåføren som innkasserte billettene.

Senere hadde Green to eller delvis flere lastebiler. Gustav Holmen var sjåfør for han i mange år, like ens Agnar Brueng og Theodor Nesse. Men det har vært mange flere som har vært sjåfører for Green for kortere eller lengre tidsrom.

I juni 1956 inngikk Green avtale med Postverket om postkjøring på strekningen Skjækerfossen-Kleppen til en godtgjørelse på kr 1,- pr. dag.

Tankhenting

I nedre del av bygda begynte tankhenting av melk 1.6. 1967. Hele bygda var kommet over på tankhenting 3.10. 1972. Men ennå kom ikke tankbilen på alle gårdene, bl.a. i Røsgrenda ble melka transportert med traktortank over Røe bru fram til 1979, da grenda fikk ny vegføring sør for elva fra Ulvilla.

Mange stoppesteder

Green forteller at han på 1960-tallet hadde følgende stoppesteder på melkruta si alle ukas virkedager:

**Ottermoenget
Grythullet (melk fra Vera)
Kleppen
Julnesset
Helgåsen
Skoknesset
Skjækerfossen
Åkerbakken
Bjartan
Haugen
Ørtugen
Øster-Elnes
Sørmo
Saknsbakken
Sør-Elnes
Kulslia
Nonset
Leirset
Voldset
Volden
Bjørkhaugen
Byna
Bjørstad
Haugan
Flyan
Holmlimarka
Sørli
Brekka
Ulvilla
Kårenget
Østgarden
Aust-Grunnan
Vest-Grunnan
Breding
Lundskin
Bjørsmo
Bjørn Flyum
Hybertsen
Volen (2 stk.)**

Melkbilen utafor meieriet.

**Myhre
Landfald
Eklo
Olsen (Leira)
Haga (3 stk.)
Edin Nonset
Hofstad, Stiklestad
Slottet**

Dette skulle gi akkurat 50 stopp to ganger om dag.

Melkheisene

Gårder som låg noe høyere enn hovedvegen og ikke altfor langt

unna, bygde seg melkheiser til transport av melkspannene. På denne måten slapp de å kjøre med hest morgen og kveld.

Det var Olaf Holmli i Flyan som var først ute. Han fikk tak i wire etter kabelbanen mellom Esingen og Vera, som var i drift under første verdenskrig. Holmli bygde heisen i 194 . Det ble bygd et lite hus på bakkekammen ved gården, der en liten elektrisk motor drev heisen. En bærekabel gikk defra over noen bukker og ned til hovedvegen, der den var skikkelig fast-

Kolstadheisen.

gjort. Bærekabelen måtte strammes en gang i blant. Melkspannene ble satt i en kasse som hang i to trinser over denne kabelen. Så var det en tynnere kabel festet i øvre enden av kassen, og den var rullet inn på en trommel som ble drevet av elektriskmotoren. På den andre siden av trommelen var det en brems. Det trengtest ingen kraft til å dra lasset nedover, det sørget tyngdekraften for, det var om å gjøre å sørge for en passelig fart ved hjelp av bremsen. Ble farten for stor, kunne en eller flere spann fyke av.

Om ettermiddagen etter at melkbilen hadde passert, ble kassen dratt opp igjen. Ofte hadde gårdene postkassen sin festet til melkheisen, slik at de fikk posten samtidig.

Det var John Trøbakk som tok jomfruturen med kassen i Flyan. Men heisen var nok ikke godt egnet til persontransport, den gikk ganske høgt over bakken på det høyeste. Det gikk bra den gangen, men det hendte i hvert fall en gang at trinsene på kassen sporet av slik at kassen ikke kom ned til vegen. Da måtte de skjøte sammen flere stiger og så var det en av guttene som klatret opp og plukket ut spannene først, og så var det å få trinsene over kabelen igjen. Helt ufarlig var det nok ikke, men det gikk bra.

Omkring 1954 ble det bygd flere melkheiser, både hos Guttorm Kolstad på Kolstad søndre, hos Ingolf Holmen i Aust-Hellan. Senere kom også Midt-Hellan og Vest-Hellan med sine heiser. Det var Petter Leirhaug som var mester for byggingen av disse heisene. Heisen fra Vest-Hellan kom ned like øst for Holmsbrua, fra Midt-Hellan der postkassene i Grunnenget står i dag, og Aust-Hellan like nedenfor Vestgrunnsvingen.

Heisen fra Kolstad hadde to bukker underveis, og endte i melkrampa som ble brukt av gårdene i Nordkleiva, Kolstadbakkene og

Volden gård, og som låg vest for landhandelen til P. A. Rotmo. Rampa i Volden låg først der vegen til Nordkleiva kom ned, så ble den flyttet til syd for vegen tvers over fra butikken til Rotmo, og til slutt vest for butikken.

Når Kolstad skulle stramme bærekabelen, brukte de traktor til dette. Bærekabelen var permanent festet i øvre enden, i nedre enden var den festet nærmest i en skrustikke nede ved bakken, i enden av kabelen var ei lykkje som de kunne feste i kroken på en traktor. Så løsnet de skruene, traktoren strammet kabelen, og så trakk de skruene til slik at den ble sittende fast. Det var oftest Bernhard Langdal som var traktorkjører. Når heisen ble trukket opp, brukte de en staur til å skyve drakabelen slik at den surret seg jevnt på trommelen. Heisene ved Kolstad og Hellgårdene hadde ikke kasse, men en svær boks som hang i trinser over bærekabelen.

Øystein Green foran melkbilen der spannene er i to høgder.

Festene opp til trinsene måtte få lee på seg. Under boksen hang så flere krokar som spannene ble hengt opp i. Til spannene som hadde to hanker var det gjort en bøyle, men hvis spannet ikke var fullt, hendte det at de hengte det opp i ene hanken på spannet. Fra boksen opp på bukken gikk det en ståløyel ned, og i den var festet en kabelsko som kunne lee

på seg. Bærebøylene på boksen måtte da naturligvis være festet på andre siden av kabelen.

Et annet transportmiddel som ble brukt hvis gårdene låg noenlunde nær vegen, var handvogna eller melkvogna. De kunne se ut forskjellig, men oftest hadde de to små hjul og en platt som var ganske lav, omkring 20 cm opp fra bakken. Draarma gikk i en bøyel opp før den gikk framover, slik at den fikk en gunstig høyde for å dra i. Handvogna kunne også festes til en sykkel. Den kunne dras eller skyves alt etter som, særlig hvis det var unnabakke kunne det være lurt å ha vogna foran seg.

Plattene på melkbilen

For å få med alle spannene måtte de lesse i to etasjer. Green hadde platter laget av plank som var omlag en halv meter brede og like lange som lasteplanet på bilen var bredt. Når selve platten på bilen

hadde fått 3-4 rekker av spann, ble det satt på en platting, og så fulgte etasje to like etter etasje en bakover. På tilbakeveien ble så plattingene igjensatt i melkramperne etter hvert som de tømtes.

Spannlempere

Listen over når den enkelte gård

Theodor Nessemø var sammen med flere både spannlempere og kjører på melkbilen i Helgådalen. Her fotografert i en pause i arbeidet med martnasboder på Øra.

skulle stille med spannlempere ble satt opp av en egen kontaktperson eller sjef for melklaget/melkru-ta. Det var som oftest yngre folk, sønner eller drenger på gårdene som fikk denne jobben. Man måtte være tidlig oppe for å være på plass ved vegen når Green kom kjørende fra Ulvilla på tur til Ottmoenget. Men til tross for at det kunne bli mangt et tungt tak så var det å være med som spannlempere en trivelig avveksling i hverdagen, og spesielt han Theodor Nessemø var humørspredende av rang. Og på den tida var det ikke så ofte man kom seg på Øra ellers.

Alf P Green utrettet mange ærender for folk, han noterte aldri noe, men likevel har jeg aldri hørt om at han glemte ett eneste ærend. Å ta

med kornsekker ned på mølla og få malt var vanlig kost. Det mest originale ærend Green minnes var da ei frue i Kleppen hadde vært uheldig og brukket gebisset sitt. Men hun pakket det inn i et papir og sendte det med Green, som tok det med til tannlege Sørhuus for reparasjon. Om kvelden kunne fru i Kleppen spise maten sin med nyreparert gebiss!

Vi kan vel heller ikke unngå å nevne den gangen Ingeborg Storholmen haiket hos Alf P. Green. Ingeborg og Alf var søskenbarn, og likte begge godt å "kjekle" med hverandre. Da Ingeborg ville stige av ved Sørmo, kjørte Alf bare videre. Ingeborg svarte med å rive i ørene hans, og da hun endelig slapp av bilen oppe på Elneshøgda, fikk

Ingeborg to ekstra kilometer å gå, mens Alf satt igjen helt rød i toppen etter ørebehandlinga hennes Ingeborg.

Dette var litt om melktransporten fra Helgådalen før tankbilen overtok. Vi har ikke tatt med de gårdene lengst ut i bygda som leverte til Vuku meieri. Dette meieriet ble nedlagt i 1955.

Alf P. Green med lessehjelp på vedtransport ved Vollaveien.

Hos'n Per ei Rønninghistorie

Hann Per fikk besøk. Som vanlig kom kaffekjelen på kokplata i en fei. Når han har duka på bordet baud han gjestene på kaffe, «å di ska få dagbakt brød, men ka dag dem e bakt veit itj æ næ.»

CLARA PAULINE LUNDQUIST

EN AV DE SOM REISTE TIL AMERIKA

AV JON BAKKEN

En av Verdals siste utvandrere, Clara Pauline Lundquist døde i høst, 94 år gammel. Første gang jeg møtte Clara var i 1982, siden har jeg truffet henne flere ganger. Gjennom henne har jeg forstått litt av hverdagen til noen av de som dro til Amerika. Det var ikke alle som kom til gull og grønne skoger og ble rike, slik mange av de som var igjen i Norge trodde. De som havnet i fattigdom og elendighet i sitt nye fedreland, var ofte for stolte til å innrømme det.

Da Clara gikk bort, var to av hennes barnebarn på besøk her i Verdal. I samråd med dem har jeg fått lov til å fortelle historien om henne.

Clara Pauline Lundquist

Clara var fødd på Fætten Vestre 6.7.1899 og døpt i Vinne kirke samme år. Clara var halvt svensk. Hennes mor, Inger Anna Pedersdatter Eggen, hadde tatt seg arbeid i Kall i Sverige. Hun møtte der Olof Lundquist og de ble gift i Kall kirke 20.7.1890. Familien levde i trange kår i Sverige og to år senere flyttet de til Verdal. Først fikk de husrom på Røesvald, også kalt Eggja, hos Inger Anna's mor, Ingeborg Anna Eggen. Faren, Per Eggen, var død da han i et anfall av sinnsforvirring hadde kastet seg i Herfossen i 1889. Oppholdet på Eggja ble kort på grunn av Herfossens gjennombrudd. Husa måtte flyttes og de ble revet. Familien Lundquist måtte ut. Neste bosted ble smia i Oppstu

(Holmli), før familien flyttet til Fætten Vestre. Da Clara ble født, arbeidet faren på jernbanen. Strekingen Hell - Sunnan var under bygging. Fætten Vestre ga lite igjen for i folketellingen fra år 1900, er det kun oppført småfe og høner. Selv om Olof var tilsatt i en statlig bedrift og ifølge anleggsingeniøren, en dyktig fagmann på sprengning og muring, ble det slitsomt å brødfø en etter hvert stor familie. Slik Clara fortalte det, hadde familien allerede mistet et barn i Sverige på grunn av matmangel. Avgjørelsen ble tatt og i 1903 bega Olof seg i veg til Amerika for å finne nytt land.

Olof tok land i Sand Creek, Wisconsin, og i følge Clara, var det de siste 160 mål med fattig,

karrig og tungvint drevet jord som var igjen i denne staten. Familien hjemme på Fætta måtte brødfø seg best de kunne. Olof tjente ikke så mye i Amerika at han hadde noe å sende hjem til familien, som skulle komme etter våren 1904. Like før de skulle reise, fikk de brev fra Olof som skrev at han ikke kunne sende dem noen penger til reisen. De fikk heller ikke solgt småbruket til en pris som dekket billett-kostnadene.

Familien var da vokst til mor og syv barn. Den siste var kommet til verden etter at Olof hadde forlatt Fætta. Redningen ble

Thomas Berg. Etter det jeg har fått opplyst, drev han den gang med litt eiendomshandel. Han ga Clara's mor penger slik at de kom seg avgårde. Til gjengjeld fikk han overta småbruket for å prøve å selge det, slik at han fikk igjen sine penger. Summen det var snakk om, var 1600 kroner, men om Thomas Berg fikk igjen hele beløpet ved salget, kjenner jeg ikke til. I alle fall var Olof takknemlig for hjelpen. Han skrev tilbake høsten 1904 og takket Thomas Berg.

Før familien forlot Fætta, holdt de auksjon over det som de ikke kunne ta med seg. Min bestemor, Anna Bakken som den gang var 14 år, har fortalt meg at hun var tilstede ved auksjonen.

Lundquist "homestead" i Sand Creek

Hennes familie kjøpte bl.a. et brødfat med inskripsjonen "Gud signe vårt daglige brød" og noen mørkegrønne drikkeglass. Anna overnattet sammen med sitt søskenbarn Clara etter auksjonen. De var da reiseklare til Amerika og det var tid for avskjed.

Turen til Amerika gikk med båt til Trondheim. Fra Trondheim via Bergen til Quebec, Canada. På grunn av dårlig vær ble turen over havet noe lenger enn planlagt. I St. Lawrenceelven ble båten liggende innefrosset flere dager. Claras mor var ikke sjøvant og ble syk. Da hun ble syk mistet hun morsmelken til familien yngste som da var bare 6 måneder gammel. En annen kvinne som hadde et lite barn og var sjøsterk, ammet Clara's søster. Mannskapet på båten var engelske og de forstod ikke da Clara's bror, Helmer, prøvde å få fatt i mere mat. Men ved hjelp av fingerspråk og andre tegn, fikk han til slutt litt sild og tørre kjeks til sin mor og sine søsken.

Familien tok toget fra Quebec til St. Paul og videre til Colfax, hvor det var avtalt at Olof skulle møte dem. På grunn av en misforståelse ventet Olof dem med et tog som kom fra Chicago. Da ingen ankom med dette toget dro han

hjem i stor undring. En kan selv tenke seg hvilke følelser som gikk gjennom de slitne reisende, da de ankom stasjonen uten å finne Olof der. Det var ingen hjelp å få for ingen forsto hva de sa, og ingen kjente til Olof Lundquist. Men etter en stund ordnet det hele seg. En annen nordmann som viste hvor Olof holdt til, kom forbi og tok seg av dem. De kunne endelig puste lettet ut, de var fremme ved sitt nye hjemsted.

Clara kom til Colfax 6. mai 1904. De hadde ikke noe sted å bo for Olof var ikke ferdig med huset på farmen. I løpet av vinteren hadde han drevet frem tømmer til et toetasjers tømmerhus. I mellomtiden ble familien innlosjert hos Oline og Peder Friberg. Oline Friberg og Clara's mor var søskenbarn. De bodde der en tid mens byggingen av det nye huset ble fullført. I første etasje var det kjøkken, stue og et soverom, mens andre etasje var et felles barnerom. Farmen var bakket og tungvint drevet, men den hadde et oppkomme med godt vann. Olof var stolt av vannet og han påsto at kilden hadde vært der siden skapelsens morgen. I alle fall bygget han huset over oppkommet og grov rør videre til stallen. Kilden ga 10 liter pr. minutt og den renner like frisk den dag i

dag. Neste byggeprosjekt var låven. Olof var en god steinarbeider og om vinteren hogg og kjøpte han frem stein til låvens første etasje og tømmer til høyloftet. Han bygget doble murer, et arbeid som er så solid gjort, at det står der nesten like fint i dag. Maten de dyrket gikk for det meste til eget hushold. I sitt brev til Thomas Berg høsten 1904, var nok Olof stolt da han skrev at han skulle høste poteter fra sin 8 måls store potetåker. Hans potetåker den gang var kanskje større enn den bonden på Berg Østre hadde. Likevel var ikke overskuddet større enn at barna måtte ta del i matproduksjonen. Clara husker fra sin barndom at om vinteren satt de og rensket bønner, fordi renskede bønner ga bedre pris ved salg. I åsene rundt farmen vokste det blåbær og om sommeren plukket barna bær som de solgte for 10 cent literen.

Clara's mor var den som tok seg av oppdragelsen av barna. Olof var borte på arbeid hele uken. Med beina som fremkomstmiddel var det ikke mulig å komme heim hver kveld. Inger Anna var hysterisk religiøs og hun førte en streng linje. Søndag var fast kirkedag og alle skulle være med. Hennes motto var: "Straff barna minst en gang pr. dag. Har de ikke allerede gjort noe galt, så har de sikkert tenkt å gjøre det". Clara mintes at hun måtte skjære sitt eget bjørkeris. Da hun var 14 år, skar hun et så stort fange med bjørkeris som hun kunne bære. Det var med nød og neppe hun fikk balansert det gjennom døren og inn i kjøkkenet. Der la hun kvistene foran sin mor og spurte om beholdningen var nok til dagens bruk. Det var siste gangen hun fikk ris.

Allerede elleve år gammel måtte Clara hjelpe til med å forsørge seg selv. Hun ble plassert på en annen farm som tjenestepike. Her deltok hun i det daglige

læreren å fyre opp i ovnen for det var hardt å få temperaturen over frysepunktet i løpet av dagen. Clara fikk åtte års skolegang og hun kunne gjerne tenkt seg å fortsette. Hennes drøm var å bli lærerinne, men penger til videre skolegang fantes ikke.

Hennes første jobb etter endt skolegang, var som tjenestepike på en farm." Jeg arbeidet fra klokken fire om morgenen til klokken ti om kvelden. I tillegg måtte jeg sove sammen med tre barn som vætset sengen". Slik beskrev hun sin første jobb som ung pike på landsbygda i Wisconsin. For 3 dollar uken pluss mat og husrom, deltok hun i arbeidet på farmen. Hennes første gjøremål etter å ha stått opp, var å få kyrne hjem for melking. Ellers måtte hun bl.a. håndvaske bleiene og underklærne til sine sengekamerater. Noe av fortjenesten for hver uke, gikk med til å hjelpe moren med avbetalingen på en symaskin hun hadde kjøpt på postordre. På denne tiden hadde mange av Clara's søsken forlatt hjemmet, men det var fremdeles nok av syng og lap-ping.

Forskjellene mellom Clara's mor og far ble etter hvert så store at da Clara var 16 år ble de skilt. Olof kjøpte noe land utenfor Sand Creek, hvor han bosatte seg. I mellomtiden møtte Clara en mann ved navn Henry Hanson, en stor lang brumlebase. De slo seg sammen og livnærte seg ved tilfeldig gårdsarbeid. Han var 20 år eldre enn Clara, men det hadde antagelig ingen betydning for i 1920 ble de gift. På den tid arbeidet de på forskjellige gårder, men inntekten var liten. De hadde ikke engang råd til et bilde fra brullupet. Høsten 1921 fikk de sitt første og eneste barn, Howard.

Clara's mor hadde vært syk en tid og i begynnelsen av august 1921 tok de henne til sykehuset. Det ble oppdaget at hun hadde

Clara og hennes sønn's farm i Cameron.

kreft i maven og hun ble operert. Clara satt sammen med noen av sine søstre hos henne etter operasjonen, men hun kom bare så vidt til seg selv før hun døde dagen etter.

Tiden som fulgte var hard for Clara's familie. Det var lite om arbeid og de måtte forsørge seg som best de kunne. Imidlertid begynte ryktet å gå om at det var penger å tjene i Iron Mountain, Michigan. Der var det rikelig tilgang på tømmer og Henry Ford hadde startet en fabrikk som laget bildeler i tre. Det er kanskje ikke mange i dag som kjenner til at de første Fordene hadde tre-ramme og hjul med treeker. Clara og hennes mann dro også dit, da 5 dollar dagen var god betaling i midten av 1920-årene.

To av Clara's søstre med ektefeller, var allerede reist i forveien. Oppholdet var-te i to år, da ble de fleste sagt opp. Turen tilbake til Sand Creek tok tre dager. Den eneste eiendom de hadde, var en

Clara's lille hus

gammel T-Ford. Den kjørte de med på den 350 km lange turen hjem. Bilen hadde ikke glass i vinduene så de hang opp gardiner mot kulde og trekk. Det ble en "hustri" tur 14 dager før jul, deres sønn var da 5 år gammel.

Etter at de kom tilbake til Sand Creek området, forpaktet de forskjellige farmer. På grunn av liten fortjeneste klarte de ikke alltid å gjøre opp for seg og de måtte derfor stadig flytte til nye steder. Henry brukte dessuten en del penger på seg selv. Når han hadde fått lønning, tok han seg gjerne en barrunde i helga. Etter noen drammer her og der, ble han ofte lysten på et lite slags-mål. Stor og lang som han var, var det ikke heldig å komme i hans vei når han var i det lunet.

Clara måtte ta seg av han. Clara hadde da hjelp av sin sønn med driften av farmen. Henry døde senhøstes 1948.

I en alder av 50 år hadde Clara aldri hatt noe sted som hørte seg selv til, men i 1949 kjøpte hun sammen med sin sønn en farm i nærheten av Cameron. Farmen var på 480 mål og Clara hadde sine egne kyr som hun stelte og hadde inntekt av. Imidlertid ble Clara's tante, Jette Eggen som bodde i Chetek, syk. Det var en selvfølge for Clara å ta seg av sin tante og hun ble værende der i syv år. I den tiden tok Clara seg av Jette, hennes mann Julius og Jette's sønn, Sewell. Alle var mer eller mindre pleiepasienter. Jette og hennes mann på grunn av alderdom, Sewell på grunn av sinnssykdom. Lønn var det dårlig med, men av Julius fikk hun noen penger slik at hun kunne kjøpe seg et lite hus ved siden av sin sønns farm. Da Jette's familie

var død kunne Clara endelig dra tilbake til sitt eget hus.

Da Clara kom hjem ble hun boende sammen med sitt barnebarn Mervin, som var gift og hadde familie. Clara tok seg av deres barn og passet hus og have. Til gjengjeld lønnet Mervin henne ved å betalte hennes trygdeavgifter. Clara hadde aldri hatt penger til overs for å sikre alderdommen med noen form for pensjon. Innbetalingene fra barne-barnet var nok til at hun fikk en liten pensjon da Mervin kjøpte seg en farm like ved og flyttet dit. Clara levde i sitt lille hus og stelte seg selv og sin have i mange år. Hun bodde der første gang jeg traff henne. På grunn av alderen fikk hun etter hvert problemer med å ta vare på seg selv og i

Lundquistbakken

1985 flyttet hun til et pleiehjem i Dallas. Clara var vant med å hjelpe andre og i tiden på pleiehjemmet, hjalp hun sine medpasienter så lenge hun var i stand til det. Siste gang jeg traff Clara var sommeren 1992. Da var hun alvorlig syk og ble lagt inn på sykehuset. Hun sto det over, men gjentatte sykdomstilfeller utover høsten og vinteren, viste at livet til den lille hardt arbeidende "Grandma", gikk mot slutten.

Clara er et bevis på at tungt arbeid og mye slit ikke er til hinder for et langt liv. Hun var heller ikke en som samlet seg rikdom. Hun var en trofast sliter og en barmhjertig samaritan som hjalp andre. Av det lille hun hadde, ga hun hver måned sin skjerv til kirken. Som sin mor var hun fast i troen på sin frelser. Clara var glad i barn og ville gjerne hatt flere selv. Det ble henne ikke til del, men hun holdt gjennom mange år søndagsskole for andre barn. I dag er det bare minner igjen om Clara's første hjemsted i Amerika. Farmen er solgt ut av familien. Et veiskilt i et kryss like ved med teksten: "Lundquist Hill Rd", er det eneste synlige bevis på at hit kom familien Lundquist og tok land. Med Clara's bortgang er enda en side ferdigskrevet om de som forlot fedrelandet for å finne seg en ny og bedre tilværelse i Amerika.

Tre finkleddede damer hos fotografen.

F.v.: Olga Røe, Magna Røe Heir, Marie Benum.

Alaskahilsen til Helgådalsnytt

fra Joyce Haugan

Jeg sender denne hilsen til Helgådalsnytt for jeg vil gjerne la de som leser bladet få ta del i noen av de vidunderlige minnene som Kenneth (Ken) min mann, og jeg har fra vår ferie i Norge i juni 1991. Fordi dette var vår første tur til Europa ble vår spenning forsterket fordi vi opplevde alt som skjedde nytt og interessant under vår reise til Verdal, og vi ventet ivrig på å møte familiemedlemmene. Takket være slektningene Inger og Joar Nessemø som vi bodde hos under besøket, møtte vi for første gang 80 slektninger på Kens fars side av familien og 9 på hans mors side. Og naturligvis med en gang vi ankom Verdal begynte vi å ønske at vi hadde tatt denne turen for mange år siden. Vi vil alltid være takknemmelige for at slektningene John Haugan, Inger og Joar Nessemø kom og besøkte oss i Alaska og fikk oss til å begynne å legge planer for å besøke familien i Verdalsområdet.

Våre første dager i Norge tilbrakte vi i Oslo for å se oss omkring. Det var allerede i løpet av den første dagens aktiviteter i Oslo at vi begynte å si "neste gang". Neste gang skal vi gjøre det og det og reise hit og dit - men det er ikke tid denne gang. Det var en makelig togtur fra Oslo til Trondheim, og vi såg maleriske gårder og et nydelig landskap fra jernbanevognen. I Trondheim spaserte vi i byen, handlet og besøkte Nidarosdomen før vi møtte seks slektninger som entusiastisk ønsket oss velkommen. Så kjørte de oss fra Trondheim til Verdal. Jeg tror at ordet entusiastisk best beskriver den mottakelse hele vår familie og andre som vi møtte ga oss. Entusiasmen er smittsom og den høyner ens glede over hver opplevelse.

Fra vår aller første dag i Norge ble vi henrykt over maten. Ken ble veldig glad over å finne mørr og

brunost som han husket fra barndommen i Minnesota, men som han ikke hadde spist siden han var et barn. Alle slektningene presenterte nydelige bordsett fylt med en stor variasjon av fristende og delikat mat. Fordi vi møtte mange slektninger, begynte jeg å klage

over all etingen og ingen trening. På grunn av denne uttalelsen ble jeg invitert og utfordret til å delta i Veressjøen rundt og fullføre hele distansen. Fordi jeg er en "grisk" jogger, tok jeg ivrig imot utfordringen - men bare for å gå - ikke løpe.

Om morgenen løpsdagen var det skyet, men senere skinte solen klart, og forhøyet dermed skjønnheten i naturen og ånden til de som gikk og løpene. Jeg var i fint selskap sammen med slektningene Anna Haugan og Elisabeth, noe som gjorde turen rundt sjøen til en fornøylig opplevelse som endte for fort. Atmosfæren rundt løpet var festlig, noe som gjorde dette til en gledelig opplevelse både for deltakerne og tilskuerne. Ken og jeg likte veldig godt musikken; og vi traff flere slektninger som var tilstede ved dette festlige

arrangement. Etter å ha gått terrenget rundt sjøen, fikk jeg stor beundring for løperne, gamle som unge, som virkelig hadde løpt et godt løp. Kenneth tok video i Vera, og den liker vi se på for å gjenoppleve denne minneverdige dagen.

Hver dag var fasinende og spesiell - fra omvisningen på Stiklestad og få lære historien der - til å ta skiheisen i Åre og å delta i Veressjøen rundt. Men naturligvis var det enda mer spesielt å møte slektningene og se plassene hvor Kenneths foreldre og besteforeldre hadde bodd, besøke Vuku kirke hvor de ble døpt, konfirmert, gift og hvor besteforeldrene, onkler, tanter og søskenbarn var gravlagt. Det er vanskelig å uttrykke den ærefrykt vi følte da vi opplevde alt dette. Det var fortryllende for Kenneth å bli fotografert foran inngangsdøra i det huset hvor bestemora hans hadde bodd. Han fikk aldri det privilegiet å møte henne, men han har et bilde av henne ved samme inngangsdøra. Og det var fortryllende for oss begge å få tatt bildene ved Vuku kirke og bildene tatt sammen med mange slektninger og bildene av de nydelige områdene rundt om i Verdal. Vi hadde aldri drømt om at vi skulle få oppleve alt dette. Det gledet oss også å ha slektninger som var kjent med slektsgranskning, familiehistorie, oversettelseskunsten og underholdning. Det eneste vi angrer på er at vi ikke kjente det norske spåket, for vi skulle ha likt å snakke på "en annen basis" med alle vi møtte.

Ken og jeg følte oss virkelig hjemme og tiden til å dra kom altfor fort. Da vi dro hjem, sverget vi på at vi skulle gjøre en annen tur til Norge. (Jeg ser fram til å delta i en annen Veressjøen rundt igjen.) Vi håper at det ikke blir for lenge før vi går ombord i et fly for å ta en annen uforglemmelig tur til Norge.

Nedtur for en lokal Don Juan

av Anders Bendiksen

Bestemor var alltid en stjerne for oss ungene. Det var ikke vanskelig å se at hun satte pris på besøket når vi kom. Og for hver gang vi dro, ønsket hun at vi snart måtte komme tilbake. På mange måter var vi kanskje hennes kontakt med omverdenen. Det kunne gå år mellom hver gang hun var "frammi bøgda".

Nei, det var fjellgården og fjøsstellet som var hennes plass i livet. Og på slike enemerker regjerte hun med uinnskrenket makt.

Hun var lidenskapelig glad i dyr. Kom du uanmeldt til gårds, kunne du høre en livlig passiar fra fjøset. Men åpnet du døra, fant du henne som oftest alene. Hun snakket med seg selv og krøttera. Hennes omsorg for dyra var dyptfølt og ekte. Den lille episoden det skal fortelles om her, illustrerer at den som brøt seg inn på hennes domène, fikk ta følgene.

I Tosteigan var det som regel fire kyr. Og på en eller annen måte ordnet naturen det så viselig at det hvert år ble født en oksekalf. På det viset vart "ky'n hjølpin".

Men så et år spilte naturen dem et puss, og fjellgården vart "okslaus". Så var det for Olaf å traske fram til Langdalen der de hadde en flott okse, og slik "vart det ei råd".

Det året hadde de ei ung kvige. Hun var så ung at de ville ikke ha henne med kalv. Sammen med resten av buskapen gikk den uti marka heile sommeren. Og en kveld da kyrne kom heim, var det en heil hær av lystne okser med, både fra

Eline i Tosteigan

Austbrekka, Volla, Sagvolla og Seter. En stor, svart krabat fra Seter overgikk alle andre i intensitet og kraftutfoldelse. Med hese bælje og dype gaul jagde han de andre bort fra kviga.

Det var litt av en jobb å få opp fjøsdøra slik at vi kunne få Tosteig-buskapen i hus. Og nå begikk Setersoksen en fatal feilvurdering. I elskovsrusen storma han inn gjennom ytterporten og

kom dundrende innover sommerfjøs-gulvet på ryggen av kviga. Enhver kunne bli skremt av det kaoset som inntrengeren forårsaket.

Bestemor var gammel og tungtørt, så antagelig hadde hun ikke fulgt med det sirkuset som var på utsida. Men da den store morianen kom seilende inn med hodet i takåshøyde, skjønte hun at her måtte det handles. Lynsnart grep hun fatt i en grovvokst fjøskrakk av malmfuru og smelte den i skallen på den lokale Don Juan.

Hun traff et horn så det skrall, og frieren vregte øynene og fikk det travelt med å komme seg vekk. Ør i skallen skjønte han ut gjennom fjøsdøra. Men budeia var ikke riktig ferdig med ham ennå. Da han gjorde en stopp, der han muligens tenkte på hva han gikk glipp av, fikk han en gummistøvel rett i sine edlere deler med følgende replikk: "Fårrå så son å bøljas!"

"Fårrå så son å bøljas!"

Tegning: Dag Tore Suul

Landskapet der elva har gravd i 100 år

Utflyttingsbidraget som vart gitt førte til at mange hus vart revet og fraflyttingsspøkelset hang over hele bygda. Bildet viser Prestberg (Kulslia mellom)

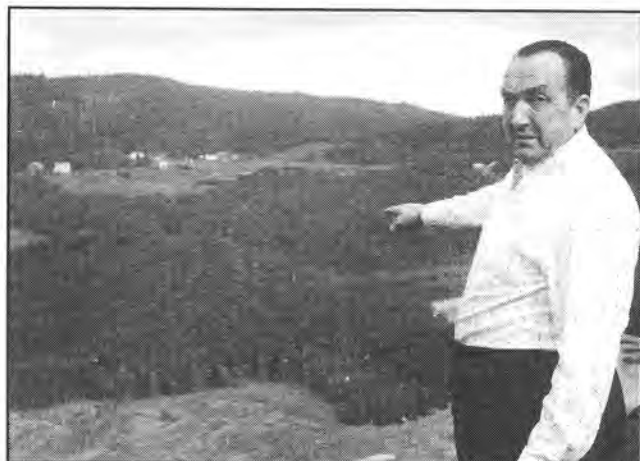
Oppe på Hærfossen danna elva en ny foss på fjell i noen måneder, men da denne terskelen ikke holdt fantes ikke fjell før ved Granfossen.

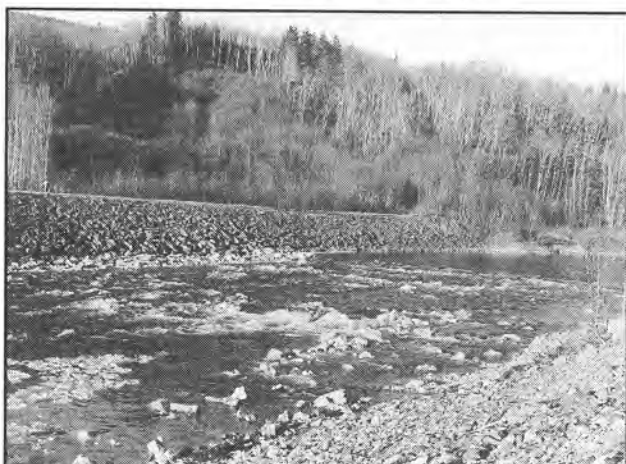
Fra Holovika mot øst er det et svært juv der det er flere hundre meter mellom kantene. Midt på bildet utfor Høgåsen lå Telsnesset.

Strengen over elva var først plassert på Holovikberget og bildet viser sansynligvis åpningen av anlegget

Rundt 1970 raste det jevnt ved Dalbakken. Potetsenga til Alfred Røe krympa mange rader før de fikk høsta inn.

I år er det bygd terskler i elva for å forhindre at den senker seg så mye at den graver ut foten av forbyggingene.

Tre bilder fra Balgårdskanalen

Like før Helgådals-Nytt gikk i trykken i år fikk vi tak i flere bilder fra Verdalsraset og deriblant også en tre-fire bilder som viser den såkalte Balgårdskanalen som vart gravd for å flytte elva fra Reppesmelene og Volgavlen. Bildene viser tydelig at hele Stor-øra var under vann og kanskje ras-masser fra Reppe.

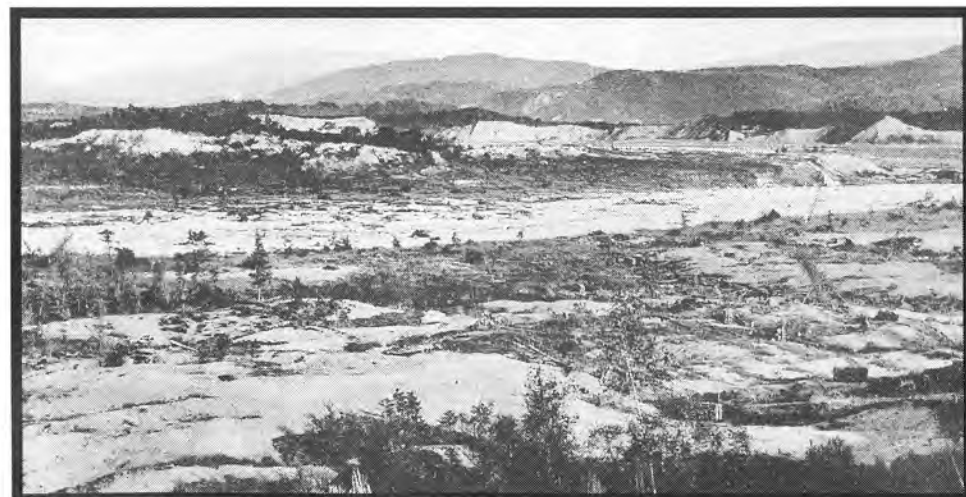
De to øverste bildene er tatt fra Eide mot sør og vi ser Volgavlen til høyre på begge.

Det nederste bildet er tatt fra sør mot nord og der ser vi at mye av jorda i Volen var under vann, hele Storøra og også store områder mot Balgården var over-svømt.

Bildene må være tatt i 1895-96.

Natta til den 19.mai 1893

Natta til den 19. mai 1893 vil for alltid være meisla inn i Verdalingenes minne som det nærmeste vi kanskje kommer dommedag. Disse tre bildene viser med all sin gru de ufattelige ødeleggelsene og det enorme omfanget av raset. For ettertida er minnet om dette raset samla i to bind av Verdalsboka som er utgitt i forbindelse med 100-årsminnet i sommer.

Året 1993

20-årsjubileum for Vårлонken.

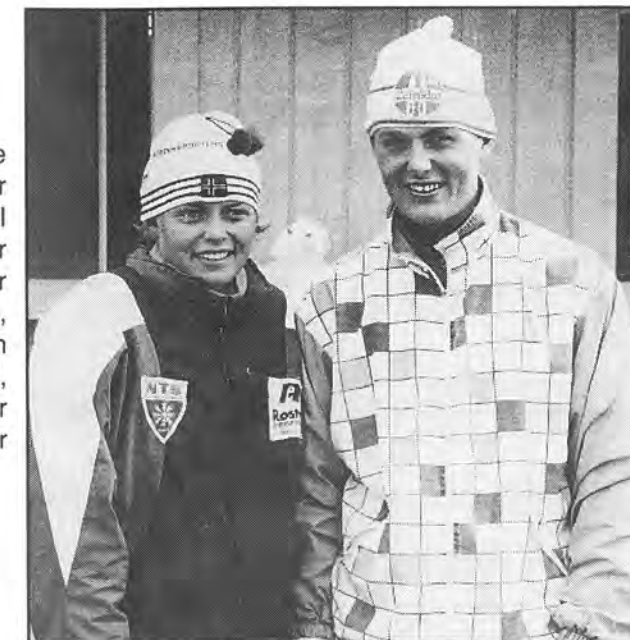
I år vart den 20. Vårлонken arrangert. Det første året var 1971, men på grunn av tre avlysninger er det først i år dette vårrennet har 20-årsjubileum. I 1971 var det 169 deltakere og deltakerantallet har variert fra 74 til 304. Det er 17 personer som har deltatt i alle renn. Det er: Kjell Bjartan, Tor Bjartan, Karl J. Bjørgvik, Snorre Green, Einar Haugan, Jon Helden, Rolf Helden, Hroar Indal, Reidar Langdal, Per Leirset, Jens Olav Liff, Magne Lustad, Einar Melby, Torgeir Nesseemo, Leif Rotmo, Gunnar Røstad og Oddbjørn Øgstad.

Vinnere av de løp som er arrangert, er:

1971: Ove Bjørkeng	1972: Kåre Hallager
1973: Snorre Myhre	1974: Stein Sivertsen
1975: Stein Sivertsen	1976: Snorre Green
1977: Snorre Green	1978: Snorre Green
1979: Sturla Green	1980: Sturla Green
1981: Stein Sagvold	1983: Kyrre Kveldstad
1984: Sture Sivertsen	1985: Sture Sivertsen
1986: Jan Erik Grønn	1987: Sture Sivertsen
1989: Jan Erik Grønn	1990: Jan Erik Grønn
1992: Ole Petter Storstad	1993: Stein Otto Bjørkeng

Deltakertallet i hver år:

1971: 169	1972: 149	1973: 110	1974: 82
1975: 201	1976: 199	1977: 255	1978: 192
1979: 304	1980: 213	1981: 284	1983: 269
1984: 285	1985: 266	1986: 259	1987: 200
1989: 142	1990: 90	1992: 74	1993: 79

Vinnerene av Årets Vårлонk ble Therese Guddingsmo og Stein Otto Bjørkeng.

Stein Sagvold

Jan Erik Grønn

Snorre Green

Ove Bjørkeng

Kulturprisen til Hans Rotmo

Verdal Kommunes kulturpris for 1992 ble tildelt Hans Rotmo. Tradisjonelt vart prisen utdelt på Verdal Teaterlags premiere 4. juledag. Hans har blant sine mange bravader i kulturlandskapet som kjent også vært medlem i redaksjonskomiteen i Helgådals-Nytt, og var en viktig pådriver da bladet utvikla seg til å bli et lokalhistorisk tidsskrift. I 1993 har Hans skrevet Malsåspelet etter inspirasjon fra gruveartiklene i Helgådals-Nytt så sjøl om det er mange år siden Vømmøldalens sønn flytta ut (flagga ut?), så drypper det heldigvis hele tida litt tilbake til bygda.

Hans mottar kulturprisen av Arne Hallem.

Klubbmesterskapet på ski.

Den 21.3. vart klubbmesterskapet på ski arrangert på Bjørstadhøgda.

Like før start for de aller yngste- inntil sju år- Egil Green er starter og som vi ser er disiplinen stor med alle deltakerne oppstilt i en rekke annført av Sigbjørn Johnson med startnummer en.

En trofast deltaker på de aller fleste renn både på ski og med joggesko er Knut M. Green som her gjør unna sine runder i lysløypa på Bjørstadhøgda under klubbmesterskapet.

Jon Overmo nytt æresmedlem i HIL

På hyggekvelden for medhjelperne ved Veresfestivalen på Bjartråka vart Jon Overmo utnevnt til æresmedlem i Helgadal IL. Laget har fra før sju æresmedlemmer og Jon er dermed nummer åtte i rekken.

En presentasjon av det nye æresmedlemmet er vel unødvendig i dette forum, og vi vet også at han ikke vil hvile på det han har utretta for Helgadal IL til nå, men tvert imot er han idag og vil nok framover også være aktiv i de fleste gruppene.

Jon Overmo mottar medaljen og diplommet fra formannen i HIL, Håkon Bjartan.

Teatergruppas år

Teatergruppa i Helgådalen har hatt et svært aktivt år med bl.a. den største satsinga og også den største suksessen noen sinne.

Malsåspelet vart en stor opplevelse for omlag 600 tilskuere og dermed også en økonomisk suksess.

Hærfossminnet som vart framført i mørket i det gamle fossejuvet ga et mektig inntrykk og var på mange måter en helt ny form for teater/musikkspill i Helgådalen. I det mørke juvet vart spillet framført fire ganger for fullsatte tribuner.

Bildet viser sminkeforberedelser til kveldens forestilling. Sminkingen foregikk forørig i Flyan.

Jens Roksvåg får lagt sminke av Torill Storholmen.

Som en del av minnet om Hærfossens gjennombrudd for 100 år siden, var Øystein Walberg i Volden og holdt foredrag over ras og elvegjennombrudd opp gjennom tida. Walberg har forøvrig i året gitt ut to bind i Verdalsbokserien. De omhandler begge rashistoria i bygda. I bind to er Hærfossens gjennombrudd og følgene av det behandla.

Bildet viser Odd Helge Roksvåg og Øystein Walberg i Volden. Mellom seg holder de et maleri av Hærfossen, malt av Ivar Dillan i år og gitt som gave til Helgadal IL.

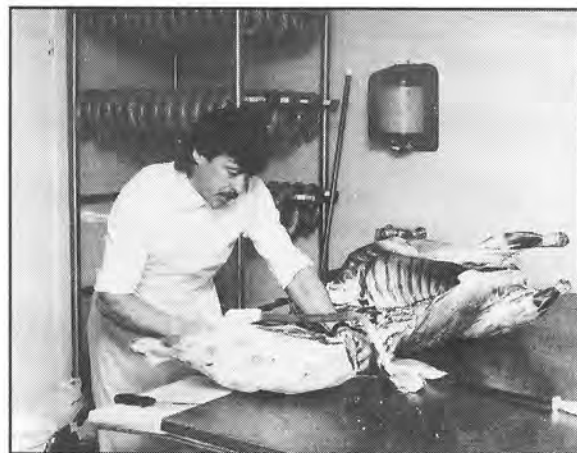

Ingvild Leirset med 4H-plaketten, som hun er den første i Helgådalen til å motta. Plaketten oppnås når en har tatt 4H-prøven 7 ganger og er et bevis på lang og trofast innsats innen 4H-bevegelsen.

Grautdag på Tinsvollan 27/6 - 93.

Vuku IL 100 år

At det spirer og gror litt i bygda vises bl.a. i at det startes opp stadig nye foretak. I år har f.eks. Jens Holmli starta opp med pølsemakeri på Helgåsen, Odd Helge Roksvåg har starta Premieskapet og Dag Ole Ward starter opp med børsemakerarbeid. Bildet viser Jens Holmli i produksjonslokalet.

Tidligere aktive i Vuku IL.

Foran f.v.: Magnus Aasan, Ingolf Skavdal.

Bak f.v.: Petter Hepsø, Knut Hepsø, Ole Martin Skrove, Sverre Hepsø, Brynjar Skrove.

Den 30. oktober feira Vuku IL sitt 100-årsjubileum med stor festivitas i Vuku samfunnshus. Jubileet er markert med aktiviteter i hele år og det er utgitt et praktfullt jubileumshäfte som er solgt rundt i bygda. Sjøl om det i dag er fotballen som er hovedaktiviteten, viser heftet at det har vært drevet aktivt med flere forskjellige idrettsaktiviteter opp gjennom åra, ikke minst hadde hopp-sporten et godt fotfeste. Helgådals-Nytt vil også hermed benytte anledningen til å gratulere jub-lanten.

Bildene er fra lagets 85-årsjubileum og viser at også redaksjonskomitemedlemmer fra Helgådalen har vært aktivt med i Vuku IL. F.v.: Anders Bendiksen, Einar Sagmo, Lasse Johnson.

Veresfestivalen 1993

Det er ganske stort å få Olav-statuetten her oppe i Vera. Det var vel i dette terrenget det meste startet...sa verdensmester Sture til adresseavisas utsendte. Og utdelinga av Adesseavisas Olavstatuett - trøndersk idretts høyeste utmerkelse - til Sture var et av mange høydepunkter under årets festival.

Frode Lillefjell, Sigurd Brørs, Roar Leirset, Snorre Green, Sture Sivertsen og en skuddredd Plassen venter på startskuddet fra Per Ward. Aldri har fjell-løpet hatt et sterkere felt.

Marit Wold i lag med kransguten Joachim Bakken.

Borghilds store dag

Dagen før Veressjøen Rundt hadde Borghild Wæren storfint besøk. Store deler av skieliten med Sture Sivertsen, Pål Gunnar Mikkelsplass, Øyvind Skaanes, Sigurd Brørs, Marit Wold, Frode Lillefjell og Ola Berget var samla i storstua Østat i Nord-Vera.

En strålende opplagt vertinne ønsket velkommen til et overdådig festmåltid med fjellets delikatesser. Saftig elgsteik med viltsaus, sprøstekt fjellaure surret i rømme, rødgule multer i fløte og mye annet godt på et overfylt matbord. Og skieliten viste en glupende apetitt helt fra første runde ved matbordet og til det siste (og store) blautkakestykket ble fordøyd langt ut på kvelden.

Borghild hadde kvelden før satt 28 garn i Veressjøen og skieliten fikk en skikkelig arbeidsøkt før fangsten var dratt på land og garna rensket. All fangsten - og den var ikke liten - delte Borghild mellom gjestene og storfisken fikk selvfølgelig Plassen.

Hele sitt lange og strevsomme liv har Borghild levd i fjellbygda Vera og hennes gode hjerte har alltid slått varmt for spreke skiløpere, og i særdeleshett for Pål Gunnar Mikkelsplass. Ikke rart hennes møte med den trivelige og sympatiske skiløperen fra Bromma ble et minne for livet.

Da Veressjøen Rundt var over søndag stakk Pål Gunnar Mikkelsplass og hans samboer Marit Wold innom for å takke for gjestfriheten og som et synlig bevis ga Marit kransen - som hun fikk for seieren i Veressjøen Rundt - til Borghild. Det er vel unødvendig å fortelle at den har fått en hedersplass i huset til Borghild.

Skiguttas gave til Borghild som Plassen overrakte med velvalgte ord.

- selvfølgelig var det Plassen som fikk storfisken -

Carlos får besøke sin mor

av Normann Ryan Jr.

- Jeg liker meg godt i Trøndelag, og stortrives i friidrettsmiljøet i Ogndal IL, men jeg tenker på mor. Jeg skulle så gjerne ha truffet henne, sa Carlos Silva de Brito i et intervju i Trønder-Avisa 5. juni 1993.

- Men det koster mye å reise til Verde-øyene. Jeg får nok ikke råd til det, sa unggutten videre i artikkelen som fikk Håvard Elnes i Helgådals IL til å reagere.

- Jeg ble grepet av innholdet i artikkelen, og kontaktet straks mine nærmeste medarbeidere i idrettslaget. Reaksjonen var spontan. Alle tente på ideen jeg lanserte, nemlig å forsøke å samle inn midler til en flybillett som skulle bringe Carlos til Verde-øyene. Samtidig håpet vi at han ville komme til Vera og løpe Veressjøen rundt 4. juli, sier Håvard Elnes.

Hovedperson i Veressjøen rundt

Ideen ble også godt mottatt i Ogndal IL, og i løpet av noen hektiske dager ble det avholdt møter med ogndalingene der også hovedpersonen sjøl, Carlos, var med. Næringslivet og privatpersoner tente umiddelbart på ideen, og høydepunktet ble nådd da Carlos ble kalt fram under premieut-

Håvard Elnes og Carlos Silva de Brito.

delingen etter Veres-sjøen rundt.

Flybillett tur-retur Kapp Verde-øyene ble overrakt den 24 år gamle løperen, og meieribestyrer Arne Falkfjell, som vanen tro var speaker for arrangementet, proklamerte følgende:

"I forbindelse med Carlos Silva de Britos heimreise til Kapp Verde-øyene, vil TINE v/Trøndelag Meieri Verdal prøveeksportere et avtalt kvantum elite-meieri-produkter i form

av Innherredsost, skorpefri Jarlsbergost og spesialkokt rømmegrøt til øyene." Tidligere har TINE og Falkfjell gitt ett tusen kroner i lommepenger til Carlos i forbindelse med reisa hans.

- Folk har vist en enorm interesse. I alt 35 enkeltpersoner og bedrifter har gitt bidrag. Det har kommet inn penger helt til det siste. Dette er en sak som har engasjert folk. Det er veldig moro å være på noe slikt og være til hjelp for noen som trenger det, sier Håvard Elnes.

Carlos Silva de Brito:

Jeg er overveldet

- Jeg er helt overveldet. Jeg vet ikke hvordan jeg skal kunne takke, sier Carlos Silva de Brito - hovedpersonen i den mye omtalte Carlos-aksjonen i Helgådals IL.

- Jeg hadde aldri drømt om at noe slikt skulle skje meg. Det er utrolig moro å oppleve en slik omtanke og oppmerksomhet. Jeg er dypt takknemlig, sier Carlos, som ennå ikke har bestemt seg for når han skal reise og besøke sin mor på Kapp Verde-øyene.

Etter avtjent verneplikt på Steinkjersannan i høst, har han nå fått seg jobb i depotet på Sannan, og blir i Steinkjer.

- Jeg kommer sjølsagt til å ta imot gaven som gir meg tur til Kapp Verde-øyene, men det trengs litt planlegging for å avgjø-

re tidspunktet for reisa. En gang i løpet av våren 1994 blir det nok, sier Carlos.

Kommer til Vera igjen

Veressjøen rundt har han forlenget blinket ut. Også i år går løpet helga før St. Olofsløppet, men erfaringene fra i fjor var bare positive.

- Veressjøen rundt er et tøft løp, og det var jo spesielt krevende slik været var sist sommer. Det gikk likevel bra i St. Olofsløppet. Kanskje var Veressjøen rundt en nyttig gjennomkjøring? sier Carlos, som løp to meget sterke langetapper for Ogndal i St. Olofsløppet. Ogndal endte på en flott tredjeplass.

Fattige kår

Carlos Silva de Brito er født i den lille byen Tarrafal S. Nicolau på Kapp Verde-øyene, som ligger utenfor Senegal og Mauretania i Vest-Afrika. Han bodde sammen med sin mor og hennes mann og åtte halvsøsken. Faren reiste til Norge og stiftet ny familie.

Carlos håpet på en framtid i det rike landet i nord og dro som tolvåring til Norge for å bosette seg sammen med faren og hans familie. Det gikk ikke slik Carlos håpet. Han ble liksom til overs, og han endte som barnehjems-gutt i et fremmed land.

Han er norsk statsborger og bodde i Nordre Land i Oppland før han dro til militærtjeneste i Steinkjer. Da kom han inn i Ogndals friidrettsmiljø, og har utviklet seg kolossalt i løpet av kort tid. Han ble kretsmeister på halvmaraton og har vunnet en rekke løp i Trøndelag denne sommeren.

Malsåspelet 1993

et minne for livet

av Målfrid Garli

Malsåspelet ble en stor suksess og en rik opplevelse ingen kunne ha forestilt seg. Det var en glede å arbeide med så mange positive mennesker, for samme hva det var, så prioriterte alle Malsåspelet.

Det hele startet med en artikkel om Malså gruver skrevet av Håvard Elnes i Helgådals-Nytt i 1991. Denne artikkelen leste Hans Rotmo og det gav ham inspirasjon til å skrive et teaterstykke som fikk navnet Malsåspelet. Vi kan med rette si at Helgådalen fikk sitt eget teaterstykke med dette.

Etter gjennomlesing av manus i oktober 1992 begynte saker og ting å skje. Først måtte det drøftes om det var realistisk å sette i gang et så stort prosjekt. Den største nøtten var det økonomiske, med et budsjett på 100000 kr. Det ble diskutert fram og tilbake og etter mange møter ble det enighet om å sette opp Malsåspelet. Jeg hadde tro på at dette skulle lykkes og gikk på med iver og glød for å få prosjektet realisert.

Neste skritt var å få tak i instruktør. Det ble tatt kontakt med Arnulf Haga ved Nord-Trøndelag Teaterverksted. Arnulf sa ikke ja med en gang, men jeg kan fortelle at gleden var stor da jeg fikk telefon om at han tok både instruktørjobben og scenografi.

Det var mange fine svenske sanger innflettet i Malsåspelet. Disse var beregnet på et kor og det

betydde at vi måtte ha en musikalsk leder. Valget var lett, jeg ringte til Nils Ragnar Lier og spurte om han kunne tenke seg å ta den jobben. Han sa ja med en gang, uten betenkningstid. Med et manus av Hans, Arnulf som instruktør og Nils Ragnar som musikalsk leder måtte det bli bra!

På dette tidspunktet skrev vi desember 1992. En ny utfordring stod for døra. Vi skulle ha 15 skuespillere og et kor på 8 som i utgangspunktet skulle være fra Helgådalen. For når bygda hadde fått sitt eget spill, så var det sikkert at det at det ble mer ekte og naturlig med bygdas egne døtre og sønner i de forskjellige rollene. Det gikk over all forventning å få tak i folk. Med ett unntak, vi huka tak i en inndaling, ellers var det bare helgådaling som var med. Og du snakker om iver, glød og dugnadsånd. Unge og eldre stilte opp, så det var en fin gjeng som tok fatt på Malsåspelet 14. januar på Bjartan samfunnshus. Vi gikk en spennende tid i møte, skjønt vi visste vel egentlig ikke hva vi hadde gitt oss i kast med.

Som øvingskvelder ble bestemt hver torsdag klokka halv sju presis! Vi ble også enige om at øvingene ikke skulle vare lenger enn til kl. 22. Men mange kvelder kom vi ikke fra Råkja før ved midnatt. Det gikk opp for oss etter hvert at det var enormt mye som skulle ordnes. Hver øvingskveld kom det nye utfordringer - små og store! Spørsmålet: "Hva hadde

vi gitt oss i kast med?" kom vel mange ganger underveis, men vi rei stormen av og alt ordnet seg til det beste til slutt. Når det gjelder instruktøren vår, Arnulf, så la han ned en kjempejobb. Han hadde taket på skuespillerne fra starten av og du verden det var artig å se utviklingen fra en famlende startkveld til målet var nådd. Det hadde vært artig å visst va han tenkte de første øvingskveldene. Så han lyst eller mørkt på oppgaven? Svaret får vi vel aldri vite. Men i alle fall ble det et kjempegodt samarbeid, og alle adlød ordrer. Det var artig enten instruktøren spilte Magna Seter eller klesseger Løvstad. Han fikk hver skuespiller til å utfolde seg og hente fram uante talenter som en sjelden ser maken til. Dette resulterte i at alle gledet seg til hver øvingskveld. Når samme scene skulle tas opp gang på gang, ble det mange ganger litt venting. Men det var aldri noen sure miner for det. Det som for meg var den fineste opplevelsen var at alle beholt humøret, alle viste en ekte spilleglede og alle prioriterte Malsåspelet.

Når det gjelder Nils Ragnar og koret, så kom de inn i øvingene litt senere. De hadde øvd endel på forhånd, så de var rene proffene første kvelden de kom på Råkja. Nå skulle koret og skuespillerne forenes, og det var ikke gjort på en kveld. Med godt samarbeid mellom Arnulf og Nils Ragnar begynte det virkelige å svinge! Men øvelse gjør mester, så resultatet lot ikke vente på seg. Det varierte raskt mellom et barskt gruvemiljø til det sarte og lengselsfulle, noe som krever mye av skuespillerne og koret. Alle slapp seg imidlertid løs og spilte teater som de aldri skulle ha gjort noe annet.

Så var det scenografien -

Arnulf lanserte ideen om *Premieren er vel overstått og instruktør og alle aktører står å spille både areateater med favnen full av blomster mens de hylles.*

Hva innebar det? Jo, det skulle spilles både på scenen og midt etter golvet i salen. Noe slikt hadde vi aldri hørt om i disse trakter. Etter mye om og men, ble det bestemt at vi skulle bygge opp golvet midt etter salen og den store svarte omnen skulle fungere som hest! Det er vel ingen som angrer på en slik løsning. I tillegg bygget vi opp tribuner på hver side så publikum fikk oppleve teater på nært hold, og det ble godt mottatt. Så takk til Arnulf for en kjempeidè!

For å få til oppbygging av golv og tribuner, en fasedevagg og "en sju jækla brøtt til tå en peis", måtte det mye folk til både til snekkering og maling. Og alle som ble spurt stilte opp og bidrog hver på sitt vis. Jeg

tror at alle følte at dette var noe helt spesielt, så alle løftet vi i flokk. På øvingskveldene var vi en gjeng på ca. 30 stykker og selvfølgelig måtte vi ha kaffe. Kaffekokere var det lett å få tak i og det gikk med mye potetkak, vafler og skillingskaker i løpet av vintren. Men det var godt med en en kaffepause og for ikke å snakke om det sosiale.

Vi nærmet oss innspurten og da måtte vi selvfølgelig ha lys. Du store min for et opplegg! Per Pedersen fra Nord-Trøndelag Teaterverksted kom og satte lyset. Vi måtte også ha noen til å kjøre lyset på hver forestilling, og flink og billig lysmester har vi. Geir Hallager ble oppringt og han stilte selvfølgelig opp. Han fikk ikke mange kvelder med å gjøre seg kjent med oppsettet, men rutinert som han er, fungerte det perfekt.

Sminkørene kom inn i bildet siste uka. Bitte Dillan gjorde en glimrende jobb med Ester Storholmen som assistent.

Siste uka ble knalltøff. Øvinger, spenning, mange detaljer, alt skulle klaffe. Jeg skal villig innrømme tildels søvnløse netter. Det var en ladet spenning og en enorm forventning. Generalprøven gikk bra og alle dro heim til sitt for å lade opp til kvelden etter.

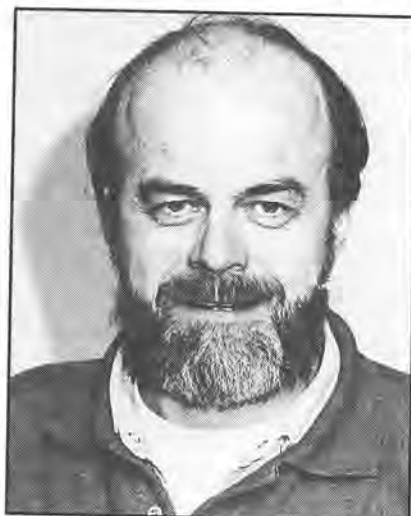
Urpremieren - en fullsatt sal, 150 mennesker satt forventningsfulle, nysjerrige på hva de fikk se og høre. Vi var igang, litt forsiktig til å begynne med, men etter noen minutter var alle hemninger forsvunnet. Den konsentrasjonen og spillegleden som gjengen la for dagen tar jeg av meg hatten for. Det var skikkelig artig etter en hektisk vinter. Og publikum

var med, hele salen var i kok, latteren runget, men også stillheten var til å ta og føle på.

Med 13 forestillinger og fullsatt hus hver kveld, kan jeg med rette si at maken til opplevelse har jeg ikke opplevd i teatersammenheng. Alt i alt må en vel si at Malsåspelet ble en historisk begivenhet for bygda, ikke bare i år, men i lang tid framover. De mange inntrykk, den stemning, den ros vi fikk og ikke minst den glede jeg følte over at det hadde blitt vellykket, kan ikke måles i kroner og ører. Og uten den velvilje fra teatervenner, små og store, hadde det ikke vært mulig å fått til en slik suksess som Malsåspelet ble. Til alle og enhver - TAKK!

Hans Rotmo

Arnulf Haga

Nils Ragnar Lier

Hærfossminnet 1993

Deltakerne i Hærfossminnet.

Sittende: Målfrid Garli, Arnhild Holmlimo, Magnar Bakken.
Stående f.v.: Ingvild Overmo, Bård Bratli, Jens Roksvåg,
Knut Tore Haugan, Berit Sofie Roksvåg, Nina Svartås, Tone
Green, Torill Storholmen.

Til høyre: Leder i teatergruppa Liv Holmlimo overrekker
blomster til forfatteren av Hærfossminnet.

Under: Dramatisk i
Hærfossminnet.
Foreldrene Martha
og Anton sender søn-
nen Olaf på skoleve-
gen som endte så tra-
gisk med at fem sko-
lebarndrukna.

Ingvild Overmo leste den histo-
riske teksten som var skrevet av
Johannes Overmo.

Ordfører Kari Sundby åpner
Hærfossanlegget.

HYLLEST TIL HÆRFOSSEN

Tekst og melodi:
Odd H. Roksvåg.

Handwritten musical score for "Hyllest til Hærfossen". The score is written on ten staves with lyrics in Norwegian. Chords are indicated in boxes above the notes. The lyrics are:

VERS
HEN HI Æ STÅTT SÅ MANG EN GONG SOM GUT
TENKT PÅ KOSSEN FOSSEN VA, FØRRI VATNE TOK SLUT
DER DET NU VEKS SKOG I RO OG FRED
DER RANN FOSSEN FØRRI ATTEN - NITTI - TRE
HÆRFOSSEN Æ FEKK ALLER SJÅ DÆ, SJÅ DÆ
REFRÆNS
HEN NÅR Æ LETT ATT AUGAN SJER Æ FER MÆ FOSSEN
SOM DEN VA I GAMMEL TID
NÅR Æ LYTTE SÅ HØRE Æ BRUSET TÅ VATNE SOM RANN FER-BI
HÆRFOSSEN RANN HELGÅA
NU RÅR MINNAN Å STILLHEITA

FROST MUSIC A/S

Hyllest til Hærfossen

— Av Odd Helge Roksvåg —

Hen hi æ stått så mang en gong som gut
Å tenkt på kossn fossen va, førri vatnet tok slut
Der det nu veks skog i ro å fred
Der rann fossen førri atten nitti tre
Å Hærfossen æ fekk aller sjå dæ, sjå dæ.

Ref.:

Når æ lett att augan, sjer æ fer mæ fossen,
som den va i gammel tid
Når æ lytte så høre æ bruset tå vatnet som rann
ferbi.
Gjennom Hærfossen rann Helgaa
Nu rår minnan å stillheita.

Det vart en flom den høsten i nitti tre
Vel ein tim, brukt elva på å gråvå sæ ned.
De valgte menn ha handla så alt fer seint.
Det som følkje ha frøkta, det ha hendt.
Å Hærfossen æ fekk aller sjå dæ, sjå dæ.

Ref.

Så my hi hendt di siste hunner år.
Men sporan tå den gamle fossen, fer alltid består.
Ei gammel furu står der tør å tjukk
Minnes tia med vatn meir enn nok.
Å Hærfossen æ fekk aller sjå dæ, sjå dæ.

Granfosshuset

av Ivar Nonset

Siden forrige årgang av Helgådals-Nytt har vi fått et nytt landemerke i Helgådalen. Granfosshuset ble navnet på vår nye lille krambod ved nedgangen til laksetrappa. Det er med vedmod jeg skal prøve å skrive litt om Granfosshuset, for midt oppi skrivinga kommer den ufattelige og triste meldinga om at Eilif Hagen som har vært elveierlagets formann og den store pådriveren for Granfosshuset, er omkommet på Snåsafjella.

Det blir et stort tap for familie og venner, men også for hele Helgådalen. Siste sommer betrodde han at han ville stå på ett år til som formann i elveierlaget, og for å bruke hans egne ord: "Da skal huset og anlegget være i skikkelig gjenge." Jeg vet at han da tenkte økonomi og markedsføring. På siste møte hadde han da også allerede mange planer for dette og dermed også litt ugjort før hans livsverk i Helgådalen var fullstendig.

Gjennom ett og et halvt års samarbeide lærte jeg han å kjenne kanskje først og fremst som en

Et nytt landemerke i Helgådalen.

likandes kar med et enestående pågangsmot, og en enestående evne til å finne løsninger og jeg vil påstå at han var en av de beste. Slik tror jeg han ble oppfattet av alle.

Hvorfor satse på Granfossen.

Kommunen har erklært Granfossen som turistmål nr. to etter Stiklestad. Ja, dette er faktisk ikke bare på papiret, jeg vil

benytte anledningen til å rose informasjonsgjengen ved kulturhuset for å ha "sendt" mange turister fra Stiklestad til Granfossen.

Jeg vil nevne fire ting som ser ut til å fascinere turistene. Den ville naturen, selve fossen (som heldigvis er uberørt), lakstrappa og sist det å få se laksen som faktisk er viktigere enn vi trodde.

En engelsk familie besøkte Granfossen tre ganger samme uke siste sommer, siste gang med filmkamera, dette sier litt om Granfossen som turistattraksjon.

De sa vi skulle gjøre det.

Jeg tenker her på idedugnaden på Bjartan samfunnshus våren 1992. Alle arbeidsgruppene var enige om at vi måtte legge bedre til rette for turister, og samtidig dra økonomisk nytte av dette. Etter en del møtevirksomhet med ulike etater, fattet tiltaksnemnda i møte 6. august 1992 vedtak om å bygge et servicebygg for turister, med tilhørende uteanlegg ved nedgangen til laksetrappa.

Helgaa elveierlag med 53 grunneiere som er andelseiere i laksetrappa, ble naturlig eier av huset.

Byggearbeidene.

Min oppgave var klar, jeg skulle tegne, beregne, søke nødvendig tillatelser og være ansvarlig for byggearbeidene med ferdig hus til turistsesongen 1993.

Etter en rekordartet rask saksbehandling av søknader, startet byggearbeidene i november, med grunnmur ferdig til årsskiftet. Konstruksjoner og tett tak var på plass i februar. Så langt var arbeidene utført av elever fra Verdal v.g. skole. Trond Svartås og Hallvard Nessemø fullførte utvendige arbeider med vinduer, bordkledning m.m., samtidig som et omfattende dugnadsarbeid startet inne.

På dette tidspunktet ble det også valgt et hustyre bestående av Per Leirset, Joar Storholmen, Odd Kulsli og Åsmund Leirset som jeg skulle forholde meg til i forbindelse med bygginga

Dugnaden ble organisert med tjue

Storparten av innvendige arbeider ble ferdig til påske.

Andre periode med mye utearbeider ble preget av noe forsinkelse på grunn av tele i jorda og sein vår. Når våren så endelig kom, kolliderte våronna for en del av dugnadsgjengen. Innspurten ble derfor noe "tøffere" enn beregnet, bl.a. ble vi nødt til å leie Jan Inge Skoknes og Per Erik Garli en tid til utearbeider for at vi skulle nå målet.

Økonomi

Den første kosnadsramma var på ca. 700 000 kroner. Med betydelige rabatter og rimelig arbeidskostnader, valgte vi å redusere den til 600 000 kroner. Den endelige kostnaden vil bli ca 450 000 kroner. Av tilskudd har anlegget fått 173 000 kroner i bygdeutviklingsmidler, 100 000 kroner fra Verdal kommune og 25 000 kroner av tiltaksnemnda. Jeg vil også nevne at det ble overrekket en anonym gave på 1000 kroner åpningsdagen. Laget vil etter dette bli sittende igjen med en gjeld på ca. 160 000 kroner.

Fra åpninga av Granfosshuset. Formann i Helgaa Elveierlag Eilif Hagen overrekker blomster til formannen i byggekomiteen Ivar Nonset.

kvelder før påske og tjue kvelder etter påske, med tre mann i tre timer pr. kveld.

Første periode ble meget vellykket med full oppslutning.

Drifta av Granfosshuset ble utlyst for privat drift på prosentbasis. Kirsten og Monica Nonset ble

engasjert på kontrakt for 3 år.

Huset ble offisielt åpna 5. juni av varaordfører Bjørg Ressem. Vuku skolemusikkorps spilte friske toner til ca. 150 personer som trosset regnværet. Det ble også spandert ertesuppe og loff. Med finvær tror jeg det hadde møtt opp det dobbelte.

På dette tidspunktet var det ikke flere enn 5-6 personer som hadde levert inn husflidsvarer for salg. Dette var skuffende, det såg tynt ut i hyllene. Vi hadde snakket om at varer fra Taiwan skulle være forbudt. Jeg må innrømme at jeg nå såg dette som en mulig utveg, men etter åpninga kom det inn varer hver dag, så Helgådalingene ville bare vente og se det an.

Noe over 40 personer har levert varer for salg, noe som er gledelig og langt mere enn forventet. Dessuten er de viktige personer; uten disse ser jeg for meg Granfosshuset som bare en billettbutikk.

Det er også gledelig at så mange som 3685 betalende har besøkt lakstrappa, da det er dette som utgjør hovedinntekta og som gjør at det økonomi i drifta. Bygdefolk og barn har gått gratis, så besøkende i huset kan være oppimot 10000 personer.

Første driftsåret har på mange måter vært et prøveår, og det kan nok være behov for noen justeringer, men i grove trekk tror jeg det har svart til forventningene. Vareutvalget neste år må utvides til å omfatte kjøtt og fiskeprodukter produsert i dalen, likeså brødvarer.

Jeg vil også benytte anledningen til på vegne av Helgaa Elveierlag takke alle som på en eller annen måte har støttet opp om Granfosshuset. Enten det måtte være bevilgende myndigheter, dugnadsinnsats eller rett og slett besøkende. Jeg vil avslutte med noen ord som Eilif sa så mange ganger: Dette huset kommer til å bli til nytte og glede for dalen i mange år.

God jul.

Elever fra Verdal v.g. skole under bygginga av huset.

En takk til Helgådals-Nytt

av Odd Helge Roksvåg

1993 har på mange områder vært et svært aktivt år i Helgådalen. Helgådals-Nytt har på mange måter en del av æren for den optimismen som i dag kjennetegner bygda. Det jeg her først og fremst tenker på, er den suksessen som teater-gruppa har hatt med sine to historiske oppsetninger; Malsåspelet og Hærfossminnet. Jeg vil i denne artikkelen komme med noen betraktninger om Helgådals-Nytt sin betydning for lokalsamfunnet.

Det å finne sin identitet og sin historie, har de siste årene blitt en trend i tiden. Helgådals-Nytt var på mange områder forut for sin tid da bladet for 20 år siden begynte å samle historisk stoff om Helgådalen. Den første utgaven av Helgådals-Nytt som kom ut i 1972, hadde noe mer idrettstoff enn dagens utgaver. Men alt fra andre utgaven begynte bladet å få den form som vi kjenner i dag. At en del av bygdas mest ivrige idrettssjeler etterlyste mer idrettstoff, ble fort avløst av beundring for det arbeidet som redaksjonskomiteen utførte. At bladet har til-

Odd Helge Roksvåg

ført laget så mye i kroner og ører, har vel også hatt sin betydning for bladets popularitet i heile bygda.

Det er en kjent sak at Hans Rotmo skrev Malsåspelet ut fra en artikkel som sto på trykk i Helgådals-Nytt i 1991. Vi kan godt si at uten Helgådals-Nytt hadde ikke Malsåspelet sett dagens lys. At Hans Rotmo er en fantastisk forfatter, reduserer ikke Helgådals-Nytt sin betydning for Malsåspelet.

Da jeg begynte å interessere meg for Hærfossen og dens dramatiske betydning for Helgådalen, var det Helgådals-Nytt som ble oppslagsverket. Jeg gransket alle årganger, og plukket ut alt stoff som kunne settes i forbindelse med Hærfossgjennombruddet. Ut fra dette skrev jeg sangene til Hærfossminnet. Uten Helgådals-Nytt hadde ikke Hærfossen fått sin minneforestilling.

En konklusjon på dette må bli; Det er først nå at resultatene fra det kjempearbeidet som redaksjonskomiteen i Helgådals-Nytt har utført vises for alvor. Jeg tror ikke dette er siste gangen at stoff fra Helgådals-Nytt blir dramatisert.

Hva så med framtida for bladet? Vil det fortsatt ha den interessen det har i dag?

Det er selvsagt vanskelig å spå om hva framtida vil gi, men vi får håpe at det står yngre krefter parat til å overta når dagens komite en gang legger inn årene. Jeg er sikker på at bladet fortsatt vil gi oss mange hyggelige førjulskvelder. Tusen takk for verdifullt stoff.

Spørsmål ætte Malsåspelet

Æføle det som æ hi verri inni Malsågruvan i kveld.
Å verri med på et forferdelig tragisk uhell.
Han Carl Magni e gått bort, han e død.
Å det uten at nån tå hans nærmeste fekk sei adjø.

Kolles gikk det med dæ å din, Tåkla Järn?
Æ følt dæ så nert i kveill, men samtidig så fjærn.
Fekk du nån gång hold en vakker brudebukett i di hand,
Eller vart savnet fer stort ætte han som fersvann?

Ka med dæ Molander, som mesta din aller kjæraste venn?
Fekk du oppleve det fine å bli pappa igjænn?
Du som va så glad ti musikken å toradern,
drog du nån gång seinar den fine slåtten om han Rasmus Slipern?

Å du da Wilmann, som gikk dæ vill i kulde å snø!
Va det et uhell eller søkt du dit fer å dø?
Vart Malsådaln fer dæ berre de triste minnan?
Fann du nån gång seinar den forjättade kopparkvinnan?

Prisvinnere 1993

Innsatspokalen: Ole Petter Storstad

Fotballkruset: Ole Flyum

Yngres Innsatspokal og Skifatet: Marit Anette Julnes

Sittende fra venstre:

Sturla Green som ingeniør Enok Wilmann, Karl Vidar Garli som Carl Molander, Inge Olav Bjartan som ingeniør Arne Bugge, Torill Storholmen som Janna Leirhaug, Eva Gunn Skoknes som Magna Seter, Brit Helgås som Inger Falstad, Jon Overmo som stiger Andreas Bakken, Odd Rune Sellæg som klesselger Løvstad.

Stående fra venstre:

Jens Roksvåg som Carl Magni Petterson, Magnar Bakken som Ragnvald Rasmussen, Jan Inge Grundmo som Olaf Framnes, Odd Morten Garli som Charles Benberg, Lasse Johnson sen. som Johan August Petterson, Odd Garli som Anders Krieg, Torgeir Bakken som Harald Hårstad, Målfrid Garli (leder i Teatergruppa).

Musiker og dirigent: Nils Ragnar Lier.

Sangere fra venstre:

Morten Falstad, Arne Sagvold og Ingolf Helmo.
Kristin Gomo Hallem, Marit Sagvold, Ingebjørg Gomo, Astrid Bergsmo og Berit Langåssve Roksvåg.